

Forord

Disse erindringer er skrevet af min mor, Inge Maren Kirstine Larsen (født Olsen).

Teksten er gengivet i hendes egen fortællestil. Kun mindre rettelser af stavning, tegnsætning og opsætning er foretaget, og der er tilføjet en indholdsfortegnelse samt enkelte overskrifter.

God læselyst.

Jan Larsen

2026

Indledning

Min far Hans Olsen og min mor Elvira Ulrikka Dorteia Rasmussen blev gift den 12 januar 1923 i Snesere kirke i Sydsjælland. De havde købt et lille hus i Bårse ca. 5 km. fra Snesere, som de nu flyttede ind i.

Den 16. februar 1923 blev jeg født. Den 15. april blev jeg døbt i Bårse kirke af pastor Isidor Herskind, jeg fik navnet Inge Maren Kirstine Olsen og moster Anna var min gudmor. De to mellemnavne jeg var blevet belemret med har irriteret mig hele min barndom, for hver gang vi skulle skrives i protokol i en ny klasse skulle jeg remse hele navnet op. Maren fik jeg efter min farmor og jeg synes, at det navn kun var egnet til gamle koner. Kirstine kunne endda gå an, det hed jeg efter min mormor, som jeg aldrig har kendt

Men det gik stærkt med at få børn der i huset. Den 5. juni 1924, Grundlovsdag, fik jeg en søster, hun blev døbt Agnete Marie. Og den 15. december 1925 fødte mor på sin 22 års fødselsdag sit tredje barn, en dreng, der fik navnet Gert. Efter sigende blev far så glad for at det endelig blev en dreng at han løb rundt ude i haven og glædestrålende råbte: En dreng, en dreng, det blev en dreng! Den jordemoder der hjalp til ved Gerts fødsel hed fru Lund og dagen efter fødte hun selv en dreng, han kom til at hedde Mogens, og Gert og Mogens blev skolekammerater.

De første barndomsår

Hvad husker man fra sine første år? Noget af det første jeg kan huske, er at jeg sad på gulvet i stuen og legede og så kom mor ind og satte noget ved siden af mig og jeg blev så forskrækket, at jeg begyndte at skride. Dette *noget* var en lille gul kylling der pippede og bevægede sig. Mor har vel syntes, at det var sjovt at vise mig sådan en lille sød kylling.

En morgen da jeg vågnede og stod op, opdagede jeg at mor ikke var i huset. Grædende løb jeg ind til vores gamle naboer, Marie og Peter Godtfred. Om jeg havde mit tøj med mig ved jeg ikke, måske har Marie været hjemme og finde det frem. I hvert fald kan jeg kan huske at Marie klædte mig på, mens den gamle Peter Godtfred stod og trøstede mig. Han havde helt hvidt hår og et langt hvidt skæg. Pludselig kom mor derind, hun havde været i brugsen, mens vi endnu sov. Og på det tidspunkt må både Agnete og Gert være født, så må de da også have ligget i soveværelset, da jeg vågnede!

Gert skulle vaccineres mod kopper, det foregik oppe i skolen og da der altid blev sagt at vi skulle op og have kopper, så spurgte jeg mor da hun kom hjem med ham igen, om jeg måtte se Gerts kopper. Jeg troede det var nogle kopper, man kunne drikke af!

Af og til kom vores unge mostre på besøg. De var alle tjenestepiger et eller andet sted i omegnen og på deres fridage kom de tit hjem til os. Far og mor var de første i mors familie, der havde stiftet hjem, så der havde de endelig fået et samlingssted. Det meste af deres barndom og hele deres ungdom havde de ikke haft noget barndomshjem. Deres mor døde da mor var 11 år og de kom til forskellige grene af familien, hvor de voksede op.

Engang da vores mostre Anna og Marie og vistnok også Ida kom på besøg, havde de en kuffert med. De åbnede den, mens Agnete og jeg spændt så til, for de sagde der var noget spændende i den. Der lå to dukker med glashoveder, den ene med lyst hår og den anden med mørkt hår og de kunne lukke øjnene! Vi måtte selv vælge hvad for en vi ville have. Det foresvæver mig at jeg valgte den med mørkt hår, men jeg er ikke sikker på det. Til Gert, som lå i barnevogn, var der en Gyldenspjætdukke af stof! En dag sad Nete og jeg på trappen op til loftet og legede med vores dukker. Uden for køkkenet lå "loen", som den blev kaldt, det var nu nok nærmest en træskogang med cementgulv og der var også trappen op til loftet. Pludselig tabte jeg min dukke ned på cementgulvet og den knuste sit smukke porcelæns hoved! Jeg græd, men mor sagde at så kunne jeg have passet bedre på den. Der blev købt et andet hoved som blev syet på kroppen, det var ikke af porcelæn men vistnok af jern og håret var malet på og øjnene kunne ikke lukkes!

En dag stod mor og jeg oppe ved landevejen og ventede på rutebilen fra Næstved. Den standsede og Johansen, som rutebilchaufføren hed, kravlede op på taget og tog en dukkevogn som han rakte ned mod os. "Vil du ikke ha' den, ja men så kører jeg med den igen", sagde han til mig. Men heldigvis tog mor imod den. Dukkevognen havde min gudmor moster Anna sendt til mig. Om den var brugt eller ny eller om jeg havde fødselsdag og det var derfor jeg fik den, det ved jeg ikke. Men jeg var meget glad for den dukkevogn, den var kurveflettet og havde en kaleche, der kunne slås ned. Jeg har nok ikke været så gammel, for hverken Nete eller Gert var med oppe ved landevejen, kun mor og jeg.

Men der kom flere søskende og det foregik gerne sådan, at mor en dag sagde til os at vi skulle lægge en sukkerknald i sovekammervinduet, for så ville storken nok en dag komme med en lillesøster eller lillebror til os. Og så en nat blev vi taget op af vores senge og båret ind til vores nabo, tømmerens, og lagt i seng derinde. Og næste dag når vi kom hjem igen, så havde storken været der og mor lå i sengen med et nyt lille barn ved siden af sig. Det bedste ved den slags "overraskelser", var at naboerne kom med dejlig middagsmad til os, det kunne være oksekødsuppe eller sødsuppe og pandekager. Nogle nabokoner kom med lagkage med flødeskum fra bageren og kirsebærvin. Og en af nabokonerne passede mor og os andre, gjorde rent og vaskede tøj, for mor lå i barselsseng i over en uge, det gjorde man dengang.

Min far

Far er født den 11. maj 1897 i Snesere. Han blev døbt i Snesere Kirke og fik navnet Hans Olsen. Min farfar hed Hans Jacob Olsen og farmor hed Maren, født Hansen. De havde et lille husmandssted på 5-6 tdr. land, ikke nok til at brødføde en familie på, for efterhånden blev det til en børneflokk på 11. Farfar arbejdede som arbejdsmand rundt omkring og en overgang var han mælkekusk. Senere blev han brugsuddeler i den nystartede brugsforening i sognet.

Han var glad for de våde varer og det gik desværre i arv til nogle af hans sønner, også til min far. Farfar døde allerede i 1915, da min far var 18 år. Farmor stod tilbage med 5 ukonfirmerede børn, som hun skulle skaffe føden til. Hun måtte tage arbejde ude omkring, hvor der var brug for hende. Landbruget skulle også passes og det hjalp de voksne sønner med til. De tjente som karle på gårde rundt om i sognet.

Farmor var en rask og geskæftig kone, der altid var i sving med det ene og det andet. Hun var respekteret i sognet for den måde hun klarede sit hjem og sine børn på. Jeg har skrevet et lille erindringsbillede om hende, det har jeg kaldt [Farmor i Snesere](#).

Far havde tjent hos bønder siden han var 9-10 år. Han snakkede ofte om den tid hvor han var dreng på Skovbygården, der lå et par km. uden for Snesere. Her havde han tilsyneladende haft det godt. Han har fortalt at han engang fik besøg af sin lillebror Frederik. Da de skulle ind og spise til aften havde han nøje indprentet Frederik, hvordan han skulle opføre sig. Når far trådte ham over tæerne skulle han bukke og sige tak for mad.

Pludselig kommer far uforvarende til at skubbe til Frederiks fødder under bordet og han rejste sig omgående op og sagde tak for mad.

"Jamen Frederik," sagde konen, "du er da vel ikke allerede færdig, kan du ikke spise mere?"

"Jo tak," sagde Frederik, og så fortsatte han med at spise.

Om det foregik sådan er ikke godt at vide, far kunne godt lide at krydre sine historier.

Far arbejdede også en overgang på teglværket i Snesere. Han boede så hjemme hos sin mor og hjalp hende i fritiden. Mens han arbejdede der traf han mor, som tjente på en gård i Snesere. De blev gift i 1923 fordi mor var gravid med mig.

Hjemme hang der på væggen et stueur. På det var der en lille sølvplade, hvorpå der stod at det var en bryllupsgave fra arbejderne på Snesere Teglværk.

Far var et utrolig flittigt menneske, han arbejdede altid, syntes jeg. Han var arbejdsmand. Han arbejdede en årrække hos murermester Rasmussen i Tappernøje og han cyklede altid på arbejde. Han tog af sted meget tidligt om morgenen og cyklede ofte mange kilometer frem og tilbage.

Når han kom hjem og havde spist til aften, så var der bud efter ham mange steder fra. Om foråret kalkede han huse hos folk og han sprøjtede frugttræerne i deres haver.

Han havde anskaffet sig en håndsprøjte, som han spændte fast på ryggen, og så fik frugttræerne en gang blåsten. Det brugte man dengang.

Far dyrkede haven. Han havde altid nye kartofler meget tidligt og solgte så til andre i byen, som ikke var så tidligt på færde. Vi havde mange kirsebærtræer, dem blev der også solgt bær fra.

Far var medlem af Husmandsforeningen og der blev tit arrangeret udstillinger af afgrøderne fra haverne og af fjerkræet. En overgang havde far duer, de var også på udstilling.

Jeg kan huske et indrammet diplom, som far havde fået som førstepræmie for havedyrkning. Det hang en overgang på væggen i stuen.

Om vinteren var der ikke altid arbejde ved murerfaget, så måtte far tage hvad han kunne få. Han arbejdede i skoven, hvor han var med til at fælde træer, og det foregik med håndkraft.

Far havde en meget lang sav med håndtag i begge ender, som han kaldte en skovsav. Så stod der to mænd og trak i hvert sit håndtag indtil træet var savet igennem og væltede.

Engang var jeg med far ude i Melteskov. Om han skulle købe brænde eller se hvor han skulle arbejde, det ved jeg ikke. Medens vi gik der mellem de høje træstammer følte jeg en vis uhygge og pludselig sagde far:

"Se der!"

Jeg tog hænderne for øjnene og skreg op og turde ikke se, hvad det var jeg skulle se.

Far havde fået øje på et rådyr inde mellem stammerne og ville vise mig det.

Han har også været med til at skære tagrør ved Even, et stort vådområde ved Faksinge. Det skulle foregå i frostvejr, så de kunne gå mellem sivene og arbejde.

Var der faldet meget sne om vinteren, så var han med til at rydde vejene for sne. Det var snefogedens pligt at skaffe mandskab til snerydning og der var som regel arbejdsløse nok om vinteren, der var glade for at få et snetegn.

Der var også dræningsgrøfter der skulle graves, det har far også været med til. Det var et koldt og beskidt arbejde at stå der i vand til langt op ad benene en hel lang dag.

Fars søskende

Far havde seks brødre og fire søstre og de boede alle i Sydsjælland, de fleste omkring Snese og Bårse. En undtagelse var dog Frederik, som var rejst til Fyn, hvor han arbejdede på et mejeri.

Peter

Peter var uddannet murersvend og han boede i et hus i Bårse. Om han selv havde bygget det, ved jeg ikke, men det var det man kaldte et typisk murermeisterhus. Hans kone hed Hansigne og de havde fire børn. Rigmor, Gudrun, Hans Jakob og Ketty. Dem besøgte vi af og til, til en kop kaffe, ligesom de kom hos os. De holdt et blad, der hed Det røde Aftenblad. Jeg læste jo i alt jeg kunne få fat i og engang sad jeg og læste i det blad. Så sagde min kusine Gudrun: Det er godt gjort, nu sidder Inge og læser i Det røde Aftenblad, det får vi aldrig lov til! Der var vist nogle lidt "dristige" noveller i. Peter følte sig nok lidt mere end de andre brødre, som alle var ufaglærte og arbejdede som arbejdsmænd. En dag, det var efter at han var blevet enkemand og pensionist, havde han været hos slagteren for at handle. Da han cyklede derfra, kørte han lige ud foran en bil på landevejen og blev dræbt.

Dorthea

Dorthea, kaldet Thea, og hendes mand Anders Pedersen boede i Svalebæk ved Testrup. De havde ikke mindre end 12 børn. Det første barn blev født i 1914. En af pigerne hed Elna, hun født samme år som jeg. Hende legede jeg med når vi begge var på ferie hos farmor. Ellers kendte jeg ikke rigtig nogen af dem. Vi så dem så sjældent. De boede ligesom langt fra de andre søskende. Det hændte de kom med til konfirmation hos de andre i familien. Der var langt til og fra Testrup på cykel!

Ingrid

Ingrid var gift med Alfred Nielsen, som var tømrer. De boede først i Bårse, hvor han havde sit tømrerværksted. De fik to drenge, Helge og Frede. De var et par vilde krabater, jeg sammenlignede dem altid med Knold og Tot. De kunne præstere at køre på én cykel, hvor den ene stod op på bagagebæreren, mens den anden styrede. Vi børn besøgte dem tit, vi gik derud og faster Ingrid tog altid godt imod os og vi fik mange timer til at gå med at lege med fætrene. Senere flyttede de til Snese, hvor Alfred også havde tømrerværksted. Helge blev udlært som tømrer hos sin far og overtog værkstedet, da han døde.

Jørgen

Jørgen og hans kone Kirstine boede i et landarbejderhus, der hørte til herregården Engelholm, hvor han arbejdede. De fik 7 børn, Ib og tvillingerne Ruth og Kjeld, Maren Kirstine, Poul, Preben og Alice. Mens de boede ved Engelholm kom vi af og til derud og legede med de ældste af børnene. Senere købte de et hus med lidt jord til ved Sjolte Strand. Han arbejdede som arbejdsmand, ofte hos en murermeister. Det var mest farbror Jørgen der kom for at besøge os, vel nok mest for at få en øl sammen med far. Han var nok den der gik hårdest til spiritussen og det forpestede livet for både ham selv, hans kone og børnene. En dag hængte han sig i et æbletræ i deres have. Det var meget tragisk.

Valborg

Valborg var gift med Jens Nielsen, der var smed og broder til Alfred, faster Ingrids mand. De boede i Mosebølle i et hus, der lå lige ned til stranden. De havde tre børn, Grethe, Tage og Inge. Der cyklede vi børn, de ældste af os, tit ned om sommeren og så gik vi i vandet fra den badebro der var for enden af deres have. Der var indrettet en lille lejlighed i den ene ende af huset, det blev lejet ud til københavnere om sommeren. Når der ikke boede nogen, så fik vi lov til at "bo" derinde og vi bagte pandekager på komfuret. Det var herlige sommerferier.

Marius

Marius og moster Anna boede i Snese i samme hus som farmor. Det var et hus med plads til dyrene i den ene ende, skilt fra beboelsen med loen. Dengang de blev gift blev huset delt op og Farmor boede i den ene side af huset, hvor hun havde stue, soveværelse og køkken. Farmor sad tit i den åbne køkkendør i solen og strikkede. I forbindelse med køkkenet var der et gammeldags spisekammer med et par trin op til, der var klinkegulv og altid køligt. Anna og Marius boede så i den anden side af huset ud til haven og der blev lavet et køkken til deres lejlighed. Men der var en dør mellem farmors lejlighed og deres. De fik efterhånden seks børn, Karen, Ida, Svend, Asta, Else og Carl. Det har nok ikke altid været let for moster Anna at bo i samme hus som farmor, for hun havde sine egne bestemte meninger, som hun

gerne lod andre høre om! Farbror og moster passede landbruget, og farbror arbejdede også som murerarbejdsmand ligesom min far.

Frederik

Frederik arbejdede som maskinpasser på et mejeri. Han rejste til Fyn og fik arbejde der. Han blev gift med Agnes og de fik to børn, Anne Marie og Peter. Dem så vi meget lidt til, men de kom vist nok til konfirmationerne i familien. På mejeriet hvor han arbejdede lavede de myseost. Farmor fik gerne et stort stykke når han var hjemme og så delte hun ud af det til os andre. Siden dengang har jeg holdt meget af myseost og spiser det stadig af og til med stort velbehag!

Viggo

Viggo tjente en overgang på Skolelærergården i Bårse. Han kom tit på besøg hos os ved Risby Skov. Han lavede altid sjov med os børn og legede med os, han har også været en ung fyr dengang. Det tænkte vi nu ikke over, for os var han jo voksen, men vi kunne godt lide ham. Mens han tjente i Bårse traf han Anna, som han blev gift med. De boede en overgang i et lille hus i Bårse. Senere købte de et hus i Snesere. De fik tre børn, Inga, Gerda og Henning. Også han arbejdede som arbejdsmand. Han døde i 1948 kun 42 år gammel, af en nyresygdom. Vi fik besked om det den dag Ulla blev konfirmeret. Hun husker sin konfirmationsdag som en sørgelig dag. Vi var alle mere optaget af dødsfaldet, end af pigen der blev konfirmeret! Ja, det var synd for hende.

Alfred

Alfred var den yngste bror. Han tjente også en overgang i Bårse og kom meget hos os. Han havde noget så nymodens som en grammofon! Det var en rejsegrammofon, som skulle trækkes op og der skulle sættes nye stifter i pickuppen, når de gamle var slidt. Vi havde det altid så sjovt, når han kom med sin grammofon og spillede sine nye plader. Så sang vi med på melodierne, vi kendte dem alle. Men de skulle behandles med varsomhed, for det var lakplader. Alfred kom også til bal i forsamlingshuset ligesom vi andre. Og så skulle vi gerne danse et par danse med ham, det kunne vi ikke rigtig lide. Det var jo vores farbror og så var han meget ældre end Agnete og jeg, hele 15 år! Alfred blev også gift, hans kone hed Hanne, hun var et års tid ældre end jeg, havde også gået i skole i Bårse. De havde et lille sted i Skallerup ved hovedvej 2 og også Alfred var arbejdsmand. Hanne havde en datter inden hun blev gift med Alfred, hun hed Hanne som sin mor. Sammen fik de to piger, Iris og Bente.

Hans kone døde ret ung af kræft. Alfred havde en motorcykel og en dag kørte han ud fra sit hus og lige ud foran en bil og blev dræbt.

Mary

Mary var den yngste af fars søskende. Hende har alle vi søskende haft et særligt godt forhold til, både som børn og som voksne. Hun tjente som ganske ung på en gård ude i Risby og når hun skulle et ærinde op til brugsen og vi så hun kom cyklende, så råbte vi altid: Dav faster Mary! Hun har siden sagt at hun inderst inde sagde til sig selv: Hold dog kæft unger! Hun ville ikke kaldes faster, hun var jo en ung flot pige! Hun havde fået en lille pige, Lisa, som boede hjemme hos Farmor indtil hun traf Aksel, som hun blev gift med, da hun ventede Jørgen. Aksel kom vi også til at holde meget af, og de kom de til at bo i et lille hus ovre bag ved Risby Skov. På det tidspunkt var vi også flyttet til Risby Skov, men boede ved landevejen til Lundby. Vi løb tit over til faster for at lege med Lisa og Jørgen og naboens drenge Egon og Erik. Senere flyttede Mary og Aksel op til Bårse i et lille hus på Sneserevej og der fik de en lille dreng, som kom til at hedde Erik. Han døde af meningitis, da han var ca. tre år gammel. Det var en meget stor sorg for dem alle, men især faster Mary havde svært ved at komme over sorgen, ja, kom det vel aldrig. Siden købte de et lille husmandssted ved siden af Præstegården, hvor de efterhånden solgte jorden fra til byggegrunde. Der fik de to børn til, Anni og Bjarne.

Det var nu ikke altid fryd og gammen når vores farbrødre kom på besøg. De havde gerne nogle øller med eller en flaske "pullimut", det var noget billigt dansk frugtvin og så fik de hurtigt for meget at drikke og så blev de så højrøstede og vrøvlede. Vi er mange gange blevet sendt op til Bårse og købe pullimut til dem. Selv om vi fik penge for at gøre det, så protesterede vi altid over det og ville ikke. Men det endte jo altid med at vi måtte af sted. Og så blev der skrålet og vrøvlet endnu højere. Mor sørgede for at vi kom i seng og selv om hun tyssede på dem hjalp det ikke. Jeg kunne aldrig falde i søvn sådan en aften, begyndte at græde og råbte at de var dumme at høre på og nu skulle de holde op, men det var som at råbe til en ladeport! De blev dog aldrig ondsksfulde, det har aldrig gået ud over os, bortset fra den støjende måde de opførte sig på og som vi hadede! Men far kunne godt komme med nogle dumme og sårende ord til mor, når han var i det humør og jeg kunne se at det hun blev meget ked af at høre på. Engang så jeg hun begyndte at græde og så sagde jeg oprørt til far: Se,nu har du fået mor til at græde!

Min mor

Mor er født den 15. december 1903 i Bakkebølle. Hun blev døbt Elvira Ulrikka Dorthea Rasmussen. Jeg ved ikke hvilken kirke hun blev døbt i, muligvis Vordingborg.

Hendes far hed Lars Peter Rasmussen, han var født den 8.3.1877 og han døde i 1931. Han arbejdede som landarbejder rundt om på gårdene og som stenhugger, ligesom Jens Vejmand, vel fortrinsvis om vinteren.

Hendes mor hed Bodil Kristine, født Olsen, hun var født den 27.4.1877. De boede i et lille hus og en overgang boede der en gammel mand til leje hos dem. Så havde de kun en stue og et soveværelse til dem selv og otte børn!

Alle børnene boede ikke hjemme på én gang. Efterhånden som de blev store kom de ud at tjene og så fik de kost og logi på gårdene. Da den gamle mand døde, så kom deres farmor i huset hos dem.

Hun var senil og gik tit ude på vejen, helt forvirret. Mormor malkede på en gård både tidligt om morgenen og igen til aften. Når mormor gik om morgenen blev min mor vækket, så skulle hun gå ind og sove hos sin farmor og passe på, at hun ikke stod op og gik ud.

En morgen var hun stået op uden at mor mærkede det, for hun var faldet i søvn igen. Hun har vel kun været 6-7 år dengang. Farmoderen var rendt ud kun iført natkjole. Da mormor kom hjem fra malkning måtte hun så ud og lede efter hende. Så kom hun heldigvis gående op gennem Strædet, men hun kunne ikke gøre rede for hvor hun havde været.

Hun rodede også tit i sengen efter sin tegnebog. Så måtte morfar derind og hjælpe hende, mens mormor holdt køkkenlampen.

"Jamen mor, du har jo aldrig haft nogen tegnebog," sagde morfar, og så slog hun sig efterhånden til tåls med det.

Foruden malkearbejdet så hjalp mormor også til hos bønderne med storvask og hun lugede roer og var med til at høste. Hun gjorde rent på karlenes værelser og påtog sig at vaske for dem hjemme hos sig selv, for at tjene en ekstra skilling.

Mor var nr. fire i søskendeflokken. Hun har fortalt at hun havde en lillebror Viggo, som døde som 2-årig. Hendes mor plukkede vintergækker og pyntede med dem omkring ham, da han lå i kisten, det så så pænt ud syntes de allesammen.

Kort tid efter fødte mormor endnu en dreng, som også blev døbt Viggo. Et par år efter blev mormor gravid igen og da hun skulle føde opstod der komplikationer.

Mor kunne huske, at der var en kone hos mormor og hun sendte mor af sted med en seddel til hendes moster, som boede på Nyråd Mark. Konen havde givet mor en pandekage, som hun kunne spise på vej derhen. Mor gemte den i et stengærde til hjemvejen, men hun fandt den aldrig igen.

På vej hjem sammen med mosteren mødte de sygebilen. Mor kunne se sin mor sidde der sammen med jordemoderen. Det var den sidste gang hun så sin mor, hun var da kun 11 år.

Mormor fødte en lille pige, men hun fik senere en blodstyrting og døde. En uge efter døde den lille pige også og der blev snakket om at det havde været bedre, hvis hun var død samtidig med sin mor, for så kunne de være blevet begravet sammen.

Mormor døde i 1914, kun 37 år gammel og efterlod 8 moderløse børn.

Hvad med børnene?

Efter begravelsen var der familieråd. Børnene blev nu skilt og anbragt forskellige steder hos medlemmer af familien.

Mormor havde 5 søstre og 5 brødre. Morfar havde kun en broder, men han var på Faksinge Sanatorium, hvor han døde af tuberkulose. Og så var der vist en søster der var emigreret til Amerika.

Mors moster Marie spurgte mor, om hun ville med hende og onkel Jens hjem og bo hos dem og det blev det så til. De boede i Snesere, hvor de havde et lille husmandssted og Jens arbejdede på Snesere Teglværk. De havde på det tidspunkt tre drenge: Anders, Frederik og Kristian. Senere kom så Johannes og Hans til.

Mor kom nu til at gå i Snesere Skole. Og så hjalp hun sin moster så godt hun kunne. Hun legede med drengene og passede den mindste, når hendes moster arbejdede i marken.

Mor blev konfirmeret i Snesere Kirke, da hun var godt 14 år gammel. Min mor har fortalt at den dag hun blev konfirmeret, så var hendes far med i kirken, men ikke med hos mosteren og onkelen bagefter.

"Mostrene kunne ikke lide min far," sagde min mor. De syntes vist at han havde svigtet sine børn, da mor døde.

Men hvordan skulle han kunne klare at passe sine børn, hvoraf de to var meget små, når han arbejdede mange forskellige steder? Han skulle jo meget tidligt op for at nå på arbejde.

På et tidspunkt boede han i Køge og arbejdede som røgter på herregårde der i omegnen. Mor har fortalt at hun og moster Anna engang besøgte ham i Køge. De cyklede frem og tilbage fra Snesere samme dag, de var unge piger dengang.

Moster Anna havde lavet mad til dem, kogt medisterpølse i karrysovs.

Morfar kom som ældre tilbage til hjemegnen og boede i sine sidste år i Allerslev, ikke langt fra mors moster Oline, som han af og til besøgte.

Jeg kan huske min morfar fra de år. Han kom sommetider cyklende til Bårse og besøgte os. På cyklen havde han en gammel cykelkurv, i den lå hans lille sorte hund, som hed Grethe. Så snart morfar havde sat cyklen, kom Grethe ud af kurven og så fik hun en skål vand. Vi børn syntes det var sådan en sød hund og klappede den forsigtigt.

Morfar døde i 1931, da har jeg været otte år gammel.

Mor kom ud at tjene da hun var konfirmeret, hun var pige på et par gårde i Snesere. Og der traf hun så far.

Da mor var 19 år gammel blev hun i sommeren 1922 gravid med mig. Og så er vi tilbage, hvor mine erindringer begyndte!

Mors søskende

Mor havde 7 søskende.

Niels

Niels var konfirmeret og ude at tjene, da deres mor døde. Senere fik hans lærer ordnet det, så han kom i gartnerlære. Han rejste senere til Fyn, hvor han arbejdede og blev gift med en fynsk pige, som hed Agnes.

De boede på Skibhusvej i Odense, hvor han havde et lille gartneri. De havde to børn, Anne Lise, altid kaldet Bitten, og sønnen Kurt. Vi så ikke så meget til dem, men de kom til min konfirmation og jeg fik en tretårnet sølvspiseske af dem. Bagpå står der: Inge 4.4.37.

Den har jeg stadig og den er godt slidt!

Gert og jeg cyklede til Odense engang i skoleferien og besøgte dem. De var glade for at få besøg af søskendebørn fra Sjælland, vi så ikke hinanden så tit. Børnene tog os med ud, så vi kunne se lidt af Odense.

Der fik jeg for første gang lakridsrod. Den skulle tygges godt og blandes med mundvand, så smagte det dejligt af lakrids. Men det virkede også afførende og om natten skulle jeg på WC. Vi lå på et værelse på loftet og jeg kunne ikke lide at gå ned og ud på deres WC midt om natten. Så gode råd var dyre!

Jeg fandt en avis og den besørgede jeg på, pakkede det sammen og smed det ud af vinduet! Hvem der fandt den pakke har jeg aldrig hørt noget om!

Men det er næsten det jeg husker bedst fra den Odensetur.

Hans

Hans var også ude at tjene. Han kom senere i tømrerlære, muligvis ved hjælp af deres møster Mathilde, der var ugift og barnløs.

Hans blev også gift. Hans kone hed Ingeborg. De kom til at bo i Ørslev og der fik de to børn, Tove og Kjeld. De var ikke ret gamle, da deres mor blev syg af tuberkulose og døde.

Børnene kom i pleje. Kjeld hos nogle gode naboer, han var maler og blev derfor kaldt maler Christen, og hans kone hed Karen. Tove kom til en morbror til Hans. Der havde han også selv haft sit tilholdssted, da han blev moderløs.

Senere blev Hans gift igen med en fynbo, som hed Margrethe. Hun medbragte en lille pige, Inger, på alder med morbrors to børn. De fik sammen to børn, Ulla og Ib, så nu havde de tilsammen fem børn.

Det var vist den almindelige mening i familien, at Margrethe favoriserede sin egen datter på bekostning af Tove og Kjeld.

Anna

Anna havde plads på en gård og gik samtidig til præst, da hendes mor døde. Efter konfirmationen blev hun tjenestepige på den samme gård i nogle år. Senere kom hun lidt længere væk, hun var en tid kokkepige på Petersgård ved Langebæk.

Hun blev gift med min farbror Marius. De traf hinanden hos far og mor, som jo var de første af de søskende, der blev gift og derfor fik de andre søskende et tilholdssted hos dem. Og det samme gjaldt min fars søskende.

Jeg tror nok at også farbror Jørgen var interesseret i møster Anna, men det blev Marius, der løb af med hende og det var vist også godt.

I familien havde vi nu fire brødre der var gift med fire søstre. Mor og møster Anna var gift med brødrene Hans og Marius. Faster Ingrid og faster Valborg var gift med de to brødre Alfred og Jens.

Vi børn holdt meget af at komme til Snese og besøge møster Anna og farbror Marius og samtidig blev farmor jo også besøgt. Møster pålagde os altid at vi endelig måtte gå om hos farmor straks vi kom og hilse på hende først. Ellers kunne hun godt blive fornærmet!

Jeg kan huske at hos møster Anna og farbror Marius holdt de ugebladet Hjemmet. Og når jeg som stor skolepige var oppe og besøge dem, så skete det tit at møster hev bladet frem og spurgte, om jeg kunne hjælpe hende med et par ord

i den kryds og tværs hun var i gang med at gætte. Det har måske været noget med geografi eller noget andet af det jeg lærte i skolen.

Moster Anna var min gudmor, men det var nu ikke noget jeg sådan mærkede til. Dengang var det ikke almindeligt at der blev gjort noget særligt ud af gudbørnene, i hvert fald ikke i vores familie.

Til undtagelsen hører dog den dukkevogn som jeg fik af moster Anna, da jeg var måske en fire-fem år. Men familien var jo også stor og der var mange børn, også hos gudmødrene selv. Og man tyede vist fortrinsvis til familien ved sådanne begivenheder.

Dog fik mine søstre Rita og Anna gudmødre udenfor familien. Ritas gudmor var tømmerens Martha og Annas gudmor var Rigmor, datteren fra mejeriet.

Henriette

Henriette kom til en familie i Bakkebølle. Det var på en af de gårde hvor mormor havde arbejdet. De havde selv en dreng, som hun skulle være barnepige for. Hun har vel kun været 6-7 år dengang og drengen noget yngre.

Hun led især meget over ikke at være sammen med sine søskende. De andre så dog hinanden engang imellem, når familierne besøgte hinanden. Men Henriettes plejeforældre var jo ikke i familie med dem, kun nogen de kendte.

Det har været meget svært for den lille pige at undvære sine søskende. Måske er det grunden til at Henriette som voksen var noget tungsindig.

Af og til kom deres moster Mathilde fra Vordingborg og hentede hende og tog hende med på besøg hos de andre. Det har også været vanskeligt at komme til hinanden på besøg. Ingen havde bil dengang, al transport foregik med hest og vogn eller på cykler. Der var dog Næstved-Præstø-Mern-banen, den gik også over Snese dengang.

Henriette blev gift med Georg og de bosatte sig i Ørslev Frage.

Georg arbejdede på Masnedsund Svineslagteri som stikker, det vil sige at det var ham, der stak grisene. De fik seks børn, Svend, Alice, Johannes, Minna, Poul og Ellen.

Marie

Marie kom til en familie til deres onkel Jens, gift med deres moster Marie, hvor mor kom til at bo. De boede i et meget gammelt og gammeldags landsted i Smidstrup ved Tappernøje.

Jeg har somme tider været med moster dernede. Alt foregik som i deres forældres tid. Den gamle bedstemor boede også hos dem.

Marie blev gift med Kristian, der var smed og de kom til at bo i Smidstrup. Kristian var en rar onkel, han kunne virke lidt genert, men han havde lune og kom tit med nogle "tørre" bemærkninger.

Marie og Kristian fik fem børn, Poul Erik, Bodil, tvillingerne Ruth og Grethe - Grethe døde af en hjertefejl som ung - og Lise.

Hos moster Marie og Kristian kom vi også på sommerferie.

Ida

Ida kom til at bo hos deres moster Oline og onkel Rasmus i Allerslev. De havde datteren Nielsine, der var jævnaldrende med Ida.

Som ung var Ida pige i en købmandsgård i Præstø. Jeg kan huske da mor havde Agnete, Gert og mig med til Præstø, da vi skulle fotograferes. Bagefter besøgte vi moster Ida.

Det fotografi blev det eneste fotografi, der blev taget af os børn, de andre søskende er aldrig blevet fotograferet hos en fotograf. Vi har egentlig ingen foto af os som børn.

Moster Ida blev gift med Niels Juul Rasmussen, og de bosatte sig i Nakskov, hvor Niels Juul vistnok var fra, i hvert fald var han fra Lolland. Og så var han officer i Frelsens Hær. Den bevægelse var de begge meget optaget af.

De fik tre piger, Gunver og tvillingerne Lis og Inge. De blev opdraget meget strengt, måtte møde op i Frelsens Hær til møder og deres far talte ikke at de kom til dans og lignende, som andre unge.

Resultatet blev da også, at da de rejste hjemmefra fik tvillingerne begge to deres første barn, da de var omkring 17-18 år. Gunver blev også tidlig gravid, men barnefaderen forsvandt allerede inden barnet blev født.

Alle tre piger blev gift og skilt et par gange, men deres forældre tog det nu pænt trods alt. Gunver kom som skolepige på sommerferie hos mor og far i mange år, hun var jævnaldrende med Anna.

Mange år senere traf jeg Gunver. Hun var da gravid og ledte efter faderen til det barn hun ventede. Han skulle bo hos noget familie i Haveforeningen Ørsted, hvor vi boede på det tidspunkt.

Det endte med at Gunver kom til at bo hos os, indtil hun havde født barnet, en pige, som jeg blev gudmor til. Hun hedder Helen.

Men på det tidspunkt havde jeg ikke overskud til at være gudmor til nogen, jeg var gravid med Jan. Så jeg har ikke haft særlig meget med Helen at gøre.

Gunver har jeg dog stadig lidt kontakt med.

Viggo

Viggo, den yngste, kom til deres morbror Rasmus Olsen og tante Ane Kristine i Nyråd Skovstræde.

Da han var konfirmeret og havde arbejdet hos bønder et par år, rejste han over til sin bror Niels i Odense og hjalp til i gartneriet hos ham.

Siden ernærede han sig og sin familie med arbejde på forskellige gartnerier rundt om, mest på Sjælland.

Hans kone hed Kamma, og de fik to børn, Conny og Jens.

Barndomshjemmet i Bårse

Jeg har haft to barndomshjem. Det første var det lille hus i Bårse, hvor jeg blev født. Det lå lige ved siden af mejeriet, kun en sti som vi kaldte mejeristien skilte deres have og vores hus fra hinanden.

Det var et lille hyggeligt hus med stråtag. Der var en lille udbygning i den ene gavl, den blev kaldt gangen og der var en dør i. Over døren havde far malet navnet: "Virkelyst"!

Men gangen blev aldrig brugt som indgang til huset. Det foregik omme i gården, hvor der var indgang til køkkenet. Først kom man ind i "loen", hvor der var nogle døre. Lige frem var døren der førte ud til mejeristien, derfor blev den kaldt "mejeridøren". Så var der en dør ind til WC, et rigtigt das med tønd under brættet.

Der var en dør der førte ud til udhuset, hvor der var en lille grisebås og et hønsehus. Der var en trappe op til loftet og cementgulv. Loen kunne også lignede med et bryggers, men herude var gruekedlen nu ikke, den var i køkkenet.

Zinkbalje og trækar og vaskebræt stod herude og oppe i vinduet lå blånelsesposen, som blev brugt i sidste hold skyllevand.

Køkkenet

Den første dør i loen førte ind til køkkenet, der havde et vindue ud mod mejeristien og med udsigt til Marie og Peter Godtfredsens have. Under vinduet var køkkenbordet med vasken i. Foran bordet var der stof forhæng, som man dengang brugte det de fleste steder.

Så var der et brændekomfur og en gruekedel. På væggen ved komfuret var der en hylde til kaffedåsen og dåsen med sukkerknalder i. For den ene ende af køkkenbordet hang tallerkenrækken, hvor mor havde sine tallerkener og kaffekopper.

På væggen ved siden af vasken hang et spejl, det brugte far altid, når han barberede sig. Når han var færdig med at barbere sig og havde vasket skummet af ansigtet, så sagde han altid: Hvem skal så have barberkysset? Og det ville vi børn gerne.

Ved den anden ende af køkkenbordet var døren ind til spisekammeret. Der var et lille bord til brødmaskine og der lå brødet og pålæg. Der var hylder til forskellige poser og dåser og skåle med fedt og margarine.

Smør fik vi kun en gang imellem om søndagen og far kaldte det "menneskesmør". En søndag var jeg blevet sendt ned på mejeriet for at købe et pund "menneskesmør"!

Da jeg havde fremført mit ærinde til en af mejeristerne stak han i et skraldgrin og råbte til de andre: Har vi noget "menneskesmør"!

Nej, hvor blev jeg flov. Jeg vrælede hele vejen hjem og så sagde jeg at jeg aldrig mere ville gå ned på mejeriet og købe smør. Jeg kan ikke have været ret gammel, for jeg havde aldrig hørt anden betegnelse for smør end "menneskesmør".

Ved siden af spisekammerdøren stod et lille bord, hvor der lige var plads til at sidde og drikke kaffe. Ved siden af gruekedlen, hvor mor kogte tøj når hun vaskede, var der en bæk med spanden med vand, som blev hentet ude ved vandposten på gårdspladsen. Vandøsen hang ovenover på et søm.

Om sommeren brugte mor tit et primusapparat. Det var hurtigt at koge vand til kaffe på det, ja, der blev kogt både kartofler og stegt flæsk og frikadeller på den primus.

Belysningen bestod af petroleumslamper. I køkkenet havde vi køkkenlampen som hang på et søm på væggen. Der var en grøn glasbeholder til petroleum, en holder hvor lampeglasset og vægen sad fast og der kunne skrues op eller ned for vægen, alt efter hvor meget lampen skulle lyse.

Lampen blev taget med ind i soveværelset om aftenen, så stod den på servanten.

Soveværelset

Ved siden af komfuret var døren ind til soveværelset. Her stod fars og mors senge ved siden af hinanden. Så stod der et par barnesenge. Jeg lå i en seng der stod mod væggen ud til mejeristien, ved den modsatte væg endnu en barneseng og der var også plads til en servante.

Det mindste barn lå altid i barnevognen, også om natten. Vi andre må da have sovet to og to i sengene? Det kan jeg ikke huske at vi gjorde i huset i Bårse, men ovre ved skoven gjorde vi.

Endnu et par vigtige "møbler" var der plads til i soveværelset, men de befandt sig gerne under sengene, i hvert fald det ene, nemlig natpotten, den stod under mors seng. Det andet var fars spytbakke!

Far brugte nemlig snus og så skulle der være noget han kunne spytte snusen ud i, når han ikke kunne have det i munden længere, så den stod omme ved hans seng.

Det var en firkantet træbakke, som mor beklædte med avispapir og kom aske eller sand i, hver gang hun havde tømt den. Da vi blev større så blev det også vores opgave ind imellem at tømme spytbakken. Det var ærligtalt noget ulækkert noget!

Men vi skrubbede den og klippede avispapiret fint til med tunger i kanten. Far var ikke altid god til at ramme den bakke, når han om natten skulle have tømt munden. Det kunne man tydeligt se på både væggen og gulvet, føj!

Der var et vindue der vendte ud mod haven og en dør, der førte ind til den nye stue. Over min seng hang der en stang, som mor hængte sengetæppet på, når det blev taget af om aftenen.

En aften da jeg lå i sengen opdagede jeg et stort tusindben, der kravlede på tæppet. Jeg skreg op og mor kom farende ind for at se hvad der dog var i vejen, og så fik hun det verfet ud af vinduet. Uh, det var så ækelt.

Jeg brugte også soveværelset til at gemme mig i, når skorstensfejerens kom for at rense skorstenen. Når han kom ind i køkkenet for at feje ud fra bunden af skorstenen, forsvandt jeg ind i soveværelset og gemte mig under sengen, så bange var jeg for den sorte mand!

Hvorfor ved jeg ikke, måske havde nogen skræmt mig med ham. Der var også et mystisk væsen, som hed en "bøhmand", den var jeg også bange for.

Jeg var i det hele taget et meget ængsteligt barn, bange for flyvemaskiner og for tordenvejr. Bare jeg så en mørk sky blev jeg nervøs og ville helst være hjemme i nærheden af huset, så jeg kunne komme ind.

De andre børn drillede mig en overgang med min skræk for tordenvejr og så sang de: "Inge er bange for den sorte sky" på melodien "Hvem er bange for den stygge ulv"!

Dagligstuen

I køkkenet var også døren ind til dagligstuen. Lige inden for døren stod kakkelovnen og en brunmalet kasse med låg, den var til at opbevare brænde i. Over brændekassen hang stueuret, det som far og mor havde fået i bryllupsgave fra arbejderne på Snesere Teglværk.

Ved siden af var døren ind til "den nye stue". Langs væggen ind til den stue stod en divan med et divantæppe på. På væggen over divanen hang der et mønstret "gobelintæppe" på en liste for at skåne væggen.

Ved siden af vinduet ud til haven hang radiohylden. For vi havde skam radio, det var et såkaldt krystalapparat med hovedtelefoner til, og når far skulle høre radioavis, så var det bare med at være stille, helt stille!

Under vinduet stod der en puf. Det var en trækasse betrukket med stof og under stoffet på låget var der lagt noget fyld af en eller anden slags, så man sad lidt blødt.

I den puf blev der opbevaret noget tøj og i den lå også de gule vinduesstykker, som om aftenen blev hængt for vinduerne, når petroleumslampen blev tændt.

Midt på gulvet stod spisebordet med nogle træstole omkring. Over bordet hang hængelampen til petroleum. Den havde en stor hvid porcelænskuppel og så havde den en større beholder til petroleum og et større glas end på køkkenlampen og den hang i bronzerede kæder.

Når det begyndte at mørkne om aftenen kravlede vi op på puffen under vinduet. Derfra kunne vi se over marken til et hus, der hed "Hvidebo". Når de på "Hvidebo" havde tændt lyset så råbte vi til mor: Nu er der lys hos "Hvidebo's", må vi så ikke også få lys!

Der var også et vindue ud mod gårdspladsen. Under vinduet stod et lille sybord og ved siden af stod en lille puf, hvor der hang et lille spejl over. Og så stod der et klædeskab, et såkaldt karlekammerskab.

Over divanen hang der to billeder med sorte rammer. De var meget "kunstfærdigt" lavet med en inskription af kulørt sølvpapir. På det ene stod der: "Hvad er et hjem uden fader" og på det andet: "Hvad er et hjem uden moder".

Ved siden af stueuret hang fars pibebræt med hans halvlange piber. Et år broderede mor et grønt filtstykke, som blev hæftet fast på pibebrættet. Der blev også Høstblomsten, Julestjernen og Dybbølmærket sat fast, som vi købte, når skolebørnene gik rundt og solgte dem.

I alle vinduer i huset stod mors potteplanter.

Den nye stue

Hos os blev den altid kaldt "den nye stue"! Hos andre sagde man "den fine stue". I den stue stod der en sofa mod væggen ind til hverdagsstuen, der var et bord foran og nogle stole.

Der var to vinduer ud mod havesiden. Imellem dem stod mors kommode, som hun havde med fra sin ungpigetid. Der lå en hvid løber, som mor havde broderet med tungekant og huller, et helt lille kunstværk.

På væggen over kommoden hang et stort billede af min oldemor, farmor, faster Dorte, min kusine Bertha og hendes mindste barn, fem generationer af kvinder.

Hvad der ellers hang på væggene husker jeg ikke. Jo, der hang et par "malerier" i "guldrammer" over sofaen af jægere, vildænder og hunde.

Fra den stue var der en dør ud til gangen. Det var et lille koldt rum med cementgulv. Der kom lys ind af et lille vindue i gangdøren.

I et hjørne stod et stort hjørneskab, vistnok underdelen til et større hjørneskab. Mor opbevarede sit pæne kaffestel der, det var i hvidt porcelæn med guldkanter.

Til jul blev juletræet sat derind, når det var pyntet. Foran døren satte de en stol med mors symaskine på, så kunne vi ikke komme ind og smugkikke.

Men et år var jeg så dristig, at jeg flyttede både symaskinen og stolen og gik ind og undersøgte de pakker, der var lagt ved træet. Det blev selvfølgelig opdaget, for en af de sparebøsser der var pakket ind, var gået i stykker!

Og så blev jeg skældt ud. Sparebøsserne forestillede høns, ænder og gæs, en til os hver.

Jeg fik en hane, det var den der var gået et skår i, så det var da også rimeligt, at det var mig der fik den.

Jeg har mange nætter ligget på sofaen inde i den nye stue, når jeg havde tandpine og far og mor ikke kunne sove, fordi jeg lå og græd. Så hjalp mor mig derind og gav mig et tæppe over.

Men det hjalp hverken at gnide tanden med sprit eller få varme klude om hovedet. Når jeg så havde vrælet et par nætter cyklede mor og jeg en dag til Præstø, gik op hos dr. Horwitz og så fik jeg trukket tanden ud - uden bedøvelse.

Engang mens jeg sad på skødet af mor og doktoren stod med den kolde tang i min mund, satte jeg af med et spark i maven på ham! Det blev han lidt vred over.

Jeg har aldrig været til tandlæge som barn, der var ikke noget der hed skoletandpleje. Nej, det var kort proces og ud med tænderne. De fleste har jo nok også været mælketænder, men det har helt sikkert også gået ud over de blivende tænder.

Tandbørste og noget lyserødt tandpulver fik jeg først da jeg gik i 3. klasse. Læreren i klassen fortalte nemlig om den personlige hygiejne og især om hvor vigtigt det var at børste tænder. Det fortalte jeg om derhjemme og så fik jeg lov til at købe det nødvendige i brugsen. Og de andre fik lov at låne det!

Haven

Der hørte en dejlig have til huset, hvor der blev dyrket alt det, der skulle bruges i den daglige husholdning.

Der var mange frugtbuske og når vi legede at vi skulle lave mad, så fik vi altid lov til at plukke ribs i en gammel kop. Vi knuste dem med en teske og fik så lidt sukker, som vi kunne komme på. Det var dejlig "sommermad"!

Der var også frugttræer. Især husker jeg de mange kirsebærtræer, der stod ind mod tømrerens have. Der var en havelåge mellem tømrerens og vores haver, det var dejligt bekvemt, når vi og Mauna ville lege med hinanden. Eller når Martha smuttede ind for at få en sludder med mor.

Der var også et stort pæretræ, som far havde bundet en gynge op i.

Vi havde hønsegård med både almindelige høns og nogle dværghøns, som så så sjove ud, de havde fjer helt nede om fødderne. Hanen kaldte vi Hans og hønen Grethe.

Far havde også duer. Han havde lavet et dueslag udenfor hønsehuset, og han var meget optaget af de duer, kan jeg huske. De kom også på udstilling.

Der groede en vinstok op ad muren ind til stuen. Den bar små grønne vindruer, de smagte godt når de var modne.

Der var også en bænk og en stor grusbunke, det var et dejligt sted at lege.

I gården stod også vandpumpen og om sommeren skyllede mor sit vasketøj udenfor, så skulle hun ikke bære vandet så langt.

Der var god plads til at tørre tøjet. En snor blev trukket mellem et stort træ og en stolpe. Var det ikke plads nok, så lagde mor de små tøjstykker på buskene.

En gang havde vi også gæs og de havde fået lov til at gå frit ude i gården. Pludselig så jeg at gæssene stod og nappede i benene på fars lange underbukser, der hang på tørresnoren og jeg råbte på mor. Så fik hun ellers jaget dem væk og lukket dem ind i hønsegården.

Vi børn var ikke så glade for gæssene, de kunne godt finde på at løbe efter os og så nappede de os i benene eller i tøjet.

Hanen drillede vi sommetider. Så blev den også tosset og løb efter os.

Legekammeraterne

Nede på mejeriet kom børnebørnene Jørgen, Else og Inger. De boede ellers oppe på Præstegården, hvor deres far Kristian Andersen var forpagter. Hans kone Gudrun var mejeribestyrerens datter.

Jørgen var min allerførste legekammerat, vi var hinandens bedste venner, da vi var helt små. Det kom måske af, at vi begge var den ældste i en børneflokk. Jeg var kun 15 mdr. da Agnete blev født og 2½ år da Gert kom til. Jeg tror der var den samme aldersforskel mellem Jørgen og hans to søstre.

Vores mødre var altså enten gravide, lå i barselsseng eller passede spædbørn. Jørgen kom tit ned til sin morfar og mormor, men det var nu moster Rigmor, der tog sig af ham. Vi var næsten lige gamle, Jørgen er født 5. august 1923, så var vi passende legekammerater og kunne underholde os selv.

Jeg opholdt mig meget nede på mejeriet, når Jørgen blev passet der. Jørgen var en lyskrøllet lille dreng, som jeg var meget glad for, så glad, at jeg i min aftenbøn altid bad om at Jørgen og jeg måtte blive gift med hinanden, når vi blev store!

Men vi voksede efterhånden fra hinanden, udviklede os i hver sin retning fra skolealderen og opefter. Jørgen blev en meget genert og stille dreng, hvor jeg var mere livlig og udadvendt.

Engang havde Jørgens far fat i mig og sagde: "Inge, kan du ikke få sat lidt fut i Jørgen!" Jeg har vel været omkring 12-13 år. Det fik jeg aldrig gjort noget ved, hvordan skulle jeg det, vi omgik jo ikke hinanden mere.

Senere blev hans søstre Else og Inger også vores legekammerater. Vi løb ud og ind hos hinanden, legede enten hos os eller oppe i Præstegården, hvor der var mange dejlige gemmesteder både ude og inde.

Vi havde i det hele taget mange legekammerater, for der var mange børn i landsbyen dengang.

Ved siden af os boede "tømmerens", de havde kun ét barn, hvilket var ualmindeligt dengang. Alle andre vi kendte havde mange børn. Men de havde kun denne ene datter, Mauna. Hendes navn blev stavet med *u*, ikke som almindeligt med *g*, altså Magna. Det fik hun også tit at høre for hos lærer Nielsen.

Så var der Frandsines Søster, som vi altid sagde. Hun boede i et lille hus ved landevejen på den anden side af mejeriet. Hun havde to større brødre, Anker og Gunnar, og de kaldte hende Søster, selv om hun hed Gudrun.

Når jeg spurgte mor, om jeg måtte gå ned og lege med Frandsines Søster, så sagde mor somme tider: "Er det Agnes eller Karla du skal lege med?" Det hed nemlig Frandsines *rigtige* søstre, som boede oppe i byen.

Og så var der slagterens to piger Karen og Asta, som vi også legede med. Men de ville altid bestemme over os andre og de fedtede for dem, de helst ville lege med og gav dem bolsjer.

Deres far Hjalmar Jensen kørte rundt og solgte kød fra en hestevogn. Kødet blev opbevaret i en lille hvid lukket kasse med en dør i. Dengang var sundhedsmyndighederne åbenbart ikke så strenge som nu.

Deres mor hed Louise og hun var noget af det mest nysgerrige man kunne tænke sig. Hvis man ikke var på vagt, så pumpede hun os for alt muligt. Og så elskede hun at omgås dem der *var noget*, bønder, brugsmandens og kogekonen fru Lindegård og hendes mand, ja, endog lærer Nielsen, som var fadder til en af pigerne!

Vi gik gerne ind for at hente dem, når vi skulle i skole, og så så vi hvordan deres mor smurte madpakker til dem, med dejlig hjemmelavet spegepølse på og bagefter blev det pakket ind i pergamentpapir.

Det blev vores madpakker ikke, der blev brugt det papir der var ved hånden, papir fra varer fra Brugsen eller fra bageren, opsprættede poser og lignende.

Vi kunne lege med de utroligste ting. Fandt gamle kasserede ting, som var smidt ned i Peberkærret, et lille tilgroet vandhul på Stoffers mark, som blev brugt som en slags losseplads.

Der var hankeløse kopper, skårede tallerkener, bulede kasseroller og kedler. Så lavede vi små "lejligheder" enten i brændehuset eller i haven og de blev indrettet med alle disse ting. Vi pyntede med blomster fra haven, brugte rødbeder, gulerødder og andre ting fra haven til at lave mad af.

Roer, der var faldet ned på landevejen fra en vogn, samlede vi også op. Vi havde en utrolig fantasi og ikke særligt meget legetøj.

Vi brugte pinde til dukker, som vi "syede tøj" til af blomsterblade. Især var brede tulipanblade og blade fra kejserkroner gode. "Nålen" var en rosentorn, som vi prikkede mønstre med og en revne i bladet var "halshullet", og tøjet blev pyntet med små blomster.

Det brugte vi meget tid på, især Gudrun, Nete og jeg.

Naboerne

Marie

Ved siden af vores hus lå også Marie og Peter Godtfredsens hus. Jeg kan huske den gamle Pe' Godtfred, som han blev kaldt. Han var hvidhåret og havde et langt hvidt skæg.

Men så blev han syg. Jeg gik tit ind i soveværelset, hvor han lå og snakkede lidt med ham, han kunne godt lide at få besøg. Og jeg så med lækkersultne øjne, når Marie gav ham mælkevælling, kogt på byggryn og drysset med sukker og kanel. Det der var tilbage i gryden fik jeg så lov til at få. Det smagte dejligt, selv om der var skorper i bunden af gryden, for den var altid brændt lidt på.

Marie kogte vællingen og al anden mad på en blå primus. Man sagde at hun ikke var særlig proper, men det var ikke noget jeg lagde mærke til. Jeg elskede at komme derinde og det gjorde mine andre søskende også. Og hun var også glad for vores besøg.

Så døde den gamle Pe' Godtfred. Vi stod ude ved landevejen, da han blev kørt til kapellet en aften, mens solen blev ringet ned. På vejen var der strøet blomster og grønt ud for hvert hus, det brugte man dengang.

Da vognen med kisten drejede om hjørnet oppe ved præstegården gav det et underligt sug i brystet på mig. Det var mit første møde med døden. En, jeg altid havde kendt, var der pludselig ikke mere.

Det var den første fornemmelse af forgængelighed, og den trygge barndom var ikke så tryk mere. Jeg var ikke så gammel dengang, var endnu ikke begyndt at gå i skole. Men jeg husker det så tydeligt.

Marie havde en gammel tilgroet have. Nederst i haven var der en brønd med en stang med krog i, som man brugte når man skulle hejse en spand vand op. Mor hentede somme tider vand derinde om sommeren og engang var der en skrubbetudse med op i spanden.

Der stod et dejligt gammelt gråpæretræ i haven. Åh, hvor smagte sådan en moden gråpære dejligt, intet kan sammenlignes med den smag! Træet stod lige ud for Maries soveværelse, og gamle Pe' Godtfred kunne ligge og kigge op i træets krone, da han lå syg. Og inde fra vores have har han kunnet høre glade barnestemmer fra vores leg.

På et stengærde ind mod vores have var der stikkelsbærbuske, som vi også spiste af. De røde lidt lodne stikkelsbær kunne vi så godt lide, de var dejligt søde.

Da Marie Pe' Godtfred var blevet alene, gik hun næsten hver aften ind til os og sad "aftensæde", som man kaldte det. Så havde hun sin strikkestrømpe med og fik en kop kaffe sammen med mor og far. Somme tider kunne det godt irritere far lidt, at hun kom hver aften. Men hun var også flink til at høre efter os børn, hvis de en aften skulle noget.

En dag havde Marie været et ærinde i Præstø med rutebilen. Hun havde købt en ispind til mig, som hun havde med hjem i sin taske. Men den var smeltet inden hun nåede hjem, både hun og jeg blev meget skuffede. Det var så nyt med ispinde dengang, det var ikke noget hun kendte til.

Da det kun var mig, der skulle have en ispind, må de andre, Agnete og Gert, have været meget små, ja, måske har der kun været mig og Agnete dengang!

Marie havde nogle meget fine garnvindsler skåret ud af krydsfiner og pudset helt glatte. De var formet som stjerner og hun brugte dem, når hun vandt garn op til sine strikkestrømper.

Og så havde hun en meget fin glasskål på fod. Den var i flere farver og kanten var formet ligesom flæser. Den stod på bordet i den fine stue og der lå gamle julekort i den. Dem elskede jeg at sidde og bladre i.

Hun havde også en kulørt kiksspand i glas med et smukt mønster på. Den havde låg og hank i blankt metal.

På stuevæggen hang der et stort billede af en mand der gik rundt om et bord, mens han førte sin tommelfinger med rundt på bordet, og i et hjørne af rummet stod en tjener med et krus i hånden. Det var Kong Christian d. Anden som fange på Sønderborg Slot og man sagde, at han havde lavet en rille i bordet med sin tommelfinger!

Marie har altid haft en stor plads i mit hjerte og det var gengældt. Engang sagde hun til mig, jeg var da en stor skolepige, om jeg ville love at følge hende, når hun skulle herfra. Hun tog min hånd og så alvorligt og bedrøvet på mig, da hun spurgte mig. Og hun vendte ofte tilbage til mit løfte.

Da Marie var blevet så gammel og svag, at hun ikke kunne klare sig alene mere i det lille hus, flyttede hun ned til sin datter Constance og hendes mand Niels i Tappernøje. Huset hed "Home". De havde kun en datter, Gerda, som havde systue hjemme hos forældrene.

Jeg besøgte af og til Marie da hun var flyttet derned, hun blev altid så glad når jeg kom.

Hun blev syg og sengeliggende og tit hjalp jeg Gerda med noget sytøj, i stedet for at sidde ved Maries seng og snakke noget mere med hende! Men Constance så helst, at jeg ikke var for meget hos Marie, det kunne jeg mærke.

Og når jeg skulle sige farvel, så havde Marie altid en krone skjult i sin hånd, som jeg skulle have, men det måtte Constance ikke se!

Jeg tror ikke Marie var så glad i sine sidste leveår. Hun døde, da jeg var 16 år og tjente på Hastrupgården. Jeg fulgte Marie, da hun blev kørt fra Tappernøje til kapellet i Bårse. Og den dag hun blev begravet fik jeg fri og var med til begravelsen.

"For det har jeg lovet Marie," sagde jeg til fru Krabbe!

Jeg har tit ønsket at jeg havde haft et eller andet til minde om Marie. Tænk, hvis Constance havde givet mig enten kiksspanden eller glasskålen med blondekant! Det kunne hun godt have gjort, hun vidste jo hvor glad Marie var for mig.

Mejeriet

Vores nærmeste nabo var mejeriet. Vores have og deres lå lige op af hinanden, delt med en havegang, som blev flittigt benyttet af os alle.

Mejeribestyreren hed Christian Jensen, en flink og venlig mand, vi kaldte ham altid Jensen. Hans kone hed Eveline. Hun havde leddegigt, og hun sad altid i en stor lænestol i stuen ved vinduet ud til haven.

Jeg husker hende altid siddende med et hækletøj i hænderne, noget blødt hvidt eller lyserødt. Det var tøj til børnebørnene, dem kom der en del af i de år.

Sommetider gik Jensen tur med sin kone i en kørestol. Mejeribestyreren var også biavler og om sommeren tilså han sine bistader iført et besynderligt antræk bestående af en hat med et net foran ansigtet, hvid jakke og bukser, og så røg han altid på en pibe imens.

Vi børn så også altid nysgerrigt til, når han slyngede honning. De tomme vokstavler lå i en bunke og duftede så dejligt.

Og så fik vi hjemmebagt hvedekage med tykt smør og honning på og kaffe med tyk piskefløde i, inde i køkkenet hos Rigmor. Ih, hvor var det lækkert.

Rigmor var deres datter og hun stod for husholdningen. De ugifte mejerister boede og spiste på mejeriet. Hele familien på mejeriet var nogle dejlige og hjælpsomme naboer.

En dag havde jeg været nede på mejeriet efter mælk. Jeg gik gerne igennem maskinrummet, og den dag så jeg noget på gulvet, der mindede om iskrystaller. Jeg tog noget op og puttede i munden, men i stedet for en kølig isklump, så sved og brændte det forfærdelig i min mund.

Jeg løb skrigende hjem og bagefter mig kom Rigmor og Jensen løbende. Alle blev meget forskrækkede og spurgte mig, hvad der dog var sket. De fandt så ud af, at det jeg troede var is, var tøris, altså kulsyresne, som jeg havde puttet i munden.

Det havde ætset mine slimhinder i munden. De gav mig mælk at drikke og så gik jeg med et stort lommetørklæde for munden for at tage mundvandet, som jeg havde svært ved at synke. Men anden skade skete der ikke, og efter nogle dage var det gået over.

På mejeriet var der også et lille rum, hvori der var et badekar med en bruser op over. Der kunne man komme og få sig et gratis bad og det var der mange af de unge karle, der benyttede sig af.

Vi kunne altid se, når de skulle hen og bade, for så kom de cyklende med et sammenrullet håndklæde på bagagebæreren.

Jeg kan ikke mindes, at vi benyttede os af det. Vi fik altid bad i den store zinkbalje, den ene efter den anden i det samme vand! Det havde da været nemmere, hvis mor havde taget os med ned på mejeriet, der var masser af varmt vand.

"Tømmerens"

Den anden nabo var tømreren. Han hed Harald Christensen og hans kone hed Martha. Og vi sagde altid inde hos "tømmerens", når vi skulle derind.

Martha havde som ung pige tjent på en gård i Snese, hvor mor også havde tjent, dog ikke samtidig. De var gennem hele livet vores gode naboer. Far og mor kom sammen med dem i alle årene, indtil først Martha og ret hurtigt efter også Harald døde.

Harald havde tømrerværksted hjemme, og han havde ofte en medhjælper eller lærling. På værkstedet, som vi skulle igennem når vi skulle på WC, duftede der så dejligt af træ. Høvlspånerne lå på gulvet og så så gule og lækre ud, de lignede slangekrøller.

Martha havde en overgang en lille butik i gavlen, hvor hun solgte syartikler. Og så syede hun kjoler for folk, det var hun god til og var en meget efterspurgt syerske. En overgang havde hun også unge piger, som lærte kjolesyning hos hende.

Da hun ophørte med at have butik i gavlen blev den lejet ud til en barber, som så indrettede en barbersalon der. På første sal blev der indrettet en lejlighed, som barberen boede i med sin familie.

Hos den barber fik jeg klippet mine fletninger af, da jeg var omkring 6-7 år. Jeg blev nemlig helt hysterisk og skreg og hylede, når jeg skulle have vasket hår.

Jeg tror mor brugte grøn sæbe til hårvask, det sved nederdrægtigt i øjnene. Jeg strittede imod, når håret skulle vaskes og engang råbte jeg: "Jeg vil ikke mor, du må hellere slå mig end vaske mit hår."

Og så fik jeg lov til at få klippet fletningerne af, så var der ikke så meget hår, der skulle vaskes.

Martha havde sin egen bestemte mening om mange ting og hun havde mange diskussioner med far, som var socialdemokrat, og det var Martha bestemt ikke!

Engang gik det ud over os børn. Nete, Gert og jeg kom en dag ind og bankede på døren, vi ville ind og lege med Mauna. Martha åbnede døren, så på os og sagde lidt spidst: "Hvad vil sådan nogle bolsjevikker?"

Vi stod og måbede og vidste ikke hvad vi skulle sige, men fik da spurgt om vi måtte lege med Mauna. Det fik vi selvfølgelig lov til, men bagefter fortalte jeg derhjemme, hvad hun havde sagt.

Jeg havde en anelse om hvad det drejede sig om, følte også lidt, at det vist ikke var så fint at være socialdemokrat! Det var sådan noget kun arbejdsfolk var!

De holdt Familiejournalen hos tømrerens. Når jeg var inde hos Mauna og tømreren sad og læste i bladet i sin frokostpause, så håbede jeg hele tiden at han snart var færdig, så jeg kunne komme til at læse om "Villy på eventyr", det var en spændende tegneserie, der var i bladet dengang.

Mens vi boede i Bårse, så var det også altid hos tømrerens vi børn kom ind, når mor skulle barsle. Og Martha hjalp til sammen med jordemoderen. Hun kom også ind med mad til os alle sammen, men det gjorde nu alle naboerne. Der var virkelig hjælpsomhed til stede dengang.

Da Rita blev født 12. marts 1929, blev Martha gudmor til hende.

Da alle vi børn var flyttet hjemmefra, så kørte tømrerens tit for far og mor, når de skulle besøge os, og Martha og tømreren var også velkomne gæster hos os alle, sammen med mor og far.

De døde begge med kun ca. et års mellemrum. Når Mauna og hendes familie var en tur på kirkegården i Bårse, så besøgte de altid far og mor ved samme lejlighed. Mauna følte, at der stadig var noget hjemligt ved Bårse, så længe far og mor var der. En vis tryghed fra gamle dage.

Skæbnen ville at Mauna og jeg mange år senere blev naboer en kort tid i Havekolonien Ørsted. Når tømrerens besøgte Mauna, så var far og mor gerne med og så fik vi også besøg.

Maunas mand Robert lærte vi også at kende. Han blev kaldt Moses af sine børn på grund af sit lange hår og skæg.

Da vi alle flyttede fra havekolonien besøgte vi af og til hinanden. De boede i et nedlagt mejeri i Jystrup og Mauna var bestyrer på plejehjemmet i Ortved tæt ved. Robert tog forskelligt arbejde, hvis det da var noget, der havde hans interesse.

Hver sommer i mange år tog Mauna, Robert og børnene Lone, Pia og Jette en tur i Tivoli en lørdag. Turen endte, når fyrværkeriet var forbi, hos os i Islev. Alle overnattede og vi havde en hyggelig søndag, inden de tog hjem til Jystrup igen.

Efter at både Mauna og Robert er døde, har jeg stadig lidt forbindelse med deres ældste datter Lone. Det foregår med julekort, hvor vi hver især fortæller om årets begivenheder.

Lone skrev også engang, at det var så dejligt at have forbindelse med en, som havde kendt både hendes mormor og hendes mor og også hende selv, fra hun var barn.

Ildebrand

En dag, da vi legede på en lille eng der lå ved mejeriet, så vi pludselig at mejeribestyreren og mejeristerne kom løbende op ad havegangen op mod landevejen. De råbte at der var ildebrand.

Vi løb efter dem og så hørte vi pludselig at kirkeklokkerne begyndte at kime. Der var to gårde og et hus der brændte oppe i den del af byen, hvor kirken og skolen lå. Og gnisterne og brændende strå fra tagene fløj ned over andre af husene, men heldigvis blev de ikke antændt.

Dengang skulle kirkeklokkerne kime, når der var ildebrand, for at kalde folk til hjælp. Der var jo dyr der skulle reddes ud.

Det var i marts 1931 og mor lå i barselsseng med sit femte barn, en lillesøster født den 17. marts. Jeg var så bange for at nogle af gnisterne skulle falde ned i vores stråtag og sætte ild i vores hus, men det skete heldigvis ikke.

Da lillesøsteren skulle døbes, var det Rigmor fra mejeriet der blev gudmor til Anna Margrethe, som hun blev døbt. Jeg syntes hun skulle kaldes begge navne, men det blev nu kun til Anna. Jeg syntes det lød så gammeldags, for det hed moster Anna jo!

Landevejen

Vores bedste legeplads var landevejen. Og det hed den, vi sagde aldrig gaden. Der legede vi rundbold, vi hoppede paradís og legede tagfat.

Der var næsten ingen biler dengang og på lang afstand kunne vi kende de biler der sindigt kom kørende. Vi kunne sagtens nå at gå ind til siden inden de kom.

Det var kun mejeribestyreren og mekanikeren der havde bil i Bårse, der sidst i tyverne. Bønderne havde flotte hestevogne, som de brugte når de skulle *bort*, som vi sagde.

Vi brugte ikke udtrykket: "Vi skal i byen i dag", nej det hed: "Vi skal *bort*", selv om vi bare skulle hen til naboen og drikke kaffe.

Vi havde heller ikke gæster, nej, vi havde *fremmede*, selv om det var den nærmeste familie! Og så havde man *gilder*. Høstgilder, slagtegilder og ornegilder, ja, det var nu kun på gårdene man havde den slags.

Men vi børn legede som sagt på landevejen og vi legede meget dengang. Bl.a. hoppede vi paradís. Vi tegnede den figur vi hoppede i med et stykke kridt, som vi fandt i grusbunken.

Vi trillede med kulørte kugler af ler, legede skjul, spillede rundbold, et meget yndet spil. Vi spillede bold op ad enhver egnet mur, og vi spillede både ti- og tyvespil med vores flotte gasbolde, som gerne blev fornyet hvert forår.

Så lå de fremme i Brugsen i flotte boldnet og så fristende ud, skinnende røde, grønne og blå. Vi sjippede, vi legede sanglege, vi kunne mange sanglege dengang.

Somme tider stillede vi os med ørerne trykket ind mod telefonmasterne og hørte en summende tone. Så bildte vi os ind at vi kunne høre stemmer, ja, vi kunne ligefrem høre hvem det var der snakkede!

Og vi sad i vejgrøften og spiste bladene af den vilde syre, der ikke var spor forurenede dengang. De nye sure rabarber var vi også helt vilde med. Vi har nok været i C-vitaminunderskud efter en lang vinter!

Vi elskede også når mor snød sig til at klippe noget af de nye løgtoppe i haven og drysse på vores fedtemadder. Det måtte hun ellers ikke for far. Det hæmmede løgene i væksten, sagde han. Vi havde åbenbart ikke purløg i haven dengang.

Vi plukkede de gule smørblomster, holdt dem under hagen på hinanden for at se om vi kunne lide smør! Det kunne vi alle sammen, der var altid et gult genskin af blomsten under hagen.

Vi flettede krans af tusindfryd og af mælkebøtter. Vi fik nogle grimme sorte fingre af den mælk der var i stilkene, det var svært at vaske af.

Ude ved Runddelen voksede der en masse violer. Vi plukkede store buketter og havde dem med i skole til lærer Søren Frank, som vi havde i 2. klasse. Vi havde fundet ud af at hans kone elskede violer.

Ude ved Runddelen sad vi om søndagen i grøften og skrev bilnumre op. Så kappedes vi om hvem der fik flest. Det var en meget yndet fornøjelse. Der kom ikke så mange biler, så der var rigeligt tid til at få dem skrevet ned.

På Vejgårds mark der lå lige overfor vores have, kom datteren Poula og sønnen Aksel og malkede til aften og så stod vi og slikkede af det dejlige skum der var tilbage, når mælken var hældt gennem sien ned i mælkejungen.

Der har sikkert været både kohår og andre uhumskheder i den mælkesi! Det spildte vi ikke en tanke. Det smagte bare dejligt. Senere har jeg tænkt på, at vi nok har fået en naturlig calmettevaccination dengang!

En gang imellem kunne vi høre møllen, når det var blæsevejr. Så kom folk kørende med hestevogne med en slump bagi, som de skulle have malet til skrå ude på møllen. Det skulle så bruges til at fodre grisene med.

Det var sådan en dejlig lyd når vi kunne høre møllen, så stod vi stille og sagde til hinanden: "Hør møllen!"

Til fastelavn klædte alle børn sig ud og gik rundt og sang ved dørene. Vi gik langt omkring for at få penge i raslebøsserne. Men tit har det været et forfærdeligt snevejr til fastelavn og til min fødselsdag, som tit er faldet samtidigt.

En overgang havde jeg en mani med at gøre ting inden for en bestemt tid, ellers skete der mig et eller andet. For eks. skulle jeg cykle under telefontrådene uden at synke! Jeg skulle nå at løbe ind i haven inden den cyklist jeg kunne se,

nåede hen til mig. Jeg måtte ikke træde på revnerne i fliserne.

Senere har jeg fundet ud af, at den slags er meget almindeligt blandt børn.

Landevejsbisserne

Dengang var der mange mænd, der gik på landevejen og betlede. Der var arbejdsløshed, så det var en måde at tjene til livets ophold på.

Det var nu ikke alle der tiggede. Nogle havde en lille sort kuffert med knapper, nåle, bændler og sygarn, snørebånd osv. Så gik de fra dør til dør og solgte deres varer.

De der ikke solgte noget, kom til dørene og spurgte om der kunne blive et måltid mad til dem. Mor smurte gerne en madpakke til dem.

Nogle havde også en spritflaske i lommen. Det var almindelig kogesprit, som også blev brugt til spritapparater og lignende. De blandede spritten med kold kaffe eller sodavand, nogle drak den vist også ufortyndet.

Tit kom der et par stykker sammen til byen. De havde drukket godt af flasken og råbte og sang i vilden sky. Der var en vis uhygge ved disse landevejsbisser.

Når vi på lang afstand så sådan et par gutter komme gående, løb vi hjem og låste døren og gemte os under vinduerne og lå bomstille, for så mente vi at de ikke kunne se os, hvis de kom og bankede på døren.

Så var der også skærslipperne. De var på en eller anden måde mere reelle. Der var altid arbejde til dem, når de kom til byen. Konerne kom med deres brødknive og sakse og fik dem slebet, det var ligesom ærligt arbejde de præsterede.

Så var der dem vi kaldte herregårdsbisserne. Det var yngre mænd, ofte to-tre stykker sammen. De gik fra den ene store gård til den anden, hvor de søgte arbejde i roerne eller som høstarbejdere.

De kunne være nogle værre slagsbrødre, når det tog dem. De var ikke velsete til ballerne rundt omkring, men de unge piger syntes jo de var lidt spændende og det kunne byens unge mænd ikke lide og så blev det tit ballade og slagsmål og der vankede nogle blodtude.

I Kommunehuset var der på loftet et par værelser som kunne bruges, hvis nogle af de omvandrede bisser kom og søgte nattely. De skulle så henvende sig til sognerådsformanden, det var dengang Kristian Andersen i Præstegården, han havde nogle til værelserne.

Der var også nogle fastboende familier i Kommunehuset, men de havde ikke noget med landevejsbisserne at gøre.

Når bisserne kom til præstegården for at søge natlogi, så vankede der ofte et måltid mad eller en kop kaffe hos den gæstfrie Gudrun, inden Kristian fulgte dem til Kommunehuset.

Men deres tændstikker skulle de aflevere til ham, ellers fik de ikke lov til at overnatte der.

Skovfest

Et år, hvor vi var til skovfest i Risby Skov, dukkede der nogle herregårdsbisser op til festen. Mor havde barnevognen med og inden vi skulle hjem til Bårse om aftenen, var vi inde hos Frans Andersen, hvor mor gav den lille bryst og tørt på.

Jeg opdagede at far ikke var med og så blev jeg bange for, at han var kommet i slagsmål med herregårdsbisserne, som havde optrådt provokerende. Jeg fór ind i skoven for at lede efter ham, men kunne ikke orientere mig og fór vild.

Jeg blev skrækslagen og begyndte at græde, mens jeg råbte på far. En eller anden hørte mig, fik fat på mig og fulgte mig hen til Frandses hus, hvor far nu også var kommet til.

Alle var forskrækkede over at jeg var væk. Jeg fortalte så, at jeg ville finde far, for jeg var bange for at bisserne ville tæve ham. Jeg havde en livlig fantasi, for far havde slet ikke noget med dem at gøre og var i øvrigt ikke en type, der søgte slagsmål.

Jeg har fået fortalt, at dengang jeg lå i barnevogn, så var far og mor også gået til skovfest i Risby Skov og farbror Marius var også med. Da de skulle tilbage havde far åbenbart fået et par snaps og øl for meget til den medbragte mad.

Han trillede lystigt med barnevognen ned ad bakken mod Korsvejen. Pludselig røg vognen i grøften og så blev han bange, ja, han blev vel nærmest helt ædru!

"Barnet, barnet!" skreg han. "Er hun slået ihjel?"

"Nej," sagde mor, "hende har jeg da her hos mig. Jeg turde da ikke lade dig køre hende i barnevognen!"

Skoleår

Der var blevet købt en ABC-bog til mig, nu skulle jeg lære bogstaverne inden jeg skulle til at gå i skole. Bogen var med stift papbind og der var en hane udenpå.

Når jeg havde lært nogle af bogstaverne og lært at sætte dem sammen til ord, så blev bogen lagt op oven på uret, eller klokken, som vi sagde. Næste dag når den blev taget ned, lå der tit en toære og nogle gange en femøre i. Dem havde hanen lagt, fordi jeg var så dygtig til at læse!

Det var da dejligt når der var penge i og det var slet ikke svært at lære bogstaverne. Og en skønne dag så kunne jeg læse alle ordene og alle historierne i Hanebogen.

Dengang skulle vi også helst kunne alle bogstaverne, inden vi kom i skole. Da jeg var fyldt syv år, skulle jeg begynde at gå i skole til april.

Foruden at lære at læse, så havde jeg også lært Fadervor udenad, det havde mor lært mig. Mor bad altid aftenbøn med os, det var "Jeg er træt og går til ro".

En dag stod jeg inde i Maries have og så kom slagterens Asta hen til mig. Vi var begge spændte på at begynde i skolen og snakkede om det vi allerede havde lært, vi var begge to helt klar til at begynde.

Asta spurgte mig om jeg også kunne Fadervor og det sagde jeg ja til. Og for at bevise at vi begge to kunne det, foldede vi begge vore hænder der på Maries havelåge og sagde Fadervor højt i kor.

Mor fulgte mig op til skolen den dag jeg skulle begynde i første klasse hos førstelærer Nielsen. Vi blev sat ved bordene efter alder og jeg kom til at sidde sammen med en pige, som jeg ikke kendte ret meget til.

Jeg vidste at hun boede helt ude i Mollylund og havde langt til skole. Hun hed Jonna Johansen og vi sad sammen alle årene, men ellers så vi ikke meget til hinanden til daglig.

Alle pigerne sad i den ene side af skolestuen og alle drengene i den anden side. Vi lærte at skrive på en tavle af skifer og med en griffel, også af skifer.

Alle vi piger havde en stænkeflaske med vand i, det havde vi gerne farvet med kulørt papir eller frugtfarve, og så en tavleklud. Det brugte vi, når vi skulle viske tavlen ren.

Drengene spyttede som regel på tavlen, når lærer Nielsen ikke så det, og så brugte de ærmet til at tørre efter med!

Senere fik vi skrivebøger og vi lærte at skrive skønskrift. Det gjorde lærer Nielsen meget ud af.

Vi begyndte altid dagen med at synge en morgensang, det var gerne en af Ingemanns dejlige morgensange. Så bad vi Fadervor og så måtte vi sætte os ned og begynde på dagens opgaver.

Vi hørte bibelhistorie, læste, regnede og skrev. Det var spændende, da ABC'en blev afløst af en læsebog. Sikke mange dejlige historier der var i den, det varede ikke længe før jeg havde læst dem alle sammen.

En af drengene hed Gunnar, han boede også ved Risby Skov, men helt oppe ved Granskoven. Han havde åbenbart været urolig en dag, for lærer Nielsen sagde til ham, at så kunne han sætte sig over mellem pigerne, når han ikke kunne sidde ordentligt.

Han kom til at sidde mellem Jonna og mig og lærer Nielsen sagde til os, at vi bare skulle nive ham i lårene, så skulle han nok lære at være ordentlig. Og vi nev ham.

Pludselig opdagede jeg at Gunnar græd ganske stille og ulykkeligt. Jeg fik sådan en dårlig samvittighed. Hvordan kunne et voksent menneske bære sig sådan ad? Og vi var jo så autoritetstro, så vi turde jo ikke gøre andet end hvad læreren sagde. Jeg glemmer det aldrig.

Vi havde sådan en dejlig vej til skole. Den hed skolestien. Den gik langs slagterens gårdsplads og Rasmus Christiansens havehæk. Skråningen op til hækken var om foråret fyldt med de dejligste duftende violer.

Nu er skolestien sløjfet. Det skete da det nye forsamlingshus blev bygget. Aksel, som havde købt Rasmus' hus, sagde at det var ulovligt. Den skolesti var fredet, fordi det også var en gammel kirkesti.

Sangtimer

Da jeg gik i første klasse fik vi også en lille sangbog med hjem. En dag sad jeg inde i stuen på brændekassen med sangbogen og sang himmelhøjt alle de sange vi havde lært i skolen.

Pludselig så jeg gennem dørsprækken, at mor og far stod der og kiggede ind og lyttede til min sang! Straks holdt jeg op med at synge, jeg blev vist nok flov fordi de havde stået der og hørt på mig.

Jeg kunne så godt lide de sangtimer vi havde i skolen. I de store klasser sang vi alle vore gamle fædrelandssange og også nogle andre lettere sange, og vi kunne mange af versene udenad.

Vi fik også salmevers for, som vi skulle lære udenad, de hænger også ved den dag i dag.

1936 var det 400 år siden reformationen blev indført i Danmark. Lærer Nielsen dannede et kor med os, der dengang gik i 4. klasse. Vi øvede os meget, vi sang tostemmigt, men jeg kan desværre ikke huske, hvilken salme vi sang, men det har selvfølgelig været en af Luthers.

Og så en søndag til gudstjenesten stod koret oppe ved siden af orglet og sang det bedste vi havde lært. Det var stort!

Vi store piger kunne også teksten til en masse dansemelodier. Dem hørte vi i radioen og lærte dem hurtigt udenad.

Der var et ugeblad, der hed "Tempo", de havde hver uge et par af de nyeste sangtekster med i bladet. Det kunne være revyviser, filmmelodier, og sådan nogle banale sange som: "I en sal på hospitalet" og "Gyldenlakken".

Når jeg var henne hos Asta og Karen så sagde deres mor gerne: "Inge, skal vi ikke have en sang." Hvis jeg så havde lært en ny sang fik jeg også hurtigt lært de andre den. Og så sang vi for Louise.

En overgang sang vi meget Marguerite Viby og Hans W. Petersens sange fra de film de var med i. En af sangene havde refrænet: "På med vanten, ud i den kolde sne". Og "Titte til hinanden, titte til hinanden", og dem sang vi hellere end gerne.

Mere om skolen

Lærer Nielsen var også degn i kirken og når der sommetider var en begravelse i skoletiden, måtte han jo over i kirken og deltage. Så skulle vi lege stilleleg imens og en af de ældste elever blev sat til at kontrollere os, men det gik ikke altid stille af og så kom fru Nielsen inde fra Privaten og tyssede på os.

Vi gik i 1. klasse et år, så kom vi over i den anden skolestue, hvor vi gik to år i 2. klasse og to år i 3. klasse og til sidst tilbage hos Lærer Nielsen, hvor vi gik to år i 4. klasse.

På den måde havde vi syv års skolegang, men vi gik kun i skole hver anden dag! 1. og 3. klasse den ene dag, 2. og 4. klasse den næste dag. Dengang gik vi også i skole om lørdagen og vi var i skole mange timer hver dag.

De fag jeg bedst kunne lide var læsning, diktat og genfortælling og så kunne jeg lide at skrive fristil, men det gjorde vi nu sjældent. Danmarkshistorie var spændende nok, hvis vi bare ikke skulle lære kongerækken udenad.

Regning var ikke det bedste jeg vidste, vi lærte tabellerne udenad og vi blev hørt i hovedregning.

Jeg havde ikke besvær med at lære udenad, det gjaldt både salmevers og tabellerne. Vi havde meget remselære. Jeg kan stadig huske nogle remser fra bibelhistorien, som vi skulle lære udenad! Hvad de skulle bruges til ved jeg ikke, men jeg har da somme tider brilleret med at remse dem op for andre.

Vi lærte ingen fremmede sprog. Men sangtimerne var dejlige.

Når en af os havde fødselsdag så havde vi bolsjer med, som vi fik lov til at dele ud af og læreren blev altid budt først! Og så læste læreren som regel en historie for os.

Der har været mange gode historier mellem dem vi fik læst højt. For eksempel nogle af de gamle sagn om Rolf Krake. Der var også en historie om en mand der havde stjålet en kapun og bekendte sin synd for pateren. "Pater Josef, lån mig øre" tror jeg den hed. Den kunne jeg godt tænke mig at finde og genlæse.

Gøngehøvdingen og Dronningens Vagtmester af Carit Etlar fik vi også læst højt. De var populære, historierne foregik jo i områder vi kendte til.

På væggene i skolen hang der nogle billeder, som blev kaldt anskuelsesbilleder. Engang imellem gennemgik vi hvad det var, vi så på billederne, det var nu meget interessant.

Dengang var vi skolebørn meget autoritetstro. Vi nejede og bukkede altid, hvis vi mødte læreren. Ja, var vi på cykel, var det lige før vi stod af cyklen for at neje!

Og ikke noget med du til læreren. Nej, det var Lærer Nielsen og lærer Franck.

Dengang jeg fik forbud mod at læse

En aften lå jeg på divanen og læste i den nye læsebog vi havde fået. Jeg tror jeg gik i 2. klasse dengang og har vel været godt 8 år.

Jeg faldt i søvn da jeg havde læst en del af historierne og jeg må have ligget på min hånd og trykket på min strube, så jeg ikke kunne få luft. Jeg vågnede op fordi jeg ikke kunne trække vejret, blev besat af angst og græd helt hysterisk.

Ingen kunne forstå hvorfor jeg græd så voldsomt og jeg kunne slet ikke selv forklare hvorfor. Til sidst måtte far ind til tømrerens og ringe efter doktoren.

Martha kom med far hjem, hun kunne heller ingen forklaring få af mig hvorfor jeg græd. Doktoren kom og spurgte far og mor, hvad der var sket, inden jeg begyndte at græde.

De viste ham læsebogen, som jeg havde ligget og læst i. Han spurgte mig hvad for en historie jeg havde læst. Jeg kunne huske, at jeg havde læst en historie om to brødre. Den ene broder havde givet den anden en gåde:

Hvad er det, der aldrig vender tilbage?

Svaret var:

"Pilen der er skudt, gerningen der er gjort og ordet, der er sagt".

Noget i den retning.

Det endte med at jeg fik noget mikstur, der skulle berolige mig, og derefter forbød mor og far mig at læse så meget! Jeg har nok haft tendens til at leve mig for meget ind i historierne.

Men det forbud havde jeg svært ved at holde. Da vi kom i 3. klasse kunne vi låne bøger med hjem fra børnebiblioteket på skolen. Og jeg har slæbt mange bøger med hjem, og det nyttede ikke noget at de sagde, at jeg ikke måtte læse.

Jeg kunne simpelthen ikke lade være. Og jeg læste meget hurtigt, ja, jeg slugte simpelthen bøgerne.

Frikvarterer og hvad vi brugte dem til

Vi havde et frikvarter om formiddagen og stort frikvarter til middag kl. 12. Alle de skolebørn der boede i byen, gik hjem og spiste kl. 12. Vi andre havde madpakker med.

Nogle gange gik jeg med Træskomandens Gurli hjem i det store frikvarter. Hun voksede op hos sine bedsteforældre, Vilhelm og Sofie. En bestemt dag i ugen fik de fisk, det var som regel stegte skrubber, nye kartofler og persillesovs. Det så så lækkert ud.

Gurli skulle dække bordet og ligesom de fleste steder, havde de også voksdug på bordet. Jeg blev aldrig bedt til at spise med, jeg havde jo også spist min madpakke.

Der var altid så pænt og ryddeligt både i stuen og i køkkenet. Sofie havde som beskæftigelse noget man kaldte fransk vask og strygning! Hun vaskede og strøg finere ting derhjemme for folk, såsom manchetskjorter, løse flipper og manchetter, kaffeduge og lignende. Vilhelm var træsko- og tøffelmager.

I frikvartererne legede vi ude på skolepladsen, rundbold, spillede bold op ad murene, sjippede og legede kædetagfat.

Det foregik på den måde at der var en, der fangede en anden og tog vedkommende i hånden. Så løb man rundt og fangede de andre efterhånden og til sidst var vi én lang kæde. Det var sjovt, og det var drengene også med til.

Der var også bomme og ribber i skolegården, som vi brugte til at lege på.

Når vi var tørstige så drak vi af vandpumpen, der stod ved legepladsen. Nogle havde krus med, vi andre satte hånden for tuden af pumpen, en anden pumpede og så drak vi på den måde.

Om vinteren når det var snevejr, så var der sneboldkampe. Og drengene vaskede pigerne med sne, det var koldt og ækelt.

En dag havde der været noget ballade mellem nogle drenge, en af dem var det gået så hårdt ud over, at han tudede. Da læreren spurgte hvem der havde slået ham, svarede jeg som sandt var, at det var Max og Hans Jacob fra tredje klasse. Hans Jacob var min fætter.

I næste frikvarter blev jeg så ellers belært om, at man ikke skulle bryde sig om at sladre!

Når frikvarteret var forbi så bankede lærer Nielsen på vinduet med sin fingerring. Den lyd var der altid en der opfangede og så blev der råbt "iiiind", og så fór vi ind i en fart.

Ude i gangen var der reoler til træsko og støvler. Dem havde vi ikke på inde i klassen, vi havde skiftesko med. Der var knager til overtøjet.

Inde i skolestuen stod der en stor, cylinderformet kakkelovn. Den gav god varme, der blev fyret med brændeknuder og koks. Drengene blev sommetider sat til at hente brændsel.

Om vinteren, når der var faldet meget sne, så blev mange af børnene hjemme. De regnede med at skolen nok var lukket.

Det blev den også, men alle os der boede ovre ved Risby Skov, os der havde længst at gå, vi var kommet i skole. Så fik vi lov til at varme os og tørre vores vanter ved kakkelovnen, inden vi blev sendt hjem igen!

Skolekæreste

Da jeg gik i 2. eller 3. klasse blev jeg drillet meget med en dreng der hed Tage Hvidebo. Hvidebo var navnet på deres hus og alle derfra fik altid Hvidebo heftet til deres navn. Men ellers hed de Hansen.

Han sagde engang til mig, da vi legede ude i frikvarteret: "du stal være min tærste". Han kunne ikke tale ordentlig rent.

Jeg skyndte mig væk fra ham, men nogle af de andre piger havde hørt det og så blev jeg drillet med at "Inge og Tage er kærester", og det blev skrevet med kridt på landevejen og jeg blev rasende og lidt flov.

Vi piger sendte gækkebreve til hinanden og inden i blev der lagt glansbilleder. En dag i skolen var der en hvisken og tischen og de så spændte til, da jeg fandt et gækkebrev under pulten.

Og så var jeg med det samme klar over at det var fra Tage, selv om drenge aldrig skrev gækkebreve. Jeg tog det og uden at åbne det rev jeg det i stykker for øjnene af dem alle.

"Nej, hvor er det synd," sagde de, "der var sådan nogle søde glansbilleder i!"

Men efterhånden holdt drillerierne heldigvis op.

Håndarbejdstimer

Om sommeren havde vi piger håndarbejde. Vi broderede heftebånd, som skulle sættes fast på skolebordet og på det skulle vi så hefte det fast vi syede på, så var det lettere at holde styr på.

Vi syede en sypose og broderede nogle forskellige sting på den samt vores forbogstaver.

Vi skulle lære at strikke. Det var et kedeligt arbejde, synes jeg dengang. Der var enten for få eller for mange masker på det strikketøj jeg sad med og det blev mere og mere gnidret.

I fjerde klasse skulle vi sy en chemise og et par bukser i samme stof. Og det blev syet i hånden, vi havde ikke symaskiner på det tidspunkt.

Der var vist ingen af os der nogensinde gik med den chemise, det var allerede håbløst umoderne, nu brugte vi macoundertrøjer. Benklæderne blev jeg aldrig færdig med!

Drengene havde gymnastik eller boldspil ude på græsset, mens vi sad der og nørklede. Det syntes vi var meget uretfærdigt. Vi ville da også meget hellere have opholdt os udendørs.

Botanik

Om sommeren var vi ude at botanisere. En dag, hvor vejret var godt, sagde lærer Franck at vi skulle ud at gå og vi skulle tage vores madpakker med. Vi fik besked på at plukke alle de forskellige planter vi så på vores vej, rødderne skulle også med.

Når vi så havde tilstrækkeligt med planter satte vi os i græsset i lergraven på vejen mod Snesere. Der var nu ingen lergrav mere, den var for længst tørret ud, nu var det blot en hulning overgroet med græs, men der var lunt og solrigt.

Så fortalte læreren os om planterne, hvad de hed, hvordan vi skulle kunne se om det var skærmbloomster eller kurveblomster, vi så på bladene og støvdragerne og vi skulle bedømme om det var en pælerod, en trevlerod eller en stængelrod.

Og bagefter tog vi så fat på madpakkerne. Jeg kunne altid godt lide de dage.

Mor var også god til blomsternavne, så hende har jeg lært meget af. Når mostrene var sammen, så skulle de altid en tur rundt i haverne og så snakkede de om blomsterne, hvad de hed og hvem de havde fået dem af eller hvor de havde set deres snit til at stjæle en stikling!

Mor kunne få alt til at gro. Hun kunne putte en dadelsten i en urtepotte og en skønne dag spirede der blade op.

Da jeg kom op til Kirsten for at hjælpe hende i haven, så lærte jeg endnu mere om planter og også om at passe dem.

Realskole?

Da jeg var 13 år havde far og mor fået at vide af lærer Nielsen, at jeg egnede mig til at gå på Realskole. I Lundby lå der en real- og kostskole, hvor der også gik børn, der kom fra andre skoler.

Der var blandt andet børn fra bedre stillede hjem, bl.a. et par sønner fra herregården "Engelholm", skovfogedens datter fra Faksinge, fra hjem, hvor de havde råd til at holde børnene i skole mere end syv år.

Hjemme spurgte de om jeg ville på Realskole, men jeg sagde nej. Det var ikke noget jeg overhovedet havde spildt en tanke, og der blev kun spurgt den ene gang.

Ingen havde talt med mig om, hvilke muligheder det ville have givet mig senere hen. Jeg tror nu også at far og mor inderst inde var glade for, at jeg havde svaret nej!

Vi var på det tidspunkt seks børn derhjemme. Skulle jeg have fortsat i skole i endnu et par år, havde det jo lange udsigter før jeg var klar til en eventuel uddannelse, og det betød jo også at jeg skulle bo hjemme. Og udgifter til bøger og tøj skulle der også til.

Senere har jeg fortrudt, at jeg ikke tog imod den mulighed det var at lære noget mere og så få en eller anden uddannelse. Der havde måske også været mulighed for en friplads i mit tilfælde.

Skoleudflugt

Da vi kom i 3. klasse kunne vi komme med på skoleudflugt til København, det var noget vi glædede os meget til.

Jeg stod tidligt op, der blev smurt madpakker til hele dagen, de lå som regel i en tom skotøjsæske, og jeg fik en rød og en gul sodavand med i dagens anledning. Og lommepenge! Det var ikke de store beløb dengang, jeg mener at jeg første gang fik fem kroner med.

Jeg plukkede ærter og grønne stikkelsbær til at spise af undervejs. Jeg havde min nye sommerkjole på, som mor havde syet.

Et år havde jeg en hvid lærredshat med et rødt bånd på. Det blev regnvejr og båndene smittede af på den hvide hat og så var den ødelagt!

De hvide lærredssko var nykridtede, de havde fået en gang zinkhvidt med en gammel neglebørste om aftenen.

Jeg blev kørt til toget i Lundby sammen med nogle af de andre, enten med hest og vogn eller i bil.

Toget standsede ved alle stationer og der var mange, så inden vi nåede halvvejen, havde vi spist den første madpakke og drukket citronvanden.

Der var meget at se på i Hovedstaden og det var spændende at køre i sporvogn. Allan var så optaget af at følge med i alt det der foregik på gaden, at han rendte panden mod en lygtepæl og fik en ordentlig bule.

Vi var i Zoologisk Have og i Rundetårn og på museer, men det bedste var nu Tivoli, hvor vi sluttede af.

Vi var godt trætte, når vi sent på aftenen nåede Lundby Station, hvor der blev ventet på os.

Fødselsdage

Når en af pigerne i klassen havde fødselsdag, så blev de udvalgte inviteret hjem til fødselsdagsfest. Agnete og jeg var til fødselsdag hvert år hos 10-12 forskellige piger.

Nogle af pigerne boede på gårdene langt væk fra landsbyen, men vi var jo altid mange der fulgte ad.

Traktementet var altid chokolade med flødeskum, boller med smør, diverse skærekager og selvfølgelig lagkage, også med flødeskum.

Bagefter legede vi, vi spillede dilettant for hinanden, der var gerne en masse gammelt tøj som vi måtte bruge til udklædning. Og vi digtede selv stykkerne.

Vi legede forskellige pantelege, som f.eks. "Skibet er ladet" og "Tag den ring og lad den vandre". Om sommeren legede vi skjul ude omkring i haverne, to mand frem for en enke og forskellige sanglege.

Så skulle vi også spise til aften inden vi skulle hjem. Det var tit frikadeller, sovs og kartofler og budding med saftsovs eller rødgrød, hvis det var sommer. Eller også fik vi smørrebrødssnitter og saftvand til.

En overgang var det på mode at samle på kulørte sodavandsglas, lilla, grønne og blå, så ønskede vi os sådan nogen, dem havde de i Brugsen, eller kopper med billede på og pæne lometørklæder.

Poesibøger var også noget vi ønskede os. Jeg har endnu min poesibog, som jeg fik af en veninde i fødselsdagsgave, da jeg fyldte tretten år.

Da jeg gik til dans

Et år, da vi var til fødselsdag hos en af slagterens piger, snakkede alle pigerne ikke om andet end danseundervisning. Det år startede der nemlig en danseskole i Bårse forsamlingshus.

Vi gik til gymnastik hver vinter i forsamlingshuset, men danseskole, det var noget nyt.

Alle veninderne skulle gå til dans og der var tilmelding den dag vi var til fødselsdag. Det vil sige næsten alle, for min søster og jeg og et par stykker mere skulle ikke gå til dans.

Men det snakkede jeg ikke noget om til de andre, for jeg var syg for at komme til at gå til dans, jeg var 12 år dengang.

Så jeg gik også med hen i forsamlingshuset og meldte mig til danseundervisning hos danselærer Clausen fra Præstø!

Agnete gik lige hjem og fortalte det. Hvordan turde jeg mon også gøre det!

Jeg kom selvfølgelig i forhør derhjemme, det var jo dyrt og så videre, men de syntes vel ikke, at jeg skulle tabe ansigt ved at melde fra igen.

Så jeg fik sandelig lov til at gå til dans den vinter, og min kavalier var smedens Poul og vi dansede så godt sammen, at vi skulle vise trinnene for de andre.

Det havde min far åbenbart hørt i byen, han kom da hjem og snakkede om det. Han var vist lidt stolt af mig af den grund, tror jeg nok!

Forsamlingshuset

Det gamle forsamlingshus lå i forlængelse af Brugsen. Det var der, alle byens aktiviteter foregik.

Der var den store sal, som om vinteren blev opvarmet af en stor tromlekakkelovn. Der gjorde vi gymnastik og havde opvisning, når sæsonen var forbi. Der blev baller holdt, og der var også scenen til dilettantforestillingerne.

Den lille sal blev brugt som udskænkingssted, når der var fester, såsom dilettant og gymnastikopvisning, med bal bagefter!

I den sal hang der på den ene væg et par billeder, som jeg holdt meget af. Det ene forestillede en mand med et reb gemt på ryggen og så står der en kalv foran ham, som skal fanges. Billedet hed: "Kom min bette kipkalv".

Det andet forestillede en gammel kone der gik hjem fra marken strikkende på en strømpe, og i baggrunden så man en kirke, der formodes at ringe solen ned, for billedet hed: "Aftenklokken".

Det var ikke farvede billeder, nærmest nogle tryk af en slags.

Så var der den endnu mindre sal, der lå i gavlen, den blev brugt til mindre bestyrelsesmøder og til udbetaling af mælkepenge.

Og så var der selvfølgelig køkkenet, hvor Maren Lindegaard enerådigt herskede. Hun havde gerne et par koner fra byen til at hjælpe sig ved større festligheder.

Så blev der brygget masser af kaffe på Madam Blå. Hendes mand, Emanuel Lindegaard, der var sadelmager, stod for serveringen af kaffe og øl.

Maren var streng og havde et vågent øje med udskænkningen og kom sommetider med et advarende: "Emanuel!"

Hun tålte ikke at nogle blev alt for beskænkede, men især de unge gårdmandssønner kunne godt indsmigre sig hos hende. Hun kom nemlig også på gårdene som kogekone, når der skulle laves mad til deres spisegilder, så dem holdt hun hånden over.

Til nogle baller gik det sommetider for vildt til, især når der var unge karle udenbys fra, man så ikke gerne at de dansede for meget med pigerne fra Bårse!

Så kunne der godt opstå nogle slåskampe, der endte med en blodtud.

Som regel kom politibetjent Gerdrup fra Præstø på besøg, når der var bal i forsamlingshuset. Og ved synet af hans kasket blev der som regel lagt en dæmper på gemytterne.

Gymnastik

Gymnastikundervisningen for både børn og voksne foregik i forsamlingshuset. Børnene gik til gymnastik om eftermiddagen, drenge og piger selvfølgelig hver for sig. Om aftenen var det så de unge piger og karlenes tur.

Om foråret sluttede undervisningen med en opvisning. Alle holdene marcherede ind med fanebærerne forrest og til musik af Christoffersens militærorkester fra Vordingborg. Ih, hvor det kildede i maven, når vi skulle vise hvad vi havde lært.

Når springene skulle vises, så spillede musikken også, det opdannede især de unge karle til at vise det bedste de kunne af kraftspring og flik flak og hvad springene ellers hed.

De var iført ærmeløse hvide undertrøjer og lange stramme hvide bukser. De unge piger havde lyseblå gymnastikdragter med elastik i taljen. De små piger var gerne i mørkeblå dragter og drengene i korte sorte bukser og hvid undertrøje.

Et år, hvor Gert var med på drengeholdet, sprang elastikken i hans bukser. Jeg blev så nervøs, for jeg og alle kunne se, at om et øjeblik ville han tabe bukserne.

Heldigvis så havde Gudrun fra Præstegården en sikkerhedsnål på sig og hun fik Gert til side og satte nålen i bukserne, så han kunne fortsætte.

Puha!

Huset ved Risby Skov

I 1933 købte far og mor et husmandssted ved Risby Skov. Der hørte ca. 5 tdr. land jord og en mose til stedet. Der var nogle køer og grise. En hest kom vist først til lidt senere. Huset lå lige over for skoven, som skulle blive en dejlig legeplads for os børn. Huset ved skoven kom også til at hedde "Virkelyst", det stod bare ikke skrevet på huset, men på en sten nede ved vejen.

Det var en stor sorg for mig, da jeg fik at vide at vi skulle flytte fra huset i Bårse. En dag sagde jeg til mor at jeg hellere ville dø, end flytte væk herfra. Mor sagde at sådan noget måtte jeg ikke sige.

Når vi sommetider ønskede et eller andet ville ske for nogen, det var som regel noget ondskabsfuldt, så sagde mor gerne: Pas du bare på, at "spotteren" ikke står uden for vinduet og hører hvad du siger!

"Spotteren" har nok været det samme som nemesis.

Første gang vi skulle besøge tømrerens efter at vi var flyttet, og vi alle sammen kom gående ned ad landevejen, så begyndte jeg at græde, så snart jeg kunne se skorstenen på vores "gamle" hus. Mor sagde at de andre bare skulle gå ind, så kom vi bagefter. Og efterhånden fik hun mig også trøstet.

Jeg har vist været meget følsom, let at gøre bange og har haft let til tårer. I mange år var det min drøm at jeg ville købe det hus i Bårse, når jeg engang blev stor. Men drømmen gik aldrig i opfyldelse.

I det "nye" hus var der foruden dagligstuen også "den nye stue", uden opvarmningsmuligheder. Der var soveværelset, pænt stort, og så kammeret, hvor vi lå fire børn i to senge. Min sengekammerat var Gert og i den anden seng sov Agnete og Rita.

Der var plads til et klædeskab og jeg tiltuskede mig den skuffe, der var i bunden af skabet, til at have som min egen private. Vi havde ellers ikke noget, der bare var "vores"!

Der var et stort køkken med cementgulv. Køkkenbordet stod dengang under vinduet ud til gårdspladsen, med en uappetitlig trævask i. Det blev der lavet om på, bordet og en jernvask blev flyttet hen i gavlen, hvor der også var et lille vindue.

Der kom et stort køkkenbord under det andet vindue med plads til nogle stole omkring. Der kunne vi sidde og spise, men om vinteren spiste vi altid inde i stuen i kakkelovnsvarmen.

I køkkenet var der et jernkomfur, der også havde en såkaldt vandgryde indbygget. Der kunne vi tage varmt vand til opvask og til vores egen private hygiejne. Vi vaskede os i et hvidt, emaljeret blikfad, sæben stod i en underkop i vindueskarmen og håndklædet hang under et pyntehåndklæde.

Det blev skiftet, når det var tiltrængt, og det var det tit, det var jo til fælles brug!

Når vi skulle vaskes over hele kroppen, blev der fyret i gruekedlen og den store zinkbalje kom frem og så blev vi vasket der. Hårvask foregik også over køkkenvasken. Vi piskede sæbe ud og vaskede håret i og skyllede godt efter, sidste hold med eddike i, for at tage de sidste sæberester.

Senere kunne vi købe noget, der hed hårvaskepulver, men det brugte jeg ikke før efter konfirmationen. Skulle vi være rigtig fine, så satte vi papillotter i håret af avispapirstrimler, de var ækle at sove med, men håret var fint krøllet dagen efter.

Mor sagde altid, at man må lide for stadsens skyld!

Der var et stort spisekammer med cementgulv og vindue. Mange hylder, med avispapir på, fint klippet med tunger i kanten. Der er smurt mange madpakker i det spisekammer. Der var plads til at vi kunne stå et par stykker derinde.

På loftet stod det gamle hjørneskab, der stod i gangen i Bårse, der opbevarede mor sit syltetøj.

På gulvet lå korn og gemmeæbler og om natten kunne vi ligge og høre hvordan musene rumsterede deroppe. Så bankede vi i loftet med en stok, det hjalp lidt.

Udhusene

Der var stalden med et par køer og kalve og i grisehuset nogle grise og engang imellem en so, som fik smågrise. Sikke en lugt, når far og mor kom ind fra stalden og grisehuset!

Vi fik også en hest og en vogn, så vi kunne køre, når vi skulle "bort"! Men hesten var bange for biler, så det var med hjertebanken vi børn satte os op i vognen.

Engang vi havde været i Snese og skulle hjem efter mørkets frembrud, så kom der en bil imod os med tændte lygter. Far måtte køre ind på en græsmark med vognen, så hesten vendte rumpen mod bilen, men vi kom da helskindede hjem.

Senere fik far en anden hest, som hed Lotte. Den var mere rolig og børnevenlig. Mine børn har da både redet og kørt med den.

I den ene ende af laden var hønsehuset og WC'et. Det var et WC med en spand under, som blev tømt omme i møddingen. På væggen hang WC-papiret, det var afklippede sider af Socialdemokraten sat fast på et søm.

Hos nogle af mine skolekammerater lå der en gammel telefonbog til afbenyttelse. Det var hos dem der havde telefon, det var ligesom lidt finere papir!

Hønsene var mors indtægtskilde, æggene blev solgt til æggemanden, der kom hver uge. Der var hvert år nogle høns, der blev liggegale og så fik de en kasse med noget halm og nogle æg at ligge på et afsides sted.

Så var det spændende hvor mange kyllinger det blev til. Hun havde også gerne nogle ænder, der blev fodret op til Mortensaften og til jul.

Vi fik tit kyllingesteg om sommeren, det var hanekyllingerne der blev slagtet, når de var tilpas store. Hønekerne skulle blive til gode æglæggere.

Og hvor smagte en kyllingesteg godt dengang, fyldt med persille og stegt i en gryde og med nye kartofler og agurkesalat til!

Høsten

Da der første gang skulle høstes foregik det på den måde, at far mejede kornet med le med et mejered (kornfanger) på. Hvor har vi tit trukket slibestenen, når leen skulle slibes. Der kom vand i truget og så var det bare om at tage fat i håndtaget og køre rundt. Der skulle trækkes mange omgange, før leen var skarp nok.

Om aftenen, når far var færdig med at meje, så blev leen hængt højt op i hyldebærtræet, der stod ved det skur, som vi kaldte Boden. Om dagen, når far var på arbejde, så var det mor, som fortsatte med høstarbejdet.

Kornet blev revet sammen i bunker med en stor rive med trætænder. Det kunne vi godt hjælpe til med. Så bandt mor kornet i neg, som vi så satte sammen i hove. Mor snoede et par håndfulde korn sammen og brugte dem til at binde neget med.

Men hvor var det kedeligt at gå der på marken i sommervarmen! Jeg ville meget hellere sidde i haven og læse i en bog, men det gik ikke.

Men når mor sagde jeg skulle gå hjem og tænde for primussen til kaffevandet, så gik det stærkt. Jeg var nu ellers ikke så dristig over for den primus!

Først sprit i en lille skål og når det var brændt ud, så var petroleummen blevet varmet op og så var det bare om at pumpe rigtig hurtigt, til der kom blus på primussen.

Men der var på den anden side ikke noget hyggeligere end en sommeraften at høre primussen hvæse, når mor lavede aftenkaffe, især når det var tordenkaffe!

Der stod et gammelt afdanket tærskværk i laden, det blev drevet med en hesteomgang. Det foregik på den måde, at ude bag laden var der en stang til et hjul med forbindelse til tærskværket på en eller anden måde, husker ikke hvordan.

Men hesten blev spændt for stangen og så gik det ellers rundt og rundt og tærskværket gik i gang. Vi havde jo ikke elektricitet indlagt dengang.

Avnerne skulle også rystes fra kornet med håndkraft. Sikke et svineri! Men det var kun det første år det foregik på den måde.

Året efter kom der et transportabelt tærskværk kørende, med tilhørende ilægger til kornet og et par hjælpere. De skulle bespises alle sammen. Farmor var kommet for at hjælpe til, for mor lå i barselsseng med Ulla, der var født lige i høsten, den 22. august 1934.

Der var noget at kigge på for os børn, det lignede et lokomotiv med en stor skorsten på, som røgen stod op af, og så larmede det forfærdeligt.

I sommeren 1937 fik de lagt elektricitet ind derhjemme og efterhånden kom der forskellige hjælpemidler til arbejdet. Men da var jeg allerede ude at tjene.

Kristian Hansen

En overgang havde vi en gammel mand boende hos os. Han fik så "den nye" stue, hvor han havde sin seng og de få andre ting, han havde med sig.

Om dagen opholdt han sig i dagligstuen sammen med os andre, det var det eneste sted med varme og han sad altid i sin egen stol ved siden af kakkelovnen.

Han hed Kristian Hansen, hans søn og svigerdatter boede oppe ved Granskoven. Han havde boet hos dem, men blev uvenner med svigerdatteren og så havnede han hos os. Jeg vil tro at far en dag havde talt med ham, da han var på vej til barberen i Bårse.

Jeg husker, da hans søn kom kørende i hestevogn med ham og hans seng og stol og de andre ting han havde med sig. Jeg synes det måtte være så trist for hans søn at aflevere sin far et fremmed sted.

Og hvad har far og mor dog tænkt på? Vi havde ikke for meget plads og så en fremmed gammel mand. Har de mon kunnet tjene noget på at have ham boende? Han har selvfølgelig kunnet bidrage til kosten og den var da ret spartansk.

Og hvordan havde han det mon, med så mange livlige børn omkring sig?

En dag om ugen gik han til Bårse, hvor han besøgte barberen og når han kom tilbage, havde han altid en pose bolsjer med til os børn, så vi glædede os altid til han kom tilbage.

Men jeg synes han må have haft en trist alderdom. Han var morbror til Kirsten, Lille Søvang i Bårse. Mon han ikke til sidst kom på de gamles hjem?

Jeg kan da ikke huske at han døde hos os.

De nye naboer

Lige over for vores hus lå en stor villa, der hed "Mindet". Den ejedes af frk. Emsy Collet, hun var tante til ejeren af Lundbygård. Lundbygård havde engang tilhørt Svend Gønge, det havde vi læst om i "Gøngehøvdingen", men da så den ikke ud, som den gør i dag.

Frk. Collet havde både kokkepige, stuepige og en havemand samt en selskabsdame, der hed Søster Ellen. Hun var uddannet sygeplejerske, men virkede nærmest som selskabsdame.

De var meget engagerede i Ydre Mission og holdt mange missionsmøder, hvor missionærer, der var hjemme på besøg fra deres arbejde i udlandet, holdt foredrag. Folk kom langvejs fra for at deltage i møderne.

Der blev også holdt søndagsskole hver anden søndag. De var alle meget venlige over for den nye familie med de mange børn. Vi børn plukkede "kæmper", det var frøstande af vejbred, til frøkenens kanarifugle.

Om sommeren, når solen skinnede meget, så gik hun tur på landevejen med opslået parasol! Vi fik også en masse nedfaldne æbler, bl.a. skovfogedæbler. De smagte dejligt, men blev hurtigt overmodne og melede og så gad vi ikke spise dem.

Men mit første møde med søndagsskolen glemmer jeg ikke. Vi var flyttet ind i løbet af sommeren og da vi nåede til december, syntes mor at vi skulle i søndagsskole, vi var så tit blevet inviteret til at komme.

Vi var i søndagstøjet og Nete, Gert, Rita og jeg gik derop. Da jeg bankede på, blev døren åbnet af Søster Ellen, der sagde: Hvad vil I?

Jeg fremstammede at vi ville i søndagsskole. Så blev vi lukket ind og det viste sig, at netop denne søndag holdt de juleafslutning med kakao og boller og godteposer! Men det kunne vi jo ikke vide.

Vi fik da selvfølgelig også noget. Men jeg sad med hjertet i halsen hele tiden, for Rita, som kun var 3-4 år, stod med sin kakao på en stol. Tænk, hvis hun spildte eller væltede den!

Da vi kom hjem, fortalte jeg harmdirrende mor hvordan vi var blevet modtaget og jeg sluttede med at sige: Og de kalder sig hellige!

De første naboer vi stiftede bekendtskab med, var Frans og Kirsten Andersen. Hun havde nogle store fedtsvulster oven på hovedet, som næsten ikke kunne dækkes med hendes hår, så de sad der og vippede. Det så lidt væmmeligt ud.

De havde to voksne sønner, Anton og Karl. Karl var hjemme og hjælpe forældrene, men kørte senere som vognmand. Anton blev gift og blev præstegårdsforpagter, efter at Kristian og Gudrun overtog Kristians fædrene gård efter forældrenes død.

Frans og Kirsten var nogle dejlige og hyggelige naboer. Vi tog heller end gerne bud med for dem, når vi skulle i brugsen. Og var det lørdag, så blev der gerne lagt et kræmmerhus bolsjer oven i både vores og deres kurv!

Der var fem km. til stationsbyen Lundby. Fra Bårse var der 6 km. til Præstø, som var vores nærmeste købstad. Vi kom nu ikke ret tit til Præstø.

Der var jo både brugsen og købmanden og bageren samt slagteren i Bårse foruden mejeriet, så vi kunne købe næsten alt, hvad vi havde brug for.

Brugsen var også leveringsdygtig i bomuldsstoffer til forklæder og kjoler, der var strikkegarn, træsko og sorte kludesko med en slidstærk sål af cykeldæk. Der var kedler, kopper og tallerkener og haveredskaber, ja, det var faktisk også en mindre isenkrambutik.

Der var smed, sadelmager og skomager, endda to i byen, og der var Falck-station hos mekanikeren. Alle havde en køkkenhave med kartofler og andre grøntsager, der var brug for.

De fleste holdt høns og var selvforsynende med æg og slagtet fjerkræ. Nogle havde også en gris, som blev fedet op til jul, slagtet og saltet og lagt i sulekarret.

Fiskemand og ølbrygger kom hver uge til døren. Brødkusken kørte også rundt med brød, så vi havde alt til dagligt brug.

Fornøjelser

Radioen blev meget benyttet, der var tit hørespil. Et af de mest populære hed "Familien Hansen" og blev sendt en gang om ugen. Konen hed Gerda og manden hed Aage, og så hørte vi om alle deres genvordigheder og det endte tit med at Gerda gav Aage en "gardinprædiken", et ord jeg ikke havde hørt før.

Når jeg sad i stuen og lavede lektier hørte jeg tit middagskoncert fra Wivex i København, det var med Teddy Petersen som dirigent. Mange af de melodier der blev spillet husker jeg stadig, det var blandt andet "Rokoko-menuet" af Chr. Danning, "Svanen" af Saint-Saëns og "På et tyrkisk marked", dejlige små musikstykker.

Siden kom Radioens ønskeprogram til, forløberen for Giro 413.

Af og til kom der en omrejsende biograf til skolen. Det blev bekendtgjort i forvejen, og så fik vi penge med til en biograftur. Der blev hængt sorte gardiner for vinduerne i en af skolestuerne, og så så vi Fy og Bi-film og andre film. Nogle gange var det en mere oplysende film om fremmede lande, der blev vist.

Der har været opvisning med et par levende søløver og der har været tryllekunstnere.

Et år ankom en hypnotisør til byen. Der var mødt mange mennesker op i forsamlingshuset. Vi fik at vide, at alle skulle folde deres hænder bag nakken og når der blev sagt, at man skulle slippe igen, så var det jo spændende, hvem der kunne det!

Fru Valdosa, den kvindelige hypnotisør, havde stået og sagt en hel masse i mellemtiden. Jeg turde selvfølgelig ikke folde mine hænder bag nakken!

Der var et par af de unge karle, der ikke kunne få fingrene fra hinanden igen, så de var egnede ofre til at blive hypnotiseret. Og det var de utroligste ting de gjorde, mens de var i trance.

Da de drak vand fik de at vide, at det var spiritus og så blev de lettere berusede. Da de så fik at vide at det var benzin, de havde drukket, så spyttede de det hele ud på gulvet.

De så høns, der rendte rundt på gulvet og fik besked på at få dem ind i hønsehuset, og så kaldte de på dem:

Put, put, kom så små putter!

Og vi andre hylede af grin!

I lang tid efter blev de drillet med det.

"Put, put, kom så små putter", sagde vi, når vi så dem og så blev de sure på os og skældte ud.

Dilettant

Hvert år var der dilettant i forsamlingshuset. Det var det helt store, for vi kendte jo alle "skuespillerne", og det var sjovt at se dem i andre roller end de dagligdags.

Jeg kan huske, at der et år blev spillet et stykke der hed "Brødrene Østermands huskors". "Huskorset", altså en skrap husbestyrerinde, blev spillet af Maren Lindegård og min far spillede en gammel røgter på gården. De havde et godt sammenspil, det blev en meget sjov forestilling.

Far havde gået ude i kostalden og øvet sig på sine replikker. Der var han i fred for os unger, så kunne han bedre koncentrere sig. Men vi stod sommetider inde i loen og lyttede ved døren til stalden og fniste stille!

Faster Mary og Aksel spillede i en årrække også dilettant. Mary havde en god sangstemme, så hun havde rollen som den unge pige, der sang om sin forelskelse i en eller anden ung mand.

Hvis det ikke var Aksel, der havde elskerrollen, så blev han jaloux og lavede scener.

Når der var premiere på stykket, så kom farmor gående fra Snesere til Risby Skov for at passe deres børn. Der var ret ensomt derovre ved skoven, hvor de boede, så jeg fik lov til at holde hende med selskab og sove der om natten.

Og jeg nød at sidde sammen med farmor om aftenen, når børnene var lagt i seng. Så strikkede hun på sin evindelige strikkestrømpe og jeg lavede lektier eller læste i ugeblade, og vi snakkede om den store familie, som vi var en del af.

Og den madpakke jeg havde med i skole dagen efter var ekstra god, for farmor havde jo smurt den, og sommetider var der et stykke med myseost!

Eksamen

Hvert forår havde vi eksamen, for vores skoleår gik fra april til april. Vi skrev diktat og genfortælling og vi havde blækregning. Vi repeterede bibelhistorie, salmevers og Danmarkshistorie.

Så oprandt den store dag. Hele skolekommissionen og præsten mødte op i klassen og skulle høre på at læreren eksaminerede os. Vores stile- og regnehefter lå til eftersyn, de var blevet rettet og karakteren stod nedenunder.

Et år var far med i skolekommissionen og den dag var jeg hurtig til at få fingeren i vejret for at få lov til at svare. Skulle rigtig prale med hvor god jeg var i skolen!

Når det så var overstået, så kom det sjove. Nu skulle vi rigtig ud og snolde for vores eksamenspenge. Vi besøgte begge bagerne og spiste flødekager og basser, vi købte slik i brugsen, vi daskede op og ned ad landevejen og havde det dejligt.

Det var da også det hele, jeg mindes ikke nogle arrangementer ellers. I dag synes det lidt underligt bart! Men sådan var det bare.

Og selv om Agnete, Gert og jeg ikke havde de store beløb at snolde for, så havde vi altid et eller andet med hjem til de små.

Barnepige

Jeg gik jo kun i skole hver anden dag og så syntes far, at jeg da godt kunne foretage mig noget fornuftigt de andre dage, så han lavede en aftale om, at jeg kunne passe børnene hos fodermesterens på Hastrupgården, mens de malkede til aften.

Det gik der så alle mine frieftermiddage med, og jeg kunne ikke fordrage det! Somme tider kom Nete også med, så var vi flere til at lege lidt med de største børn på 4-5 år og så se efter den i barnevognen.

En sommer havde han lavet aftale med et ungt ægtepar ude på Skovbogården, at jeg skulle passe deres lille dreng på knapt et år, mens de var i marken.

Nej, hvor jeg dødkedede mig! Gården lå på den anden side af Runddelen, langt fra alfarvej, ensomt og trist, ikke nogen at snakke med, ikke noget at læse i.

Og jeg synes jo også, at jeg havde været barnepige nok derhjemme.

Havepige hos Kirsten

Så var det trods alt lidt bedre det år, da far havde sagt til Kirsten Las' Hans, at hans store pige da godt kunne komme et par dage om ugen i sommertiden og hjælpe hende med haven!

Hun hed Kirsten Hansen, hendes afdøde mand hed Lars Hansen, og så blev hans navn hæftet på hendes. Sådan brugte man det. Da hendes mand døde, solgte hun gården, som hed "Søvang" og lå ude på Sølodden, og fik så bygget et dejligt hus i Bårse og det kaldte hun "Lille Søvang".

Kirsten havde en dejlig have med en masse blomster, og hos hende lærte jeg at passe dem og lærte navnene på dem. I urtehaven dyrkede hun grøntsager, også nogle som ikke var så almindelige dengang, bl.a. skorzonerrødder, knudekål, majroer og spinat!

Stuvet spinat smagte jeg for første gang hos Kirsten. Jeg synes det smagte forfødeligt og i et ubevogtet øjeblik puttede jeg det ned i min forklædelomme og senere tømte jeg det ud til hønsene!

Jeg blev nogle gange sendt op på Snesere kirkegård med blomster, som jeg skulle anbringe på hendes forældres gravsted, som jeg havde fået anvist engang. Kirsten sagde, at jeg da godt måtte gå op og hilse på min farmor og moster, inden jeg cyklede hjem og det benyttede jeg mig selvfølgelig af, så gik tiden med det!

Kirsten var et meget troende menneske. Hun gik i kirke hver søndag, hvor hun havde sin faste plads skråt over for prædikestolen, og hun kom også til møderne på "Mindet".

Hendes mands gravsted blev passet med udplantning af sommerblomster, revet og plejet og friske blomster i vasen hver uge. Det var indhegnet med en tyk jernlænke, og der stod en lille taburet, som hun kunne sidde og hvile sig på.

Når jeg af og til kommer på Bårse kirkegård, så går jeg gerne hen forbi Kirstens gravsted, hvor hun nu også er begravet. Gravstedet er der stadigvæk og de tykke kæder omkring er der også, men ikke den lille taburet.

Kirsten havde dårligt hjerte, og når hun fik et anfald, så tog et stykke hugget sukker med kamferdråber på. Hun havde også altid sukker og kamferdråber i sin taske, når hun var borte.

Jeg kunne ikke lide det med hendes dårlige hjerte. Hvad nu, hvis hun pludselig fik et hjerteslag og faldt om, mens jeg var der? Jeg fik altid ondt i maven, når hun lagde sig efter et anfald.

Hun havde altid hat på for at skygge for solen, når hun arbejdede i haven. Denne hat, som hun kaldte sin havehat, blev hvert forår frisket op med en gang sort hattelak og sommetider fik den et nyt bånd omkring pulden, så kunne den bruges endnu en sæson.

I stuen hang der et stort fotografi af hendes mand. Nedenunder billedet stod der: "Herrens venner ingensinde, mødes skal for sidste gang".

I soveværelset havde hun en gammel chokoladeæske med "mannakorn" i. Det var små skriftsteder fra en af de kalendere hun fik – eller købte – på "Mindet". Så tog vi et hver og læste det højt for hinanden.

Juleaftensdag besøgte jeg gerne Kirsten med en lille gave og fik også en fra hende. Første gang jeg kom, stod julebordet allerede dækket. Jeg vidste at hun skulle holde jul sammen med Stine, en anden enke i byen. Men der var dækket til tre gæster.

Så spurgte jeg hvorfor der var det. Jo, sagde Kirsten, for hvis nu Vor Herre i en andens skikkelse kommer på besøg, så skulle der altid være en plads til ham ved hendes bord!

Det var en gammel skik, som jeg senere har læst om.

Jeg blev trakteret med julekager og saftvand og engang spurgte hun, om jeg ikke ville synge en julesalme sammen med hende, hvad jeg selvfølgelig gjorde.

"Åh, der er nu ikke noget så kønt som en barnestemme", sagde hun så.

Et år havde hendes nevø fra København foræret hende en rejsegrammofon og nogle plader med salmer og kirkemusik. Dem spillede hun så, da vi sad der ved hendes julebord.

Hendes juletræ var et par store grene fra grantræerne omkring hønsegården. De var sat i en stor urtepotte med grus i og pyntet med hvide kartonengle og kors. På korsene stod der små skriftsteder.

Der var en dejlig, fredelig stemning i Kirstens stue og bagefter fulgtes vi så ad til julegudstjenesten ovre i kirken.

Et år var jeg med Kirsten på besøg i København hos hendes nevø og hans kone, Kaj og Vita og lille Kaj. De besøgte hver sommer Kirsten og så blev jeg også inviteret derop, for så kunne jeg jo lege med lille Kaj. Han var vel fire-fem år og jeg var 12.

Engang fik vi melon til dessert, det syntes jeg også smagte underligt, nærmest af ingenting, og jeg smed det ubemærket over hegnet og ind på Balskovs mark!

Nu skulle jeg så med Kirsten derind, de boede i Søborg. Jeg havde ellers store samvittighedskvaler med hensyn til at tage med. Mors fætter Johannes var lige blevet dræbt under en mælkevogn. Han var en af sønnerne hos den moster og onkel, som mor var vokset op hos.

Mor var ked af det og han skulle begraves, mens jeg var i København. Kunne jeg tage på "fornøjelsestur", når noget så alvorligt var sket? Jeg kunne ikke tale med nogen om det, men gik for mig selv og grublede over det.

Men Kirsten og jeg tog så omsider afsted med toget. Vi havde en madpakke med og jeg kan huske, at jeg havde et stykke med russisk salat og Kirsten sagde, at det nok ikke var så godt, for hvis jeg tabte noget, så ville det jo sætte farvepletter på kjolen. Men der skete ikke noget.

Vi besøgte også Kirstens søster, mor til nevøen.

Den første aften da vi skulle i seng, Kirsten og jeg sov i samme værelse, så skævede jeg noget, da jeg så at Kirsten lagde sig på knæ foran sengen og med foldede hænder bad aftenbøn højt!

Jeg led meget af hovedpine en overgang og så snart jeg kom hjem fra skole, så var det hen ved vandposten og gøre mit lommeørklæde vådt og så få den kolde klud på panden. Aspirintabletter fik jeg engang imellem, men bagefter var det det samme.

Kirsten, som også havde hørt om min hovedpine, fik så sin læge fra Lundby til at se på mig, da han alligevel var hos hende. Han ordinerede jern- og kalktabletter. Jeg tror Kirsten købte det til mig, jeg ved det ikke.

Men da hun fortalte far hvad lægen havde ordineret, så sagde han, at jeg da bare kunne få noget af det kalk han brugte til at kalke hus med! Han skulle altid gøre grin med alting!

Tage til lægen for en smule hovedpines skyld, det tænkte man ikke på. Men jeg har nok været i voksenalderen og førpuberteten og åbenbart manglet kalk og jern.

Når jeg om foråret cyklede forbi Kirstens have og så grantræerne omkring hønsegården med grønne skud, så sang jeg altid for mig selv: "Når egene knoppes og granerne duppes"!

Sommerferierne

Fra jeg var helt lille begyndte jeg at komme på sommerferie. Først hos moster Anna og farbror Marius. Jeg sov altid inde i farmors soveværelse i en stor udtræksseng, hvor vi tit har ligget to sammen.

Somme tider har en af faster Theas piger været der sammen med mig, hende der hed Elna, en kusine vi ellers ikke havde meget kendskab til, så det var sjovt at være der sammen.

Men når så aftenen nærmede sig, fik jeg en forfærdelig hjemve. Om morgenen var jeg glad kørt med far til Snesere, hvorfra han så cyklede videre til sit arbejde. Nogle gange har han så måttet tage mig med hjem igen til aften og andre gange har farbror Marius fulgt mig hjem til Bårse.

Det samme skete også, når jeg var på ferie hos moster Marie og Kristian i Smidstrup, så måtte Kristian på cyklen og følge mig hjem igen, når aftenen faldt på.

Jeg kan også huske, at onkel Jens har måttet cykle den lange vej fra Mosebølle til Bårse med mig, fordi jeg kom til at tænke på mor og de små derhjemme, der nu skulle i seng!

Fra cykelturen fra Mosebølle husker jeg, at det var så uhyggeligt at cykle langs stranden, for der stod et fyr og pegede med sine lange lysstråler ud over vandet og ind over land. Der fik cyklen ekstra fart på, så vi kunne lægge fyret bag os.

Der var ingen der gjorde nar af mig, fordi jeg ikke kunne være på ferie mere end en enkelt dag, tværtimod sagde Martha engang, at det var da tegn på at jeg holdt af mit hjem.

Jeg havde altid glædet mig til at skulle af sted og pakket tasken med tøj til nogle dage, men glæden sluttede altid til aften!

Men så efter at jeg var begyndt at gå i skole skete der en forandring. Så var jeg glad for at være på ferie.

I Snesere havde naboen et par piger på min alder, de hed Else og Inga. Vi legede godt og de viste mig en sommer deres håndarbejde, nogle stykker påtegnet stof, som de broderede på med forskelligt farvet garn.

Så fik jeg også noget stof og garn og tegnede selv nogle blomster, og de lærte mig at brodere kontursting.

Somme tider skulle jeg med farmor på besøg, så travede vi ud ad landevejen til Åside eller Snesere Torp i sommerheden, og så blev jeg præsenteret som Hans' tøs og blev sendt ud for at lege med de børn der var der.

Eller jeg fik bare besked på, at jeg kunne gå ud og spise af stikkelsbær og ribs og ærter. Det var ikke altid spændende at være med farmor på visit.

I Mosebølle havde jeg de bedste ferier. Der var kusine Grethe og der var ikke langt til vandet. Som jeg husker det, så var det lige nede bag haven!

Vi gik ud ad en badebro og et par trin ned og så badede vi. Der var ikke særligt dybt og vi nød det.

I den ene ende af huset var der en ekstra lejlighed, som om sommeren blev lejet ud til københavnere. Men når der ikke var nogen sommergæster, fik vi lov til at bo der og til at lave mad på det lille komfur, det var gerne pandekager vi bagte.

Naboen havde en købmandsforretning. Der var et par piger på vores alder, den ene hed Åse, husker jeg, dem legede vi også godt sammen med.

Ja, det var dejlige ferier. Foruden kusine Grethe var der fætter Tage og en lille kusine, som også hed Inge.

Jeg har tit undret mig over at flere af os i familien havde samme navn. Jeg har to kusiner, der hedder Inge, en på mors side og en på fars. Der er to der hedder Ulla og to der hedder Grethe. Og så er der en, der er opkaldt efter moster Anna og en efter moster Ida.

Højtider

Julen var selvfølgelig det, som vi børn glædede os allermest til. Når kataloget fra Daells Varehus kom først i november, så begyndte vi allerede at glæde os.

Det blev bladet igennem mange gange og vi satte krydser ved det vi ønskede os allermest.

Det var noget legetøj såsom komfur med gryder og pande, "Det lille postbud" (en æske med frimærker og stempel og et par stykker brevpapir og konvolutter, alt i ministørrelse).

Og dyr af træ, køer med fire små som til kopatter og flotte heste. Og små grise, alt til en bondegård.

Og biler som kunne trækkes op, og små celluloiddukke, som vi så kunne lave dukketøj til.

Slagtning

Og så skulle grisen slagtes, det var en spændende dag. Det foregik tidligt om morgenen før det blev lyst, så flagermuslygten måtte i brug.

Der var altid et par mænd om at føre grisen ud til "skafottet", den hylede og skreg og vi gemte hovedet under dynen.

Mor havde gang i gruekedlen og kogte store mængder vand til at skolde grisen med og så blev den skrabet, det var om at få alle svinebørsterne af.

Når det var gjort, blev den hængt op på en stige i den åbne ladedør og parteret. Så skulle der renses tarme og det måtte vi store piger hjælpe mor med.

Det var et ulækkert arbejde at vende tarmene og få alt grisemøget ud og skyllet godt efter. Derefter blev tarmene lagt i en balje og vasket godt igennem med salt, skyllet efter og så i rent vand, hvor der blev lagt selleri- og porreblade imellem tarmene for at tage lugten. Det lå de så i natten over.

Mor havde taget blod fra, da grisen blev stukket i halsen. Der skulle røres uafbrudt, ellers koagulerede blodet.

Hovedet blev også rensset og lagt i koldt vand sammen med lever og lunge, det blev brugt til finker. Fedtet blev smeltet med løg og æbler og fedtegreverne blev hakket og kom i finkerne, nu var de lige til at varme på panden og spise med et stykke rugbrød, lidt eddike i og rødbeder til, en herlig ret!

Men allerbedst syntes jeg om blodpølserne, det var min livret. Blodet blev blandet med grove byggryn, finskårne fedtterninger og rosiner og krydret med kanel og nelliker.

Under besættelsen brugte mor tørrede pærestykker i stedet for rosiner, som jo var en mangelvare.

Det var skik og brug når man havde slagtet, at man delte ud til naboerne af fersk kød, finker og blodpølse. Når de så slagtede, fik vi det samme fra dem.

Juleforberedelser

Der blev også bagt småkager, både brunkager og vaniljekranse. Og mor havde sådan en god opskrift på kokosmakroner. Juleaftensdag bagte mor altid en stor portion æbleskiver, så vi havde til et par dage.

Vi forsøgte os engang med at lave marcipan af kogte mosedede kartofler blandet med flormelis og mandelessens, men vi kunne ikke vente til kartoffelmosen var ordentlig afkølet, så flormelissen smeltede og det hele mislykkedes.

Der blev også gjort ekstra rent og vasket gardiner, og vi børn gik i skoven og hentede friske grangrene, som vi pyntede med bag billederne. Vi tænkte også på vores gamle nabo Marie og Agnete og jeg cyklede op til hende med grangrene og pyntede op hos hende.

Vi så også med spænding hen til den søndag først i december, hvor de pyntede til jul i brugsen. Der blev arbejdet det meste af dagen på udstillingen, og vinduet var dækket til med brunt indpakningspapir.

Når det begyndte at mørkne, så stimlede alle byens børn sammen foran vinduet med næserne trykket flade mod ruden.

Og der sad den så, julenissen med slevlen i hånden foran et fad med grød, mens den nikkede og førte hånden op og ned. Der var alt muligt legetøj lagt rundt omkring i vat, der skulle forestille sne, og så kunne vi stå der og ønske og sige helle for det og det!

Bagefter, når vi gik hjem mod skoven, var det så hyggeligt, når vi kunne se lyset derhjemme fra stalden, hvor der blev malket til aften.

Hans Søndergaard kørte rundt i hestevogn og solgte juletræer og hos ham købte far så juletræet. Lillejuleaften, når vi var gået i seng, blev det pyntet og sat op i kulden i den nye stue.

Juleaften fik vi enten andesteg eller en steg fra grisen. Og vi fik altid en lille portion risengrød først med en mandel i og mandelgave til den der fandt mandelen. Det var altid en lille marcipangris med rød sløjfe om maven.

Men inden vi selv gik til bords, så skulle nissen oppe på loftet have en portion grød. Det var med en lidt skrækblandet spænding en af os gik op ad trappen ude i bryggerset, og i en fart blev tallerkenen skubbet ind på loftet.

Senere var det spændende at hente den tomme tallerken, for nissen var altid blevet så glad for maden, at han havde lagt noget på den tomme tallerken, det kunne være en appelsin eller en mønt. Den tur op med mad til nissen prøvede vi alle, indtil vi blev for store til at tro på nissen!

Efter julemaden blev der vasket op i en vis fart og imens satte far juletræet ind i stuen, tændte lysene og nogle stjernekestere og kaldte på os.

Og hver gang var det et stort øjeblik, når vi med de mindste i hånden eller på armen gik ind til træet. Deres øjne strålede i glansen fra lysene, aldrig havde de set noget lignende.

Vi var så mange, at vi altid kunne nå omkring træet og vi sang alle de julesalmer, vi havde lært i skolen.

Og de julegaver vi fik blev vi altid glade for. Foruden noget legetøj var der som regel også noget nyttigt, såsom tøj eller et par gummistøvler, som vi alligevel stod og manglede.

Vi større børn havde også altid købt julegaver til far og mor, til de små søskende og til hinanden. Det var små gaver som snus eller et par cerutter til far, sæbe eller en broderet serviet til mor og farvestifter og blyanter o.l. til hinanden og små celluloiddukker med dukketøj, som vi havde strikket, til de små.

En af de juleaftener jeg husker tydeligst, var den første jul ovre ved skoven. Efter at vi havde fået vores julegaver og sad og legede med dem og de små var lagt i seng, bankede det på døren!

Hvem banker dog på døren en juleaften, ingen plejer da at være ude sådan en aften, og vi boede lige ved skoven, var det nissen?

Far, som var lidt af en kylling, sagde: Gå dog ud og luk op mor.

Og mor gik ud i gangen, lukkede døren til stuen og åbnede gangdøren. Vi hørte lidt mumlen og så kom der en lille nisse ind i stuen med en sæk på nakken!

Hvor vi måbede, indtil det gik op for os, at det var Jørgen oppe fra præstegården, og nu kom hans far og moster Rigmor også ind i stuen. Der var gaver og godter i sækken til os alle sammen.

Moster Rigmor havde syet nissetøjet til Jørgen, for han skulle dele julegaver ud til børnene, som holdt jul på mejeriet. Så syntes de, at de også ville køre over til os, deres gamle naboer, og ønske os glædelig jul i vores nye hjem.

Det nissetøj blev der brug for til Hundredmandsforeningens juletræsfest. Far havde spurgt om han måtte låne tøjet, og han fik så mig til at trække i det og være med til at dele godteposer ud til alle børnene.

Det blev en stor succes og jeg blev løftet op og de råbte hurra for nissen!

Og da skolens juletræsfest blev afholdt, kom Jørgens far hen og spurgte, om jeg ikke nok ville trække i nissetøjet, for Jørgen var for genert og ville ikke. Og så delte jeg ellers godteposer ud til alle skolekammeraterne og der blev igen råbt hurra for nissen!

Vi havde ikke familiebesøg i julen og var heller ikke selv nogen steder, det brugte vi ikke. Men der var jo også juletræsfesterne.

Og var det en hvid jul, så legede vi ude i sneen hele dagen. Vi trak ned til grusgraven med slæden og kørte nogle dejlige ture ned ad bakken.

Nytårsaften

Nytårsaften spiste vi flæskesteg, vi havde stadigvæk fersk kød fra grisen. Og så skulle vi børn ud og lave nytårsløjer.

Vi gik rundt til naboerne, satte et stykke ståltråd i vindueshasperne og gned på det, så det hvinede. Vi kunne også godt finde på at flytte rundt på nogle af de ting, der stod udendørs, sætte et eller andet for en dør, så det væltede, når døren blev åbnet.

De større drenge havde revolver til hundepropper eller de lagde hundepropperne på jorden og trådte på dem med træskoene, så de eksploderede. Jeg har nu aldrig brudt mig om fyrværkeri.

Men det egentlige formål med denne renden rundt nytårsaften, var at vi skulle blive inviteret indenfor hos naboerne og trakteret med et eller andet godt, æbleskiver, julekonfekt eller småkager.

Og det var jo ret harmløse nytårsløjer vi praktiserede. Men det havde vi det godt med.

Dagene derefter hørte vi så nogle fortælle om grovere nytårsløjer. Et sted var lokumsspanden sat uden for en dør, et andet sted blev en harve smidt op på taget og andre steder blev forskellige ting, blandt andet en havelåge og en kasseret natpotte, hejst op i flagstangen.

Påske og Pinse

Til påske fik vi blødkogte æg til frokost, det var noget vi ellers ikke fik. Somme tider farvede vi æggene med noget kulørt silkepapir i vandet.

Der blev brugt æg i den daglige madlavning og sommetider kunne vi få lov at lave en æggesnaps af knækæg. Ellers blev æggene jo solgt til æggemanden, det var vist de eneste penge mor havde som sine egne.

Vi fik lov til at købe påskeæg i brugsen, det var sukkeræg i pastelfarver med en tungekant omkring og så var der en lille ring med sten inden i.

Pinse var der mere fest over, så skulle vi nemlig i skoven med madkurv og sodavand! Den dag så vi hen til længe i forvejen.

Mor havde syet nye sommerkjoler til os piger, men hvad Gert havde på husker jeg ikke, han gik vist heller ikke så meget op i tøj som vi piger.

Maden smagte altid meget bedre, når vi sad der på et tæppe i skoven og spiste, og så var både far og mor med. Mor må have haft travlt med at smøre al den mad.

Der var altid rabarberkompot i et syltetøjsglas og nye kartofler på maden og agurkesalat til leverpostej og æggemadder med benfri sild, jo, det var festligt.

Og endnu mere festligt var det, at der altid var andre i familien der deltog, det kunne være Mary og Aksel med børn og Marius og Anna med deres børn.

Vores farbrødre Alfred og Viggo, der endnu var ungkarle, var også tit med og de legede med os og vi havde det sjovt alle sammen.

Men så blev far, farbrødre og onkler efterhånden for glade og for højtråbende af snaps og øl og det brød vi os ikke om, så ville vi gerne snart hjem.

En gang var vi i hestevogn til Udby Skov og hesten blev sat ind i rejsestalden med en mulepose med foder i. Det var kun far, mor og de mindste der kørte i vogn, vi andre cyklede.

Her var der også familietræf. Da vi skulle hjem og der skulle spændes for, så fandt jeg en hel krone i gruset, den blev omsat til tiøres ispinde til alle os børn!

Konfirmation

Jeg begyndte at gå til præst i 1936, efter sommerferien. Vi var kun seks på det konfirmandhold: slagterens Asta, Gudrun, min sidekammerat Jonna og mig. Og så var der to drenge, mekanikerens rødhårede Allan og en dreng fra Beldringe sogn.

Præsten hed Isidor Herskind, han havde også døbt mig. Jeg kunne godt lide at gå til præst, vi begyndte med at synge en salme og så fortalte han ud fra Det Nye Testamente. Han fortalte om hvordan en gudstjeneste foregik og han fortalte om kirkens højtid og at advent betyder begyndelse, altså begyndelsen på kirkeåret, og det vidste jeg ikke.

Selvfølgelig lærte vi også salmevers, men det var jeg jo så vant til.

Mor var gravid igen. Der var ingen der talte om det til mig, hverken mor eller far. Mor har altid været meget kraftig, så jeg havde ikke tænkt på, at det var mere end sædvanligt.

Men det gik så op for mig, fordi købet af mit konfirmationstøj trak ud og trak ud. En dag, hvor jeg brokkede mig over det til far, sagde han, at det måtte vente til mor havde overstået!

Overstået hvad, spurgte jeg arrigt, for nu vidste jeg besked, men jeg fik ikke noget svar.

Endelig, den 20. marts 1937 fødte mor en dreng. Nogen tid efter kørte vi i mekanikerens taxa til Præstø og så blev der købt en hvid, lang konfirmationskjole og hvide sko.

En andendagskjole samt frakke og en hat af panamastrå blev der også købt. Det hele blev købt hos Engelbregt, og på konfirmationsdagen fik jeg en gave fra dem, en grøn "skindtaske" til at bære under armen!

Siden hen har jeg tit tænkt, at det måtte være svært for mor at stå for en fest for mig lige efter en fødsel. Jeg kan se hende sidde i taxaen og holde fast i stroppen, for at afbøde de bump det af og til gav.

Men jeg havde kun ét i hovedet, jeg skulle konfirmeres!

Den 4. april 1937 blev jeg så konfirmeret. Det var en dejlig forårsdag med solskin. Jeg fik en masse telegrammer og kort med hjem fra kirken, i mange af dem lå der en femkroneseddel, sommetider lidt mere.

Vi havde gæster til spisning om aftenen. Soveværelset var blevet ryddet, vi havde lånt borde og bænke i forsamlingshuset, så der var plads til at alle kunne sidde.

Jeg fik gaver, bl.a. en tretårnet sølvspiseske med navn og dato graveret i, af morbror Niels og Agnes, som var kommet fra Fyn for at være med til festen.

Ellers var det nyttige gaver som forklæder og undertøj og så penge og en taske mere. Den var fra faster Valborg og fra Gerda i Tappernøje fik jeg et sølvfingerbøl. Det var nok fordi jeg havde hjulpet hende med at sy, når jeg besøgte Marie.

Men ingen smykker, det kunne jeg ellers godt have tænkt mig at få!

Gæsterne var familien og den var jo også stor.

Vi fik tarteletter med ærter, gulerødder og skinke, flæskesteg med tilbehør samt citronfromage. Mændene fik en øl og konerne en sodavand. Til desserten vankede der dog kirsebærvin.

Der var ingen sange, men farbror Peter holdt en tale om at jeg var kommet i de voksnes rækker og husk din far og mor og dit barndomshjem eller noget lignende!

Der var ingen fætre og kusiner med, det brugte vi ikke i familien, for der var så mange børn hos dem alle, så de måtte blive hjemme og så måtte de store passe de små!

Den nyfødte dreng blev døbt samme dag, han hedder Knud. De ville have at jeg skulle bære ham, men det ville jeg ikke, det var jeg for genert til. Hvem der er gudmor til ham, husker jeg ikke.

Søndagen efter konfirmationen var konfirmanderne sammen med forældrene til alters.

Hastrupgård

Med min konfirmation sluttede også barndomstiden. Som barn af en børnerig familie og uden økonomiske muligheder for at give børnene en uddannelse, så var der ingen vej udenom, jeg måtte ud at tjene, som det hed.

Men jeg havde udtrykkelig sagt, at jeg ikke ville ud og tjene hos bønder! Og hjemme var de åbenbart også klar over, at det ikke var noget for mig.

Far havde så fundet en plads til mig på Hastrupgården, en proprietærgård, hvor jeg skulle være hjælpepige i huset. Jeg havde ikke været til samtale, det havde far klaret. Jeg var så uinteresseret i det hele, vidste bare at jeg måtte afsted hjemmefra.

Den 15. april 1937, knapt fjorten dage efter min konfirmation, mødte jeg op på Hastrupgården med en lille grøn kommode, som jeg vist havde fået af far og mor i konfirmationsgave. Indholdet bestod fortrinsvis af forklæder, undertøj og nattøj.

Der var foruden mig en lidt stram dame, som hed Jomfru Madsen. Hun havde været husjomfru hos proprietær Krabbe inden han var blevet gift, hvilket var sket for nylig. Og nu rejste hun så til maj.

Hun blev erstattet af Margit Hansen, datter af min husgerningslærerinde Anna Hansen, som boede ved grusgraven. Margit kendte jeg, selv om hun var flere år ældre end mig.

Jeg var blevet udstyret med to sæt lyseblå kjoler og forklæder, det var til brug om formiddagen. Det forventedes at vi klædte om efter middagsmad og opvask.

Ejeren af Hastrupgård hed Otto Krabbe og hans kone hed Agnete. Han var københavner og havde taget en landbrugsuddannelse og hun var datter af en direktør i Store Heddinge.

Fru Krabbe havde fået sin husholdningsuddannelse på en stor gård på Stevns, husker ikke hvad den hed, men hun var en meget dygtig dame med stor ordenssans og var god til at lære fra sig.

Jeg havde to gode år på Hastrupgården og lærte utroligt meget.

Storvasken blev ordnet af kokkepigen med hjælp af fodermesterens kone. Den dag stod fru Krabbe og jeg for middagsmaden.

Det var altid en tirsdag og den dag kom fiskemanden kørende, og som regel fik vi stegte sild, som vi udbenede og serverede med sursød sovs og kartofler til, og det smagte rigtig godt. Men som første ret havde vi fået risengrød, så dem der ikke kunne lide sild gik da ikke sultne fra bordet.

Der blev også slagtet gris på Hastrupgården, og et år fik fru Krabbe lokket mig til at tage blod fra, når grisen var blevet stukket i halsen. Jeg ville ellers ikke, men da hun sagde, at så kunne jeg rigtig prale over for mine veninder, så gjorde jeg det.

Jeg stod med bortvendt hoved og lukkede øjne og rørte i en spand, mens Svend slagter hele tiden råbte: Rør Inge, bare rør til!

Hver eftermiddag havde vi fritimer, vi skulle blot sørge for at teen stod parat på rullebordet, så sørgede fru Krabbe for resten.

Hver uge fik hun Søndags B.T., et ugeblad jeg allerede der lærte at sætte pris på, fordi vi fik lov at låne det, når hun havde læst det. Mange år senere købte jeg det selv hver uge i en lang periode.

Vi måtte også gerne gå om aftenen, men spurgte altid først. Min sidste pligt på dagen var at tæppe af i deres soveværelse.

Om vinteren, når det var mørkt og jeg skulle gå hjem til Hastrupgården, var det meget svært at se vejen, jeg var mørkeblind. En aften forsøgte jeg at følge græsrabatten med fødderne, så måtte jeg vel klare det.

Men pludselig lå jeg i grøften på den modsatte side af vejen, jeg kunne høre vandet i bækken langs med Mindets have. Jeg fandt tilbage, prøvede at stå stille og kigge op i himlen, det havde far sagt jeg bare skulle gøre.

Jeg gik videre, kom til Korsvejen og drejede, men stod så pludselig foran nogle oplyste vinduer. Det viste sig at være et hus inde på marken, før vejen op til Hastrupgården. Men så vidste jeg da hvor jeg var og nåede godt hjem.

Men efterhånden brugte jeg cyklen med cykellygte på, det gik bedre.

Når der var selskaber med stor middag, enten for deres venner, for Tolvmandsforeningen eller jagtmiddage, så lærte jeg at servere ved bordet, byde fra den rigtige side osv.

Om sommeren var bl.a. Krabbes forældre på nogle dages besøg, de boede i København, hvor han var professor, det var nogle meget søde mennesker. Når der havde været overnattende gæster vankede der drikkepenge til os.

Til jul tog fru Krabbe til København og gjorde sine juleindkøb. Vi fik besked på at skrive en ønskeseddel. Vi måtte ønske alt, lige fra en synål til en bil, sagde hun.

Jeg har stadig en lommetørklædemappe fra dengang, nu bruger jeg den til at opbevare mine mellemlægsservietter i. Den er nu over 70 år gammel! Et år ønskede jeg en dagbog og fik en fin en med nøgle til.

Juleaften sad forkarlen med til bords, det var gerne ham, der havde vagt i julen. Margit og jeg opholdt os i køkkenet, for vi ville gerne være hurtigt færdige, så vi kunne komme hjem, vi boede begge tæt ved.

Derhjemme var de selvfølgelig færdige med at danse om juletræet, de små skulle ikke gå og vente på mig, det ville også være ubarmhjertigt.

Og så delte jeg mine julegaver ud og fik til gengæld mine gaver. Juleaften var som altid dejlig, men juleglæden var nu ikke mere som da jeg var barn.

Jeg gik som sædvanlig til gymnastik om vinteren og til håndbold om sommeren. Jeg gik også til sykursus et par vintre, jeg var nemlig begyndt at sy mit eget tøj. Det foregik på mors gamle Singer håndsymaskine.

Når der var dilettant eller gymnastikopvisning i forsamlingshuset, så var der altid bal bagefter. På mejeriet var der en ung elev som hed Henning, han ville gerne danse med mig og han dansede smadder godt.

Han begyndte at følge mig hjem bagefter. Om formiddagen, når mælkekusken kom tilbage fra mejeriet, sørgede jeg gerne for at være udenfor i et eller andet ærinde, og så havde Henry, som mælkekusken hed, altid en hilsen med til mig fra Henning.

Det var min første forelskelse, som varede et års tid.

Præstø

Da jeg havde været på Hastrupgården to år, så fik jeg lyst til at prøve noget andet. Jeg ville gerne til byen, altså til Præstø.

Jeg fik plads hos købmand Carøes. De boede i en lejlighed på 1. sal i en gammel købmandsgård, som var ejet af den meget kendte købmand Anton Petersen. Han var nu pensionist og svigersønnen Carøe var disponent i firmaet.

Der var unge handelselever fra København, de havde værelser i en fløj af gården, men spiste på Hotel Præstø. Foruden mig var der en kokkepige og vi delte værelse sammen.

Der kom en kone en gang om måneden til hjælp med storvask og strygning. Strygningen foregik i en strygestue i en fløj over gården, der stod en kulfyret strygeovn med plads til fire strygejern ad gangen, sådan en havde jeg aldrig set før.

Noget af det fine tøj blev dog strøget med elektrisk strygejern.

Carøes havde to børn, sønnen Bjørn, som var under uddannelse et eller andet sted. Datteren Inger gik på gymnasiet, men sluttede om sommeren og rejste til videre uddannelse, husker ikke hvor.

Hun var patruljefører hos De Blå Spejdere og nu blev jeg også meget optaget af spejderbevægelsen og meldte mig ind. Da Inger rejste hjemmefra blev det min opgave at fortsætte som patruljefører.

Vi holdt til i et lokale i en fløj på gården. Det var en god oplevelse at være spejder, turene ud i naturen og arbejdet med de små piger. En af de piger der var med i patruljen var datter af vores læge derhjemme, doktor Hurwitz. Under besættelsen måtte hele familien flygte til Sverige.

På den gamle købmandsgård var der hestestalde, hvor bønderne fra oplandet staldede deres heste ind, mens de gjorde deres indkøb i købstaden. Gårdskarlen hed Hans og det var hans opgave at sørge for hestene.

Hans havde en motorcykel og en dag, da jeg havde fri, fik jeg lov til at køre med ham hjem, han skulle et ærinde på de kanter. Jeg brød mig ikke om at sidde på en motorcykel, men det var jo nemt at komme frem og tilbage.

Jeg havde nu noget længere hjem, der er vel ca. 6 km fra Risby Skov til Præstø, langt nok på cykel i al slags vejr. Men jeg var aldrig bange for at cykle turen tilbage om aftenen, når det var bælgmørkt.

Der var ikke noget der hed gadelygter på landet. Jo, fra brugsen og op til mekanikerens var der et par lygter, ellers var det mørkt, indtil jeg kunne se lysene inde i Præstø.

Derinde gik en lygtetænder hver aften og tændte gaslygterne ved hjælp af en stang med en krog i.

I Præstø lå det fine hotel Frederiksminde. Det var der vi havde amts-gymnastikopvisninger og bal bagefter. Neden for parken var der badestrand.

Jeg havde lært at svømme og jeg og mine veninder, bl.a. Mauna, svømmede i et lille havneudløb. En dag ville jeg prøve om jeg kunne nå bunden og dykkede!

Det kunne jeg ikke og så gik jeg i panik, men heldigvis så en ung mand, at jeg var i fare for at drukne og svømmede hen og fik mig op på land igen.

Jeg var meget chokeret efter den omgang, og jeg har faktisk ikke kunnet lide at bade siden.

Besættelsen, den 9. april 1940

En forårmorgen, da jeg gik og gjorde rent i dagligstuen og rystede støvekluden ud af det åbne vindue, lød der en høj brummende lyd. Jeg kiggede ud af vinduet og så en masse store flyvemaskiner flyve lavt ind over byen.

Det var tyskerne, der invaderede Danmark, og det var begyndelsen til de "Fem forbandede år".

Der kom efterhånden en del tyske soldater til Præstø og nogle af dem boede på købmandsgården, hvor de skulle have plads til forskelligt. Her var jo mange magasiner, ligesom der var magasiner nede ved Præstø Havn.

De generede os ikke, men vi kunne ikke lide det.

Ikke desto mindre blev kokkepigen forelsket i en af dem. Hun var kommet til at snakke med ham og han havde fortalt om sin familie i Tyskland og at han savnede dem. Han ønskede, at han aldrig skulle rigtig i krig, dvs. til Østfronten.

Hun fik ondt af ham og de gik nogle ture sammen. Hun var ellers forlovet med en ung mand fra Faksinge.

En dag fik hun lokket mig til at gå med en tur, der var en anden ung soldat med også. Vi spadserede op gennem Alléen til Nysø og tilbage igen, men jeg fortrød at jeg var gået med som en slags anstandsdame, kunne jo heller ikke et ord tysk!

Så det blev en meget trykket og tavs spadseretur for mit vedkommende.

Og så en dag var alle soldaterne væk fra købmandsgården og så sluttede hendes romance!

Jeg var ellers blevet træt af Præstø, nu ville jeg opleve noget mere, jeg ville til København. Allerede inden 1. april havde jeg sagt op hos Carøes og fået en plads i huset i København til 1. maj.

Det var far og mor nu ikke så glade for, og da nu tyskerne havde besat Danmark, så svandt min lyst også til at komme til hovedstaden.

Jeg blev løst fra min ansættelse med henvisning til den nuværende situation.

Der var ikke så længe til 1. maj, men jeg fik da en plads i huset hos skovrider Erboe i Ørslev Kohave. For at komme op til huset, skulle man fra landevejen et godt stykke igennem skoven, men hvad, det var jo lyst og snart sommer.

Familien bestod af skovrideren, hans kone og datteren Myrtle, som gik på gymnasiet i Vordingborg, plus et par jagthunde. Mit værelse lå i et lille anneks lidt fra huset.

Fru Erboe var svagelig, hun deltog ikke i husarbejdet. Engang imellem kom der en kone og hjalp til med storvask og lignende.

Oppe i Ørslev by boede min morbror Hans, tante Margrethe og deres fem børn. Dem besøgte jeg i min fritid, der var jo lange sommeraftener og jeg kom også hurtigt i snak med nogle af de unge piger på min egen alder.

Der var især to, jeg havde det meget sjovt sammen med, de hed Hedvig og Doris.

Hedvig havde en bror der hed Karl, han var i skrædderlære i Vordingborg, men blev udlært den sommer. En aften hvor vi snakkede og pjankede på landevejen, tog Karl fat i bæltet på den jakke jeg havde på, da jeg skulle til at cykle hjem og det røg af.

Et par aftener senere gav han mig bæltet tilbage og fulgte mig tilbage til skoven, hvor vi snakkede og spiste skovhindbær.

Det blev så til at vi mødtes om aftenerne og hver lørdag aften cyklede vi til Vordingborg, hvor der på en af restauranterne var dans til levende musik.

Der kunne vi opholde os en hel aften og Karl købte en pakke cigaretter og en øl til sig selv og en citronsodavand til mig, og så dansede vi og snakkede med andre, til aftenen sluttede.

Karl var, ligesom jeg, ud af en børnerig familie, de var 11 børn og Karl var nr. fem. Hans far arbejdede på en skotøjsfabrik i Ørslev. Han var uddannet håndskomager, men på fabrikken syede de ridestøvler, en ret stor artikel dengang.

I byen blev han altid kaldt Skomager Hans.

Han var bror til Carl Larsen, som boede ved Risby Skov og hvis gamle far vi så tit havde set komme gående helt fra Dyrlev, for at besøge familien ved Risby Skov.

Det yngste barn i Karls familie var født i marts 1939, det var en pige, som også hed Inge.

Det var åbenbart ikke til at få arbejde som skræddersvend der i området, så Karl havde på en eller anden måde fået arbejde i Jylland. Han havde en faster, der boede i Vildbjerg, det var i nærheden af hvor han skulle arbejde, så han opholdt sig en del hos dem.

Så det var den sommer og den forelskelse, men jeg var jo ung og havde tiden for mig til at more mig i.

Præstegården i Bårse

Det var blevet efterår og de lyse aftener var forbi og jeg kunne ikke tænke mig at tilbringe vinteren hos skovriderens. Jeg var allerede bange for at cykle igennem skoven, når jeg kom hjem om aftenen.

Så jeg sagde op og søgte en ny plads. Det viste sig, at præsten i Bårse søgte en ung pige. Margit, som jeg kendte fra Hastrupgård, havde været der et par år og nu skulle hun giftes, hun havde været forlovet med mekanikerens Arne i nogle år.

Jeg søgte så pladsen hos pastor Herskind, som jo havde døbt og konfirmeret mig. Han havde to døtre, begge ældre end mig.

Karen Margrethe, som var lærerinde, var nu en slags husholderske hos sin far. Den yngste datter Mowgli var hjemme i en periode. Hun havde i nogle år været psykisk syg, det blev kaldt ungdomssløvsind, men havde det nu godt.

Hun havde søgt ind som sygeplejeelev på Diakonissestiftelsen og ventede nu på optagelse.

Mowgli var døbt Inge Marie. Det andet navn havde hun fået, da hun som lille lå i barnevognen, der stod under et æbletræ. Der kom en sværm bier og satte sig i træet, men de kom ikke i nærheden af barnet. Siden dengang blev hun kaldt Mowgli efter drengen i Kiplings eventyr, han som var ven med alle dyrene i skoven.

Præsten havde også en søn, Carl Johan. Men desværre sympatiserede han med nazisterne, til sin fars store sorg. Han var gift, hans kone var født i nabosognet Dyrlev.

Jeg ved ikke hvad Carl Johan lavede på det tidspunkt. Engang havde han haft et hønseri i præstegården, men det gik ikke godt og måtte opgives. Jeg kan også huske at der blev snakket om at han havde været på sanatoriet i Faksinge, så han har altså haft tuberkulose på et tidspunkt.

De havde tre eller fire børn og ingen af dem gik endnu i skole. De største var tit på længere besøg i præstegården, jeg tror det var småt med penge hos forældrene.

Jeg havde rigtig meget med børnene at gøre, det var søde børn og de kunne godt lide mig. Sønnen Anders, der vel var 6-7 år, havde faderen desværre engang givet en livrem med skrårem til og den var han selvfølgelig meget stolt af. Men det var ikke velset der i Bårse, så når jeg havde børnene med i byen og Anders havde sin skrårem på, blev der snakket om det.

Familien boede i Allerød i et nybygget, halvfærdigt hus. Anders var ældst og pigerne blev kaldt Søster og Nuggen, men det var kælenavne.

Jeg strikkede en sweater til Søster, mens de boede hos os. Sommetider tog jeg dem med hjem hos far og mor og så gik vi i skoven sammen med mine søskende, som så legede med dem, det syntes de var sjovt.

Jeg fik sådan en pæn anbefaling af pastor Herskind, da jeg rejste. Dengang brugte man at få anbefalinger fra de pladser man rejste fra, og havde dem så med, når man søgte en ny plads.

Jeg meldte mig ind i idrætsforeningen og jeg gik til gymnastik og var også med at spille dilettant et par sæsoner, det var meget sjovt.

Mauna gik derhjemme og hjalp til, hun skulle på højskole, inden hun startede på uddannelsen til sygeplejerske på Vordingborg Sygehus.

Hos tømrerens havde de taget et finnebarn til sig. Under Vinterkrigen mellem Finland og Rusland i 1939 blev mange finske børn sendt til Danmark for at skåne dem for krigen. De skulle selvfølgelig hjem igen, når krigen var slut. Men nogle af børnene vendte senere tilbage til plejeforældrene.

Danselærer Frydensberg startede en danseskole og han holdt baller både i Bårse og andre byer i området. Jeg tog meget med til ballerne, gerne i følgeskab med Gert og smedens Poul.

Jeg kom sammen med nogle af de unge mænd, men ikke noget alvorligt. Karl skrev engang imellem og jeg skrev tilbage til ham.

Da der var gået et år kom Karl tilbage fra Jylland. Han skulle nu aftjene sin værnepligt på Næstved Kaserne og vi begyndte at komme sammen igen.

Vi mærkede ikke så meget til besættelsen ude på landet. Politiet i Præstø havde fået en hjælper, som man kaldte "føl" og som ude på landet hjalp til med at opretholde mørklægningen og se efter at vores cykellygter var tændte.

Der var selvfølgelig rationering. Vi drak erstatningskaffe og bagte brød af sigtemel, det blev noget tungt, men kunne spises. Vi drak te af tørrede solbærblade, der blev dyrket tobak i haverne og hængt til tørre på loftet.

Der var ikke meget tøj at købe, der blev syet om af gammelt. Jeg havde gået på et sykursus en vinter og brugte flittigt mors håndsymaskine.

Det var nogle meget kolde vintre i 1941-42. Vandet i udløbsrøret fra vasken frøs og når jeg satte tøj i blød til storvask, så var vandet frosset, når jeg om morgenen kom hen i vaskehuset.

Den 13. juli 1942 fødte mor endnu et barn, en dreng. Samme år blev pastor Herskind emeritus, dvs. at han gik på pension. Ved hans afskeds gudstjeneste blev Ole døbt. Jeg bar ham til dåben, jeg var da 19 år gammel.

Agnete blev gift med Peter Hansen fra Hvidebo det år. Hun var kun 18 år og gravid. Det var ikke et ægteskab efter især fars smag.

Den 23. september fødte hun en pige. Hun havde haft en svær graviditet, havde fået nyrebækkenbetændelse i slutningen af graviditeten. På det tidspunkt var jeg ude hos hende og gav hende varme omslag på et par gange om dagen.

Peter arbejdede på herregården Engelholm og de boede i et lille landarbejderhus der hørte til herregården og man skulle gennem en skov for at komme derud.

Jeg gik og ventede på at komme til Slagelse. På det tidspunkt havde jeg ingen cykel eller også var den i stykker, så jeg kørte på mors cykel.

En aften var jeg ude til fest og kom først hjem næste dag. Der mødte jeg mor, hun kom gående på vejen op til Hvidebo for at fortælle dem, at Agnete havde født om natten.

Og så blev jeg sendt ud til Agnete, hvor doktor Hurwitz var på besøg da jeg kom. Han fortalte mig, at min søster havde ligget og råbt på mig, da hun lå og skulle føde.

Det var nu godt jeg ikke var der på det tidspunkt, jeg ville have været en dårlig fødselshjælper, jeg kan ikke klare at se nogen der lider og ikke kunne hjælpe dem. Selv om det var synd for Nete, at jeg ikke var der.

Men det blev et dårligt ægteskab og efter et års tid blev de skilt. Liselotte kom hjem til far og mor, hvor Ole og hun voksede op sammen. Agnete traf Magnus og da Liselotte var 4 år blev de gift og de fik så Bruno.

Jeg havde fået lyst til at få en uddannelse som barneplejerske, havde fået en elevplads på et børnehjem i Slagelse, men som elev fik jeg ingen særlig løn og det viste sig hurtigt, at det kunne jeg ikke klare økonomisk og sluttede efter et halvt år.

København

Nu gjorde jeg så alvor af mine planer om at komme til København. Jeg fik en plads i huset hos en grosserer Lyngberg. Han havde et en gros-firma med blandede krydderier i Kødbyen.

De boede i en lejlighed i Holsteinsgade på Østerbro, men der var ikke plads til pigeværelse, så jeg fik et værelse længere nede ad gaden.

Herinde i hovedstaden mærkedes besættelsen rigtig meget, der var luftalarmer og sabotager og skyderi i gaderne. Og de tyske soldater så man alle vegne.

Jeg havde en kusine der boede i Skovbogade, i det område på Østerbro der kaldes "Kartoffelrækkerne". Det var farbror Peters Rigmor, hendes mand hed Aksel, han var vognfører ved sporvejene. Der kom jeg tit på mine fridage.

De havde ingen børn og Rigmor hjalp til i "finere huse" til selskaber o.l.

Kasernen i Næstved blev beslaglagt af tyskerne og regimentet blev flyttet til en gammel kaserne i Gernersgade i København, så nu var Karl også herinde.

Efter et år i Holsteinsgade var jeg blevet træt af altid at skulle gøre en frue tilpas, altid gøre rent og stå på pinde. Så jeg søgte job som medhjælper på et børnehjem i Skodsborg.

En af eleverne fra Slagelse, som jeg skrev sammen med, anbefalede mig at søge derop. Og det var meget mere interessant end at være pige i huset, og så var der også andre unge ansat.

Der var mange forskellige børneskæbner på det børnehjem, børn der var anbragt på grund af forældres drikkeri, skilsmisse eller sygdom.

Vi legede med børnene, hjalp med kreative ting og gik ture i den dejlige natur, der var omkring Skodsborg. Og så hørte der en privat badestrand til børnehjemmet, hvor der blev tilbragt mange timer om sommeren.

Om sommeren cyklede jeg ture i omegnen på mine fridage. Jeg besøgte bl.a. Carl Johan, Dagny og deres børn i Lillerød. Der så jeg hvordan de boede i dette ikke færdigbyggede hus. Skrabet og koldt virkede det.

Efter godt et års tid i Skodsborg søgte jeg et lignende job i Vedbæk, lidt længere oppe ad Strandvejen. Det var på et optagelseshjem for drenge, det hed "Folehavehøj".

Drengene var anbragt der, fordi de var kommet ind på et skråplan med at skulke fra skole og begå småkriminalitet. Nogle af dem var nogle hårde gutter og de blev sendt til et strengere og mere bevogtet drengehjem, Bråskovgård i Jylland.

Drengene på "Folehavehøj" gik i almindelig folkeskole i Vedbæk og på hjemmet fik de hjælp til lektierne af en pædagog, som var læreruddannet.

Og ellers blev de beskæftiget i den store køkkenhave, som forsynede husholdningen med alt, hvad der skulle bruges af grøntsager.

Mit job var at sørge for reparationer af tøjet, når det kom fra vaskeriet og at få dem til at være med til at gøre rent på deres sovesale. Det var ikke altid let, jeg har tit fundet dem liggende under en af sengene, læsende i et Anders And-blad!

København 1945

Det var efterhånden blevet besværligt at komme ind til København, fordi toggangen var så ustadig. Jeg rejste så fra Vedbæk og fik en plads i huset hos en præstefamilie i Valby.

Han var præst i Jesus Kirken i Valby og hans kone var datter af Hjerl Hansen, direktør for Plumrose-fabrikkerne, og som også var kendt for sin medvirken til, at Hjerl Hede-museet i Jylland blev oprettet.

Efter at Karl var færdig med at være soldat, havde han fået arbejde i et skrædderfirma som syede uniformer og han boede på et værelse i Saxogade hos en værtinde, som hed fru Olsen.

Jeg kom der også tit og kom til at kende fru Olsen godt. Hun arbejdede på bryggeriet "Stjernen" og røg cerutter! Senere kom vi på fornavn, hun hed Laura.

Der var bare den ulempe, at vi skulle ind gennem hendes dagligstue, hvor hun også sov, for at komme på toilettet!

Så vi gik gerne hen på Vesterbros Torv og benyttede det underjordiske toilet der, inden vi gik i seng! Tænk, at det kunne lade sig gøre at udleje et værelse uden bedre adgang til toilet. Det kunne ikke lade sig gøre i dag.

Den 4. maj 1945 om aftenen var Karl og jeg på besøg hos Rigmor. Aksel var på arbejde, han var vognstyrer på linje 4.

Vi hørte som altid udsendelsen fra den engelske radio og pludselig spidsede vi ører, for speakeren forkyndte nu, at Danmark og Norge var fri, tyskerne havde kapituleret.

Vi sprang op og jublede. Men et øjeblik efter sagde Karl, at så måtte han afsted! Han skulle møde et bestemt sted, han havde et års tid været med i en gruppe, der modtog nedkastede våben. Soldaterkammeraten Knud var også med.

Og så så jeg ham ikke igen før flere dage senere, efter et større detektivarbejde med at finde ud af, hvor han og de andre opholdt sig.

Rigmor og jeg tog straks ind på Rådhuspladsen, hvor folk jublede og svingede med Dannebrog, klatrede op på taget af sporvognene og op i lygtepælene.

Så blev der råbt: Vi skal til Amalienborg! Og så løb alle afsted og vi fulgte efter.

Der blev sunget og råbt hurra og de tyske soldater der stod vagt, gloede måbende på den store folkemængde.

Efter nogle timer gik Rigmor og jeg hjemad. Vi gik igennem Kronprinsessegade, og nu stod der tændte stearinlys i alle vinduerne!

Mange havde revet mørklægningsgardinerne ned og smidt dem ud på gaden. Det var et bevægende syn at se alle vinduerne med lys i.

Det blev senere en tradition, at man satte tændte lys i vinduerne den 4. maj, for at mindes den aften i 1945.

Men så blev der sagt i den danske radio, at folk skulle bevare roen, for det var først den 5. maj, at kapitulationen trådte i kraft.

Da Aksel den morgen kom hjem fra arbejde var han iført et frihedskæmperarmbind. Det var et armbind i rødt, hvidt og blå, som frihedskæmperne fik udleveret, for at man kunne kende dem.

Rigmor så noget overrasket ud, og jeg er helt sikker på, at Aksel bare havde tigget sig til et.

Da jeg fortalte Karl det, tabte han alt for den frihedskamp. Når alle og enhver bare kunne få fat i armbindet og få rygklap og lade sig hylde, uden at have gjort en indsats overhovedet!

Så følte han sig til grin. Han har aldrig haft lyst til at tale om den tid siden.

Karl og de andre i gruppen skulle stå vagt forskellige steder, bl.a. ved Korsør. Der skulle de fratage de tyske soldater alt det, de havde tænkt at slæbe med sig hjem og som ikke var deres ejendele.

Og der gik jo det meste af en uge, inden jeg fandt ud af hvor han opholdt sig.

I mellemtiden var jeg en del hos Maud, Knuds kone. De boede i Hvidovre og havde en lille dreng, som hed Jørgen. Og hun gik jo i den samme uvished som jeg.

Gravid og bryllup

Jeg var blevet gravid deroppe i Saxogade i Karls lejede værelse hos fru Olsen. Vi bestemte os for at vi ville giftes og det blev vi på Københavns Rådhus den 2. juni 1945.

Togene kørte i den periode kun hver anden dag og far og mor samt Karls forældre skulle komme ind og være med til brylluppet.

Karls mor fik lungebetændelse og var ikke med, men de andre samt Karls lillesøster Emmy, som var barnepige hos en familie i København, mødte op på rådhuset.

Karls kusine Mary, datter af Carl Larsen, Risby Skov, var også med. Vi kom også meget hos Mary og hendes mand Knud, de boede i Thorupsgade på Nørrebro.

Da vi skulle fra rådhuset og til Skovbogade, hvor Rigmor havde lovet at holde middagen, måtte vi tage en sporvogn. Halvdelen af gæsterne stod på forperronen og resten på bagperronen.

Sporvognene var altid stopfulde, taxaer var sjældne og de kørte på generatorgas. Der var jo rationering på alt, benzin kunne kun fås til ambulancer og andre udrykningskøretøjer. Privatbilerne stod opklodsede i garagerne og ventede på bedre tider!

Min brudekjole var lysegul og brudebuketten var gule roser og lyseblå lathyrus.

Rigmor havde lavet en lækker middag, som vi selvfølgelig selv betalte og leverede rationeringsmærker til. Karl havde en gul skjorte på, som han selv havde syet af en faldskærm!

Vi fulgte gæsterne til toget. Emmy skulle også med sin far hjem, hun havde fået nok af København og led af hjemve.

Karl var blevet genindkaldt og skulle møde på Næstved Kaserne den 4. juni, men der gik ikke tog før den 5. juni, altså Grundlovsdag.

Da han mødtes med sine kammerater på kasernen, blev de enige om at tage til Mogenstrup, hvor der traditionen tro var grundlovsmøde og skovfest. Her løb han på far, Aksel og farbror Alfred, der hilste på den nygifte soldat!

Jeg boede nu i Saxogade hos Laura Olsen i det værelse Karl havde haft i nogle år. Vi blev godt kendt og var nu på fornavn.

Da jeg nu var gift soldaterkone, så fik jeg penge til mine udgifter fra militæret.

Jeg tog ofte hjem til far og mor, hvor jeg hjalp mor, der foruden at passe det derhjemme også arbejdede lidt i tørvemosen, og på den måde tjente lidt lommepenge.

Jeg passede hus, lavede mad og vaskede tøj, der foregik på gammeldags facon i træbalje, zinkbalje og gruekedel. Og vandet blev hentet ved pumpen i gården, men da det var sommer så blev tøjet skyllet dernede.

Fødslen

Den 19. september 1945 fødte jeg en dreng på Sct. Josefs Hospital i København.

Det viste sig, at barnet var dødt ved fødslen, der havde været meget hård og langvarig. Et chok for os begge.

Hvordan tiden derefter gik, husker jeg ikke ret meget om. Senere har jeg fortrængt den periode, aldrig talt om den.

Og senere, ja, efterhånden som tiden gik, blev det ligesom ikke til at fortælle børnene om det. Ja, det er mærkeligt, at der aldrig blev talt om det, heller ikke mellem Karl og mig.

Alt børnetøj blev gemt væk. Jeg havde både strikket og hæklet, det var svært at få garn, men det lykkedes af og til.

Jeg tog hjem til far og mor en måneds tid og ventede på at Karl blev hjemsendt.

Karls familie

Karls far hed Hans Jacob Larsen og hans mor hed Elna Emilie, født Jensen. De havde 11 børn.

Den ældste hed Astrid, så kom Erna, Henry, Grethe, Karl, Hedvig, Hartvig, Emmy, Erling, Erik og Inge.

Karls far var som før nævnt skomager. Hans forældre boede i Dyrlev i et landarbejderhus med lidt jord til, som hørte under Beldringegården ved Faksinge. Bårse og Beldringe var sogne med samme præst.

Han var kommet i lære som skomager, fordi han engang var blevet sparket af en hest og det var gået ud over hans ene hofte, så han egnede sig ikke til hårdt arbejde. Og nu arbejdede han hos Ole Sørensen på Skotøjsfabrikken i Ørslev.

Elnas mor stammede fra Sverige. Hun var kommet til Danmark som roepige på herregården Rosenfeldt ved Vordingborg, og blev så gift med en dansk mand. De boede på Ore ved Vordingborg.

Alle drengene i Karls familie fik en uddannelse. Henry og Hartvig blev snedkere, Karl skrædder og Erling skomager.

Erik kom først i lære i Brugsen i Ørslev, men senere gik han i lære som fotograf og fik med tiden sin egen forretning i Haslev.

De to ældste piger kom ud at tjene, men Grethe og Hedvig arbejdede på Skotøjsfabrikken i Ørslev, hvor også deres far arbejdede.

Emmy kom i huset som barnepige hos en godsejerfamilie, som om vinteren boede i København.

Inge var den eneste af pigerne der fik en uddannelse, hun lærte kjolesyning. En overgang arbejdede hun i kostumeafdelingen på Det Kgl. Teater, men det var ikke noget for hende. Hun ville hjem igen og fik efterhånden stor søgning som hjemmesyerske.

Hun havde altid meget at sy for de fruer i Vordingborg, der ikke ville gå i færdigsyet konfektionstøj!

Hedvig lærte jeg at kende allerede i 1940. Men med tiden blev Erna den som både Karl og jeg havde tættest forhold til.

Hun var blevet gift lidt før os, hendes mand hed Otto og de arbejdede begge to på BUKO, en fabrik i Masnedsund, der lavede forskellige oste.

De boede i et lille hyggeligt hus ude på Ore, tæt ved stranden. Vi kom altid på besøg hos dem om sommeren, medens børnene var små. De havde ingen børn selv, men var begge to meget glade for børn.

Da jeg kom ind i familien var Henry næsten lige blevet skilt fra sin kone Ellen Margrethe. De havde to drenge, Finn og Jan.

Drengene blev også skilt, moderen fik den yngste Jan, og Henry fik Finn. Men da han førte en ret omtumlet tilværelse, ingen fast bopæl og skiftende arbejdspladser, så blev Finn "parkeret" hos farmor og farfar, og der voksede han så op som det 12. barn i familien.

"Hvor der er hjerterum er der også husrum", den sentens passede godt på Hans og Elna.

Sparekassen i Ørslev

Karl var blevet hjemsendt og nu skulle vi finde noget at bo i. Det var ikke let, for der var boligmangel.

Det endte med at Karls far fandt en lejlighed til os i Ørslev. Den lå ovenpå den gamle sparekassebygning. Der flyttede vi så ind. Ja, vi havde nu ikke så meget at flytte med.

Vores møbler blev noget skrabt sammen fra familien. En jernseng fra Karls forældre, et vattæppe havde vi fået i bryllupsgave og noget sengetøj.

Det var jo ikke til at købe noget nyt. Nok havde vi rationeringsmærker til tekstiler, men der fandtes bare ikke noget ordentligt at købe.

Det man kunne købe var lavet af cellulid, noget værre skidt, det blev kortere og bredere ved hver vask. Rædselsfuldt!

Karl fik arbejde hos en skræddermester i Vordingborg.

Jeg skulle jo også finde noget at lave, det var ikke velset at en ung kone bare gik derhjemme!

Jeg havde det bare ikke så godt psykisk og havde ikke lyst til noget. Men jeg fik da et job på den skotøjsfabrik, der var i Ørslev.

Jeg skulle skærfe overlæder til sko, men det blev jeg aldrig god til, ødelagde for meget overlæder! Så jeg holdt op igen.

De nervepiller jeg havde fået af lægen gjorde mig træt og uoplagt.

Nogle dage cyklede jeg ind til Vordingborg, hvor Karl arbejdede, for ikke at være alene. Skrædderen hed Ludvig Christensen, han havde også sin mor til at hjælpe sig.

Hun var så rar, hende kunne jeg så snakke med, det hjalp lidt på mit tungsind.

Så købte Ludvig en skrædderforretning i Lundby og han flyttede dertil med sin familie.

Det var en stor ejendom med to lejligheder ovenpå, men desværre var ingen af dem ledige på det tidspunkt. Det havde ellers været rart for os at bo der.

Vi fandt en lejlighed i et hus hos en gammel kone, som hed Karen. Vi skulle dele køkken og spisestue med hende.

Jeg tog noget rengøringsarbejde engang imellem, blandt andet hos en af lægerne i Lundby, doktor Evers.

Og så var jeg også blevet gravid igen!

Jeg fandt børnetøjet frem og begyndte at supplere det med noget, som jeg syede. Karl havde nemlig købt en gammel skræddersymaskine, en trædemaskine, det var noget andet at sy på end mors gamle med håndsving.

Efterhånden var det også til at købe lidt stof og garn igen, så jeg syede også tøj til mig selv. Men ventekjolen, som jeg havde syet i København, havde jeg stadigvæk, så med den og en kittel var jeg godt hjulpet.

Dengang var det også sådan, at gravide på grund af varemanglen efter krigen havde ret til at få en såkaldt fødselspakke, altså de første allernødvendigste ting.

Og nu var vi også så heldige, at en af lejlighederne på 1. sal hos Ludvig blev ledig og den flyttede vi så ind i.

Den 24. september 1946 fødte jeg en dreng på Næstved Sygehus. En frisk og levedygtig lille dreng, som alting nu drejede sig om.

Vi købte en brugt barnevogn og en lille bambusseng, som jeg havde syet betræk til, så det ikke skulle trække ind på ham. Senere kom der en kravlegård til.

Han skulle også døbes og vi var enige om, at han skulle opkaldes efter begge sine bedstefædre, så han skulle hedde Hans. Mormor bar ham.

Hvorfor vi ikke fik en af de yngre i familien til gudmor, har jeg godt nok undret mig over siden. Familien var stor, der var da nok at tage af.

Når jeg gik tur i byen med Hans i barnevognen, så skulle folk gerne snakke og så kiggede de ned i barnevognen og sagde: Ja, man kan da tydelig se hvem der er hans far!

Jeg synes nu ikke ligheden var så slående, men det ser man vel ikke selv.

Jeg fik en cykelstol bag på min cykel og tit cyklede jeg med Hans en tur hjem til Risby Skov. Far og mor var glade for deres barnebarn.

En dag vi var derude blev det et forfærdeligt tordenvejr. Der rejste sig en storm, så alle de små vejtræer bøjede sig helt ned til jorden, det var meget uhyggeligt.

Jeg har altid været bange for torden og gik frem og tilbage inde i huset med Hans på armen og var bange for at lynet skulle slå ned. Far, som heller ikke var meget værd når det tordnede, sad henne i køkkenkrogen med avisen for øjnene!

Da det endelig holdt op, gik vi udenfor. Vi kunne se, at det brændte oppe i Grumløse efter et lynnedslag, det var jo ikke så langt fra os, så det havde godt nok været op over.

Og da jeg kørte tilbage med Hans i cykelstolen skinnede solen igen fra en skyfri himmel. Men det uvejr husker jeg stadig.

Jeg prøvede også en overgang at arbejde i en tørvemose med at skrabe tørvesmuld, som der så blev lavet tørvebriketter af. Men det var besværligt, for Hans skulle hjem hos mor og passes og hun havde jo egentlig nok at se til.

På det tidspunkt havde hun også Liselotte, efter at Agnete var blevet skilt fra Peter.

Det var efterkrigstid og stofmangel, så der var ikke meget arbejde for skrædderne. Folk fik ikke syet habitter som før i tiden. Det folk gik i kaldtes maksimaltøj, fabriksfremstillede habitter, der så ud som om stoffet var lavet af optrævede klude.

Med andre ord, der var ikke mere arbejde end Ludvig selv kunne klare det. Karl søgte så arbejde i København og fik job hos Schreiber, et firma der leverede uniformer til bl.a. politiet, postvæsenet og rådhusbetjente.

Men jeg var igen blevet gravid og den 3. december 1947 fødte jeg en lille pige, så nu havde vi en af hver slags.

Hun var en nem lille en og selv om Hans på det tidspunkt kun var 13 måneder, gik det fint med at passe to børn. Hans kunne sidde på potte selv, så han var næsten renlig.

Jeg syntes det var dejligt at få en pige og havde mange planer om alt det pigetøj, jeg skulle fremstille.

Jeg strikkede og syede alt tøjet til dem begge to. En gang var jeg heldig at kunne købe en hel æske med uldent mørkeblåt stoppegarn. Jeg strikkede bluse og bukser til Hans af det, af to vindsler ad gangen og med et lille mønster i hvidt. Det blev rigtigt flot.

Da der skulle være barnedåb, så skulle Karls mor selvfølgelig være gudmor denne gang. Men hun blev syg og så måtte der skaffes en anden i en fart, så det blev min søster Anna, der bar hende til dåb i Lundby Kirke, hvor hun fik navnet Annette.

Far og mor havde sølvbryllup den 12. januar 1948. Det var hundekoldt, sne og hård frost og der blev installeret en interimistisk kakkelovn i laden, hvor der skulle spises.

Gert bestilte ikke andet end at fodre ovnen med store stykker brænde.

Ja, det var så koldt, at musikken om morgenen udeblev, fordi hornene ville fryse fast i læberne på musikerne.

Farmor skulle passe børnene, men jeg var nødt til at have Annette med, fordi jeg gav bryst. Men om aftenen blev hun kørt tilbage til Lundby af Farmor og Inge, som også var med.

Haveforeningen Ørsted

Karl havde fundet et hus til os i en kolonihaveforening i Københavns Sydhavn. Jeg husker at det kostede 4.000 kr. Men det var mange penge for os dengang, så vi lånte nogle penge i Sparekassen i Ørslev, som farfar kautionerede for.

Det var tilladt at bo der hele året, det var på grund af de elendige boligforhold i København i disse år. Vi flyttede tidligt på foråret i 1948 og det var noget af en overraskelse for mig, da jeg så huset.

Det var et træhus uden elektricitet. Det vidste jeg dog godt og mor havde fundet en gammel petroleumslampe frem fra loftet, som vi fik med. Den stod på spisebordet. Så havde vi også en køkkenlampe til petroleum, som også blev brugt i soveværelset.

Maden blev lavet på et primusapparat, guderne må vide hvor vi fik det fra? Jeg fik en henkogningskedel til at koge vasketøj i, også på primussen.

I huset var der en stue med en lille rund kakkelovn og et soveværelse samt et lille køkken, der var så smalt, at jeg kunne række fra den ene væg til den anden. Der var en entré med et fast skab i.

Så var der over gården et lille udhus, hvor der var WC og plads til brændsel.

Huset var ikke isoleret og det hele trængte til en kærlig hånd. Vi boede på en hjørnegrund, så der var hele to haver til, foran huset blomsterhave med græsplæne og bag huset køkkenhave.

Vores adresse var nu H/F Ørsted, Vej 5 nr. 34, København SV. Det var ikke en adresse jeg var glad for at oplyse til nogen, jeg syntes det var nedværdigende at bo der. Hvad familien tænkte, ved jeg ikke. Men de kunne jo se de primitive forhold, når de besøgte os.

Men inden længe gik Karl i gang med at forbedre huset. Det var et træhus uden isolering, og nu ville han pudse det udvendigt. Der blev købt noget materiale af strå til at slå på trævæggene, så mørtelen kunne hænge fast.

Det var et stort arbejde og tog sin tid, men efterhånden blev det pænt at se på udefra, da det var blevet kalket hvidt.

Indvendig fik vi efterhånden tapetseret i stue og soveværelse. Uden for køkkendøren var der en slags sivebrønd. Engang imellem løb den fuld af regnvand og vand fra køkkenet, og så stod vandet under både stue- og køkkengulv.

Der måtte tages gulvbrædder op i stuen for at få tømt vandet ud.

Vi boede lige overfor H.C. Ørstedsværket. Det larmede og sodede også en del, når vinden var i en bestemt retning.

Der gik vel omtrent et par år inden vi fik råd til at få elektricitet indlagt, ligesom vi også fik fat i et brugt elektrisk komfur. Sikke en lettelse det gav i husholdningen.

Der boede mange forskellige mennesker i haveforeningen. Naboen i nr. 36 hed hr. og fru Andersen. Han var tjener, men arbejdede ikke så meget mere, han var nok omkring 60 år. Det var nogle meget flinke naboer.

I nr. 32 boede der først en familie Petersen med to tvillingepiger, senere boede der et postbud med kun en dreng.

På Vej 4 boede Jens og Helene og hendes søn Henryk, det er et polsk navn, men hos os og mellem de andre børn hed han Henry. Hans mor var fra Polen og var kommet her til Danmark i slutningen af krigen til en flygtningelejr på Kløvermarken på Amager.

Hun kom senere til Lolland for at arbejde, der traf hun den mand, der var far til Henry.

Jeg passede en overgang Henry, mens hans mor arbejdede. Jan kunne han ikke sige Henry, men kaldte ham Ynger!

Ja, den 1. december 1951 fik vi endnu et barn, en stor dreng. Han vejede 4 kg ved fødslen, som foregik på Sct. Josephs Hospital.

Hospitalet lå i Griffenfeldsgade, og det skrædderværksted, hvor Karl arbejdede, lå også i den gade, så hver morgen, inden han tog på arbejde, var han lige oppe og hilse på os.

Hans og Annette var imens hos far og mor og Annette fejrede sin 4 års fødselsdag der.

Da jeg var kommet hjem igen kom mor ind med de to, som nu var de "store". De kiggede noget på den lille baby der lå i sengen og jeg kan huske at Annette kiggede meget på mig, som om der var noget forandret ved mig, hvad der jo også

var, for maven var forsvundet.

Jan blev døbt i kirken på Sønder Boulevard, jeg mener den hedder Absalons Kirke. Ulla bar ham til dåben. De to andre er døbt i Lundby Kirke i Sydsjælland.

Jeg tog mange gange ind til boliganvisningen på Københavns Rådhus med børnene, for at høre om der snart var en anden bolig til os, og altid uden resultat.

Men tiden gik og børnene voksede op derude. Der var frie forhold for dem til al slags leg og mange legekammerater. Og de trivedes også godt nok.

Hvert år først i oktober købte jeg en flaske levertran til dem, og hvor utroligt det end lyder, så løb de i møde med mig og var vilde efter at få den første skefuld levertran!

Da Hans og Annette var begyndt at gå i skole tog jeg et rengøringsarbejde på nogle kontorer, der lå i Vester Voldgade. Det foregik tidligt om morgenen, jeg skulle være færdig inden de kom på kontoret kl. 8.

Det gav lidt ekstra penge til tøj til børnene og mig selv. Jeg syede selv vores tøj, og Karl syede overtøj og bukser til børnene. Det var vel nok knappe tider dengang!

Når børnene var på ferie hjemme hos far og mor, tog jeg ekstra arbejde med rengøring fra et kontor på Vesterbrogade, hvor man kunne få arbejde fra dag til dag.

Bl.a. arbejdede jeg en overgang på et hotel i Jernbanegade. Det ejedes af en ældre dame, hun ville gerne have jeg kom flere gange om ugen. Til frokost fik vi næsten altid et spejlæg.

Gæsterne der kom der, var mere eller mindre faste kunder. Og sommetider lå der drikkepenge til "stuepigen", når de rejste.

En sommer fik jeg arbejde hos Holger Petersens A/S, et en gros-firma, der handlede med tekstiler. Hvert halve år kom de handelsrejsende hjem med deres vareprøver, som vi så reviderede, dvs. tog udgåede dessiner fra og lagde de nye vareprøver til.

Det var et dejligt arbejde, men det foregik altid i sommerferien og op til jul, når henholdsvis vinter- og sommerkollektionerne skulle præsenteres ude i forretningerne i hele landet.

Men der var jeg i en del sæsoner, først inde og ordne kontorerne, og så hen i Købmagergade, hvor HP A/S havde til huse ovenpå stormagasinet "Messen", som nu ikke eksisterer mere.

Vi kunne købe af de frasorterede vareprøver til favørpriser. Jeg har købt mange par strømper til børnene og Karl dengang. Stoffet til Annettes konfirmationskjole, bomuldsbroderie anglaise, købte jeg også derinde og syede selv kjolen til hende.

Og jeg havde så mange søde kollegaer, der var altid sådan en munter stemning sammen med dem.

Børnenes sygdomme

Både Hans og Annette fik kighoste, da de var små. Annette var ikke engang et år. Det var før man vaccinerede for kighoste, og det var nogle strenge nætter, hvor begge børn hostede, så vi måtte tage dem op af sengen og sidde med dem, for at de kunne få luft. De havde det bedst, når de var ude i luften.

Jan fik lungebetændelse som lille, men der var penicillinen kommet til, heldigvis.

Hans fik skarlagensfeber. Det var ellers meget smitsomt, men lægen sagde at jeg blot skulle holde de to andre væk fra ham de første par dage, og de blev da heller ikke smittet. Hans fik også penicillin.

Og så havde han en overgang som 6-7-årig bylder på benene. Der kom så en hjemmesygeplejerske og gav ham indsprøjtninger, vel også med penicillin, og det var han bestemt ikke glad for. Han skreg og det var så synd for ham, og det gjorde også ondt på mig.

Så en sommer blev Annette meget syg med mavesmerter. Hun havde spist grønne stikkelsbær, så jeg troede først det var derfor. Da det tog til og hun måtte i seng, ringede jeg til vores læge, som hed dr. Feilberg. Han indlagde hende så på Bispebjerg Hospital til observation for blindtarmsbetændelse. Hun var da 6 år.

Om aftenen blev der ringet fra hospitalet til Andersens, at de ville operere hende, da de frygtede det var tarmslyng. Jeg blev helt slået ud over den besked.

Fru Andersen så efter Jan, som var lagt i seng og sov, og Karl og jeg cyklede ud til Bispebjerg Hospital. Hvordan vi kom derud, aner jeg ikke, mine tanker var jo hos Annette og det hun skulle igennem.

Og da de kom ud med hende fra operationsstuen med slanger og drop, så brød jeg helt sammen.

Dengang var der ikke noget med at forældrene blev indlagt sammen med børnene, så Annette lå der alene på en stue sammen med voksne, som var irriterede over at hun græd og kaldte på sin mor.

Jeg cyklede derud med Jan i cykelstolen hver dag og Karl kørte også derud. Hans var sendt ned til morfar og mormor på sommerferie, det var meningen at de begge skulle derned.

Og da Annette var kommet hjem fra hospitalet gik der ikke ret mange dage, før hun også ville afsted. Og mormor sagde at hun bare skulle komme, så skulle hun nok snart blive frisk og glad igen, hvad hun da også gjorde.

Men i tiden efter operationen havde hun ofte smerter i maven. Lægerne sagde det skyldes nogle kirtler. Blindtarmen var fjernet, så vi behøvede ikke at tænke på, at det kunne være blindtarmsbetændelse. Det plejede at hjælpe, når hun lå med en varmepude på maven.

Engang stødte Hans sammen med en motorcykel på sin cykel på en af havegangene. Heldigvis havde motorcyklisten ikke meget fart på, men Hans fik da en hjernerystelse, som han havde gener af i lang tid.

Da Jan også kom med på ferie hos morfar og mormor, var han engang på cykeltur sammen med Annette og fætter Torben i Melteskov. I fuld fart ned ad en bakke væltede han og slog hovedet, så det blødte voldsomt.

Der var langt til den gård, som de kunne se i udkanten af skoven, og der løb de hen. Annette havde bundet noget af sit skørt om hans hoved og sagde til ham, at han ikke måtte græde, for så gjorde hun det også.

Heldigvis var der nogen hjemme på gården. De fik lagt Jan ned og ringede efter ambulancen. Annette måtte jo forklare hvor de hørte til og der blev ringet til morfar.

Mormor tog en taxa til Næstved Sygehus, hvor Annette og Jan var. Jan blev syet med en masse sting i hovedbunden og fik en stor forbinding om.

Godt Annette var så snarrådig den dag og tog affære. Vi havde ikke telefon dengang, men hver mandag, når jeg gjorde rent på kontoret, ringede jeg hjem for at høre hvordan det gik med børnene.

Og den mandag fik jeg så at vide hvad der var sket om søndagen.

Mormor fik Annette til telefonen, for at hun skulle fortælle det. Stakkels pige, hun havde det svært med det, for morfar mente det var hendes skyld, at Jan var kørt galt.

Men Jan var en hel kriger at se på med den store forbindelse om hovedet. Og han havde fået hele to kroner af sygeplejersken, fordi han var så tapper, da han blev syet!

Rødovre

I 1958 fik vi besked på, at haveforeningen skulle nedlægges i løbet af nogle år. DSB skulle bruge arealerne til udvidelse af godsbaneanlæggene.

I Rødovre blev der bygget en del rækkehuse, fik vi at vide. Vi forhørte os i boligselskaberne. Det ene boligselskab byggede Carlsro med små rækkehuse med oliefyr og med et langhus, der indeholdt bl.a. en restaurant, hvor man skulle aftage et vist antal spisebilletter om måneden, hvad vi ikke brød os om.

Det andet boligselskab var Lejerbo. De byggede rækkehuse i Islev på en nedlagt kolonihavegrund. Vi ansøgte om et af husene og fik at vide, at Rødovre Kommune skulle se vores skattebilletter for de sidste 3 år, det var før kildeskatten blev indført.

De ville åbenbart ikke have sociale tabere ind i kommunen, men vi havde også betalt vores skat, som vi skulle, og blev godtaget som kommende borgere i Rødovre.

Det rækkehus vi kunne få, blev først færdigt en gang i 1959. Pinsedag 1959 cyklede vi alle ud til Islev for at se hvor det var vi skulle bo. Adressen var Rådmand Billes Vej 130, men alt var endnu byggerod.

Vi havde cyklet gennem Valby- og Vigerslevparken derud, en dejlig cykeltur, og vi havde madpakker og drikkevarer med og lagde os på et grønt område nær Islev Station og nød vores pinsefrokost.

I havekolonien var der almindeligt opbrud. Folk solgte deres huse for at redde lidt penge til indskud til lejligheder eller udbetaling på et hus. Der var lovet nogle år endnu, inden alle skulle ud, og der var jo stadig boligmangel.

I Mogensens hus var Mauna og Robert med deres tre piger kommet til at bo. De var husvilde, fordi Robert havde sagt sit job på Vordingborg Kaserne op, og så var der ikke råd til at bo i deres hus i Ørslev.

Robert var en rigtig bohemetype og deres piger kaldte ham Moses, fordi han havde et langt skæg. De levede nærmest fra hånden til munden i den tid.

Maunas forældre kom tit på besøg, altid belæsset med madvarer og andet godt til familien. Og så fik far og mor kørelejlighed med ind til os.

De sad bag i bilen på gulvet på et par måtter. Det har ikke været behageligt, og koldt har det også været. Martha sad altid og talte de biler de mødte på vejen og skrev tallene op i duggen på ruden!

Dengang var der ikke den trafik på vejene, som i dag.

Vi havde både en hund og en kat og børnene var selvfølgelig kede af, at de ikke måtte have dyrene med til Rødovre, men man måtte ikke have husdyr.

Så Karl måtte køre til dyrehospitalet med katten for at få den aflivet. Det var Jans kat, den hed Pussy og han blev selvfølgelig ked af det, da den pludselig var væk.

Hunden var en sort- og hvidplettet foxterrier, som Hans havde fået en sommer henne fra Aage, far og mors nabo. Den hed Muddi, ligesom en anden hund vi havde engang.

Jeg skrev til direktøren for Lejerbo, Hans Halvorsen, og fortalte rørende om hvor kede af det børnene var. Ikke nok med at de skulle skifte skole og at vi havde måttet aflive katten, skulle de nu også af med deres hund. Kunne der ikke gives dispensation?

Vi fik et meget venligt brev fra Hans Halvorsen, hvor der stod at vi måtte tage hunden med, men når den ikke var mere, måtte vi ikke anskaffe en ny. Og vi skulle passe på, at den ikke var til gene for de andre beboere.

Men hvor blev der set skævt til dem, hver gang børnene gik med Muddi i snor for at lufte den nede på Bjerringbrovej, der dengang var en grusvej med grøfter.

En aften et års tid senere, da Karl var ude for at lufte Muddi før sengetid, løb den lige ud foran en taxa og blev dræbt på stedet.

Hvad skulle vi stille op med den døde hund? Heldigvis sov børnene. Karl gravede et stort og dybt hul ude på terrassen og der blev den så begravet.

Vi fortalte det ikke til nogen, at den lå begravet der, og til børnene sagde vi, at den var blevet kørt på dyrehospitalet.

Men det var ikke let for Karl at fortælle det til børnene om morgenen. Jeg var allerede kørt på arbejde, tog med S-tog kl. 5.30 om morgenen.

Og i lang tid derefter kunne jeg finde Hans liggende på sengen med tårer i øjnene, så vidste jeg, at han tænkte på sin hund.

Rådmand Billes Vej 130

Den 15. september 1959 flyttede vi så ind i vores rækkehuslejlighed. Det var en stor dag, tænk at have stue, tre værelser, køkken og ikke mindst et badeværelse med varmt og koldt vand. En vaskemaskine var der også, godt nok kun halvautomatisk på det tidspunkt, men glad var jeg.

Børnene tog brusebad samme dag. Jan stod så længe under bruseren, at han fik sig en maveforkølelse!

Annette fik et værelse for sig selv, til stor fortrydelse for drengene, der måtte dele værelse, og Karl og jeg fik soveværelset. Senere rokerede vi lidt rundt, så drengene fik det største værelse.

Karl cyklede hver dag ind til værkstedet i Griffenfeldsgade og jeg cyklede til Islev Station tidligt om morgenen, tog med toget kl. 5.30 ind til Hovedbanegården og gik hen til Vester Voldgade, hvor jeg gjorde rent på kontorerne. Jeg havde efterhånden fire at passe, men de to var ikke ret store.

Børnene var faldet godt til på Islev Skole og de havde heldigvis hurtigt fået nogle gode kammerater. Her hvor vi boede, var der to eller tre børn i alle husene, så her var altid nogle at lege med.

De blev også grønne spejdere, noget Hans og Annette gik op i med liv og sjæl. Jan nåede ikke længere end til at være ulveunge.

Drengene spillede også fodbold, det var vist også mest Hans der gjorde det. Annette var tit babysitter hos en af naboerne.

Og både Hans og Jan begyndte på et tidspunkt at spille guitar. Hans begyndte nu først at spille trommer, det var ikke så vellidt, hverken hos os selv eller hos naboerne!

En dag kom Hans og sagde, at nu skulle han gå til præst! Det kom helt bag på mig, var det allerede nu!

Den 2. oktober 1961 blev Hans så konfirmeret, men gik da heldigvis stadig i skole. 9. klasse måtte han tage på Henriksholm Skole, der lå på den anden side af Roskildevej, en lang vej til skole.

Hans kom senere i lære som maskinsmed på fabrikken Titus på Rødovrevej. Efter uddannelsen tog han ud at sejle et år med et A.P. Møller-skib, det hed Marchen. Det var jeg nu ikke så glad for, men Hans var meget flink til at skrive hjem. Jeg har stadigvæk alle brevene fra dengang.

Hans fortsatte med at spille trommer og sammen med tre andre gutter dannede de et band, som de kaldte "Bones".

(Bone Shakers red.)

De spillede til forskellige ungdomsarrangementer og en overgang også i Nyhavn 47, hvor Karl, jeg og Hartvig var nede at høre dem spille. Senere blev det så guitaren, der blev hans foretrukne instrument.

Hans blev gift med Kirsten Callesen i 1971 og de købte hus i Glumsø. Så fik de Dennis, vort første barnebarn. Ham blev vi meget glade for, det var noget nyt at være farfar og farmor.

Et år havde vi ham med på ferie på Bornholm hos Annette, men året efter tog vi også hans fætter Andrés med, så der var en at lege med, og det var en god idé.

Fem år efter fik Dennis sin lillebror Kristian. Sammen med begge drenge og Hans og Kirsten har vi været på Bornholm mange gange, mens Annette boede derovre. Og alle mindes vi de dejlige juleaftener derovre.

Men efter godt 25 år gik Hans og Kirsten fra hinanden. Og både Dennis og Kristian er nu gift og har selv fået børn, så jeg er nu oldemor til Dennis' Alberte og Daniel samt hans papsøn Andreas, og til Kristians to børn, Zelina og Sirius.

Sjovt nok bor både Dennis og Kristian i Sydsjælland, ikke langt fra "Den gule gård" i Blangslev, hvor min farmor, deres tiptipoldemor, stammer fra!

Hans blev træt af at være maskinsmed, tog så nogle kurser og har i dag et job som beboerrådgiver. I Glumsø havde Hans været spejderleder i mange år og var god til at arrangere spejderlejr og andre aktiviteter.

På det job han har i dag kan han trække på de erfaringer, han havde som spejderleder. Og så har han en hobby, hvor han underholder med guitar og sang ved forskellige arrangementer, det er noget både han selv og andre har megen glæde af.

Annette blev konfirmeret den 8. april 1962. Hun tog 9. klasse på det nyoprettede Pædagogiske Center, også kaldet Ungdomsbyen, på Islevgårds Allé.

Efter skolen kom Annette i lære som fotograf hos fotograf Ansberg på Brønshøj Torv. Men Annette har senere taget en uddannelse som socialpædagog og da den var afsluttet fik hun tilbudt job på Bornholm, hvor hun boede i 20 år.

Først på Degnebroen i Ibsker, hvor hun satte et gammelt hus i stand og hvor hun havde husdyr, lige fra grise til kalkuner! Det solgte hun og købte et lille dejligt hus i Listed.

Vi har tilbragt mange dejlige sommerferier hos hende og holdt jul derovre i mange år, gerne sammen med Hans, Kirsten og børnene samt Jan.

Både mormor, farmor og Erna var med derovre og besøge hende – og vi fløj derover, en stor oplevelse for dem.

Nu bor Annette i Odense og befinder sig godt derovre.

Annette er meget kreativ, der er næsten ikke den ting hun har beskæftiget sig med, lige fra keramik, ikonmaling, maling på lærred og glas, fremstilling af papir samt laver de flotteste lykønskingskort m.m.

Og så er hun en "handypige", det kommer mig til gode, jeg kan ikke bruge et stykke værktøj uden at komme til skade!

Hun er tit hjemme og besøge mig og så har vi nogle dejlige dage sammen, er bl.a. turister i København og omegn om sommeren. Der er meget Annette ikke har set her, da hun ret tidligt blev "øbo".

Jan var nogle år yngre end de to store, så der var en pause inden han skulle konfirmeres, og det blev han den 27. marts 1966.

Han tog realeksamen og kom derefter i lære som teknisk tegner. Men det endte med at han kom ind i EDB-branchen.

Jan er meget musikalsk og spiller også guitar. Sammen med tre skolekammerater dannede han også et band. Senere spillede han sammen i et band med nogle andre kammerater.

Karl og jeg var engang til en koncert i "Gimle" på Amager, hvor han spillede.

I 1987 blev Jan gift med Gitte Ryborg og de bosatte sig i Bagsværd. Men ægteskabet holdt kun i ca. 7 år, så gik de fra hinanden.

De har 3 børn, Mie, Morten og Mads, og heldigvis har forældrene altid kunnet snakke sammen om børnene.

De tre børnebørn har vi haft meget tæt kontakt med, mens de var små. De blev næsten altid passet her, når de var syge.

Og Mie blev hurtigt farfars pige. Hun blev passet her lige fra spæd, for hun trivedes ikke i vuggestuen, tog mod alle de sygdomme de andre børn kom med.

Da de fik en dagplejeplads til hende, var det os der "kørte" hende ind der. Vi tog til Bagsværd med hende og hentede hende igen om eftermiddagen, med barnevogn i bussen.

Da hun blev større og havde lært at svømme, så var hun altid med farfar i Islevbadet. Drengene har også været med i Islevbadet, det har de alle haft megen glæde af.

Og så elskede både Morten og Mads at spille fodbold og i nærheden var her en boldbane de kunne muntre sig på.

Og jeg har den glæde stadigvæk at få besøg af dem. Mie har været rigtig sød til at cykle herud, mens hun endnu var under uddannelse. I dag er hun socialrådgiver, så nu er hendes tid godt besat.

Også drengene er i gang med deres uddannelse, men vi ses nu og da.

Jan bor nu i Gundsømagle hos nogle venner på en tidligere landbrugsejendom, hvor han har sin egen lejlighed og arbejder hjemme i sit eget EDB-firma.

Nye job

I 1967 skiftede Karl arbejde fra skræddersvend til specialarbejder. Først på plastikfabrikken Nopi, men det var ikke rart at arbejde med de brandfarlige materialer, der også udsendte giftige dampe.

Han fik så arbejde hos Krøll Kraner på Ejby Industrivej, 5 minutter hjemmefra. Han sagde, at han aldrig havde tjent sine penge så nemt som der, der var ikke noget der hed akkordarbejde.

Desværre flyttede virksomheden til Lyngby, men så fik han arbejde hos Murernes Aktieselskab, et entreprenørfirma, der lå på den anden side af vejen. Der arbejdede han til han gik på efterløn i 1986.

I 1966 var Rødovre Centrum blevet bygget, et af de første storcentre herhjemme. Ingeniørfirmaet Mogens Balslev, der havde været rådgivende ingeniører ved centrets el-installationer, havde kontorer der, og de søgte i 1967 en kantinedame 4 timer om dagen.

Jeg søgte stillingen og fik den. Det var rart ikke at skulle så tidligt op om morgenen og af sted ind til byen. Nu arbejdede jeg fra kl. 11 til kl. 15 og jeg havde en kollega, som jeg arbejdede sammen med i kantinen.

Der var mange ingeniører og tegnere ansat og det var en dejlig arbejdsplads.

Jeg havde altid gerne ville arbejde på kontor, men havde ikke realeksamen, som det tidligere krævedes, når man søgte sådan en stilling.

Nu tog jeg så et maskinskrivningskursus på aftenskole, hvor jeg også i nogle år havde gået til engelskundervisning. Nu skulle det så være og jeg søgte et halvdagsjob i et firma, der hed Dansk Stoker og sagde min stilling hos Balslev op, for at prøve kræfter med kontorjobbet.

Efterhånden kom jeg da også godt i gang. Der var en dame om formiddagen, hende arbejdede jeg sammen med et par timer, indtil hun havde fri og vi kom vældig godt ud af det sammen. Hun hed Birgit Nielsen og boede på Tinderhøj Vænge.

En dag, da jeg kom hjem fra arbejde, havde Jan en telefonbesked til mig fra kontorchefen fru Madsen hos Balslev.

Jeg ringede hende op og hun spurgte, om jeg ikke kunne tænke mig at komme ned hos dem igen og være i receptionen og afløse ved telefonbordet?

Det kunne jeg vældig godt tænke mig, sagde det andet job op og kom igen til Balslev.

Jeg lærte så at betjene det store telefonomstillingbord, et med lodder og klapper der faldt ned, når samtalen var slut. Men efterhånden blev omstillingen også digital.

Det var meget sjovere at arbejde dernede, der var mange flere mennesker og et godt arbejdsmiljø. Og så var der jo Rødovre Centrum lige uden for døren.

En dag søgte de en dame mere til skrivestuen og det fortalte jeg til Birgit Nielsen, som gerne ville skifte job. Nu blev hun så også ansat hos Balslev og arbejdede der i flere år, også efter at jeg gik på efterløn i 1987.

Efterløn

I august 1986 gik Karl på efterløn. Jeg gjorde det samme januar 1987. Nu havde vi begge to arbejdet siden vi gik ud af skolen som 14-årige. Vi fik mange gode år og nød vores otium.

Nu tog vi på højskoler i stedet for på charterferier. Vi havde efterhånden været både i Harzen (det var den første rejse og den foregik med bus), i Østrig, Spanien, Grækenland, Italien og i Jugoslavien, dengang der endnu var fredeligt dernede. Og i 1983 var vi i Canada hos nogle ungdomsvenner, der var emigreret i 1957. Desværre er forbindelsen til dem gledet ud med årene. Men nu ville vi hellere opleve noget herhjemme i Danmark og valgte derfor at tage på højskoler.

Vi blev også aktive i Ældre Sagen her i Rødovre som frivillige hjælpere, og der traf vi en masse nye mennesker, og nogle ser vi stadig privat. Vi var begge med, da Torsdags-træffene startede i Sognegården i Grøndalslund Kirke. Karl lavede kaffe og jeg smurte morgenbrød sammen med nogle andre. Senere hjalp han med at flytte borde og stole på plads, for vi blev så mange, at vi måtte flytte fra konfirmandstuen ind i den store sal i Sognegården.

Der blev startet en litteraturgruppe, som jeg straks meldte mig til. Der blev vi hurtigt alt for mange, den blev så delt op i to grupper, og jeg blev spurgt, om jeg ville lede den nye gruppe. Den startede jeg med i 1991 og i november 2011 havde jeg haft gruppen i 20 år og sagde så stop. Men det har været 20 gode år, vi har læst og diskuteret en masse bøger.

Jeg var medlem af Lokalkomiteén i ca. 10 år. Jeg blev også leder af en Syng Sammen-gruppe, som jeg havde i 10 år, til stor glæde for både mig selv og deltagerne.

Karl og jeg deltog i cykelture hver anden mandag om sommeren. Det var os, der havde fundet frem til nogle gode ture, her er jo så mange grønne områder, bl.a. Vestskoven og Damhusengen. Karl svømmede i Islevbadet, her fik han af og til lokket nogle af de andre svømmere til at deltage i det samme frivillige arbejde i Ældre Sagen som han selv. Han havde i et par år en hobbyhave ved Rødovregård. Han har også gået til stenslibning og til træskæring.

Vi kunne sagtens få tiden til at gå og vi deltog også i en del udflugter, bl.a. kommunens, som til at begynde med næsten ikke kostede noget. Nu betaler man 150 kr. for en udflugt, men det er da også rimeligt.

Jeg deltog i ca. 20 år i Islevkoret, hvor jeg også har haft mange gode timer. Det var dejligt at komme der en aften om ugen og synge sammen med en masse andre sangglade mennesker, og vi har igennem årene sunget et meget alsidigt repertoire.

Sange og digte

Jeg begyndte tidligt at skrive sange, den første skrev jeg til Agnetes konfirmation, da var jeg 15 år. Den blev skrevet i hånden med pen og blæk, ligesom i skolen. Jeg har stadig sangen, for mor havde gemt den.

Jeg skrev konfirmationssange til mine egne børn og jeg har skrevet sange til bryllupper, sølvbryllupper og runde fødselsdage i familien. Når den første havde fået en sang, så skulle de andre selvfølgelig også have en, der skulle ikke gøres forskel.

Desuden har jeg skrevet mange sange på bestilling. Jeg fik nogle få oplysninger og fik så lavet en sang ud af det.

Sange til festlige begivenheder i Ældre Sagen er det også blevet til. Da vores komité i Rødovre i 1998 havde 10 års jubilæum, blev jeg bedt om at skrive en sang til den lejlighed. Jeg skrev både en prolog og en sang. Ved de andre jubilæer vi har haft skrev jeg også sange.

Den sang jeg først blev bedt om at skrive var: "Tak for i dag", det er på melodien til "Skuld gammel venskab rejn forgo". Den sang blev ofte sunget når vi sluttede en fest. Sven Gamst syntes det var fjollet, at vi stod og sang på et sprog vi ikke forstod, så han opfordrede mig til at lave vores egen sang. Jeg skrev den i 1994 og den er tilegnet Ældre Sagen i Rødovre, og den blev klæbet ind i vores sangbog og er blevet sunget adskillige gange.

Et af medlemmerne syntes vi skulle have et lille sanghæfte med vores egne sange med, når vi skulle på højskoler, så nu synger vi et par af mine sange, når vi slutter et højskoleophold.

I 1994 lavede vi nogle cabareter i Ældre Sagen. Jeg deltog og lavede nogle sange og andre indlæg til disse.

I 2001 havde Rødovre Kommune 100 års fødselsdag og en af de sange, jeg lavede til cabareten, som hed "Hymne til Rødovre", syntes jeg kunne bruges i den anledning til pensionisternes sommerudflugt. Jeg skrev den lidt om og sendte den til Rødovre Kommune og den blev så sunget på udflugterne den sommer. Senere har mange andre brugt den, bl.a. et pensionistkor og nogle gymnastikhold til deres afslutning.

Digte har jeg også forsøgt at skrive, det er da blevet til nogle stykker. Jeg holder meget af at læse digte, det har nok inspireret mig.

Alene

Årene er gået, vi har begge mistet nogle i vores nærmeste familie. Karls far døde allerede i 1957, kun 66 år gammel. Hans mor døde i 1995, 3 måneder før sin 100 års fødselsdag. Flere af Karls søskende er døde, i dag er der kun 3 tilbage af søskendeflokken på 11.

Min far døde i 1982, 85 år gammel. Agnete og Gert døde begge i 1983, de to søskende blev kun 59 og 58 år. Min mor døde i november 2002 i en alder af næsten 99 år. Rita døde 27. februar 2011, knap 82 år gammel.

I 2001 blev Karl syg af kræft. Han fik en svulst i bronkierne, den sad så dybt at den ikke kunne opereres. Han fik nogle strålebehandlinger, men ret hurtigt blev sygdommen forværret og i løbet af et halvt år døde han.

Han døde den 18. juli 2001 og blev begravet den 28. juli. Der var mange mødt op for at tage afsked med Karl, han var meget afholdt blandt venner og bekendte for sin hjælpsomhed.

Og for os i den nærmeste familie, børn, børnebørn og mig, var det et stort savn, at han ikke var blandt os mere. Vi havde da været gift i godt 56 år og kendt hinanden siden 1940.

Jeg synes også det var et mærkeligt sammentræf, at hans personnummer var 191121-2001!

Jeg har stadigvæk et godt helbred og det er jeg meget taknemmelig for. Mine børn er der altid for mig, selv om de ikke bor "lige henne om hjørnet". Børnebørnene har jeg også god kontakt til, de ringer, SMS'er eller kommer og besøger mig.

Jeg har en computer, som jeg bruger til en hel del, bl.a. til at skrive mine erindringer på, og nu er jeg tilmed kommet på internettet! Og som sidste nyt, så er jeg nu også på Facebook!

Mine erindringer vil jeg slutte med et digt, som jeg skrev i august 1995.

Mit liv

Mit liv har jeg levet, mit liv har jeg brugt.
Hvordan blev det levet, hvordan blev det brugt?

Det tænker jeg på, når jeg ser tilbage
på alle de år med de brugte dage.

Bestemte jeg selv hvordan det sku' være?

Begik jeg en fejl, tog jeg da ved lære?

For det onde i mig, som jeg ikke vil,
kan så let tage magten og drive sit spil.

De tankeløst sårende ord fra min mund,
de ramte en anden i samme stund.

Med angerens byrde jeg altid må drage,
for pilen jeg skød, vender aldrig tilbage.

Men det gode i mig kræver også sin ret,
jeg opfyldes af det, mit sind bliver let.

Jeg vil ikke hade eller bære nag,
men vise et positivt sindelag.

Mit liv er en gave som ikke kan byttes,
hver dag er en gave og den skal benyttes.

Mit liv er et godt liv, det skønner jeg på,
og takker for hver dag, jeg endnu må få.

Inge Larsen
Rødovre, maj 2012

Min farmor i Snesere

Min farmor Maren Hansen blev født den 28. september 1867, som den ældste af 8 søskende på en gård i Blangslev. Gården ligger ved landevejen mellem Præstø og Næstved, i slægten blev den kaldt "Den gule gård". Hun blev gift med min farfar Hans Jacob Olsen i 1890 og de flyttede til Snesere, hvor de købte et lille landbrug med 5-6 tdr land, ikke nok til at føde en familie på, for de fik med tiden 11 børn, 7 drenge og 4 piger.

Farfar måtte tage arbejde, hvor han kunne få det, kørte en overgang med mælk fra gårdene til mejeriet, og nogle år senere blev han uddeler i den nyoprettede andels brugsforening.

Farfar har jeg ikke andre oplysninger om, der var lidt tys tys omkring hans liv og levned, men der var nok en hang til spiritus forbundet med ham. Han døde allerede i 1915 og efterlod farmor med 5 ukonfirmerede børn, som hun skulle skaffe føden til.

Men hun lod sig ikke slå ud, hun tog arbejde rundt omkring, hvor hun kunne få det, skånede aldrig sig selv, og børnene blev også oplært til at arbejde for føden. De voksne sønner måtte hjælpe med at passe jorden derhjemme, ved siden af det arbejde de selv havde, som karle på større landbrug. Min far var på det tidspunkt 18 år.

Drengene havde været ude at tjene allerede som 10-årige, deres mor havde altid holdt dem strengt til arbejdet og alle hendes sønner fik da også det skudsmål, at de var nogle dygtige og flittige arbejdere. Kun en af sønnerne fik en uddannelse, som han dog selv bekostede, han blev murersvend. En anden af sønnerne tog arbejde som fyrpasser og senere maskinist på et mejeri. De andre blev arbejdsmænd.

Min far arbejdede en overgang på teglværket i Snesere, men blev senere murerarbejdsmand, arbejdede hos den samme murermester i Tappernøje i 40 år! Og ved siden af passede han sit eget lille landbrug, med stor hjælp af min mor. De andre sønner blev også arbejdsmænd, også de havde deres eget lille landbrug. At dyrke jorden lå i dem alle som en livsnødvendighed. Far kaldte også vores hjem "Virkelyst".

Marens døtre blev tjenestepiger på egnens gårde med hvad dertil hørte, malkning, markarbejde og husholdning. De blev alle fire gift, de to af dem med en selvstændig håndværker, oven i købet to brødre!

Maren var en respekteret kone i sognet, hun tog ikke imod hjælp, skulle nok selv klare det for sig og sine. Hun havde altid orden i sagerne, ingen skulle kunne sige hende noget på. Og hun var også en slagfærdig kone, godt skåret for tungebåndet, kunne også komme med en skarp replik, når det tog hende, ikke noget føleri der.

Far har fortalt, at når de som børn faldt og slog knæet, så sagde deres mor: spyt og gnid! Og kræsenhed tålte hun ikke, så fik de den besked: tyg og synk!

Når de skulle med bort, som man sagde på de kanter, blev de vasket med hård hånd, fik en klat margarine i håret, så det kunne sidde glat og med en lige skilning.

Som barn synes jeg at farmor var en gammel kone, men hun var såmænd kun 56 år, da jeg blev født. Da jeg begyndte at komme på ferie hos hende, var farbror Marius og moster Anna blevet gift, de boede i den ene ende af hendes hus og de havde hver sin husholdning.

Hun havde altid gang i sin bindehose, som hun kaldte det. Hun strikkede strømper og sokker til hele familien. Vi børn vidste ikke noget værre, end når farmor hvert efterår kom med nogle gode, solide lange uldne strømper til os. De kildede og stak på benene og så manglede de altid et lille stykke i at nå op på lårene, hvor de blev sat fast med en elastik fra livstykket.

Hun hæklede også "uldklokker", en slags ulden underkjole, til os, de var altid stribede i alle mulige kulører, sikkert hæklet af rester.

Farmor gik i kirke hver søndag, så iførte hun sig sit pæne hovedklæde og sit "overstykke" (frakke) eller om sommeren sit sjal.

På hendes kommode lå salmebogen og et rent, hvidt lommetørklæde altid parat.

Hun ville også gerne have et af sine børnebørn med, så mine kusiner måtte skiftes til at gå med deres farmor i kirke, enten det passede dem eller ej.

Hun har aldrig ejet en cykel, hun gik, når hun skulle på besøg. Hun gik de fem km til Bårse, hvor vi boede. Hun havde en overgang 4 gifte børn der i byen og dem besøgte hun på skift. Men hun skulle altid hjem igen til aften for at lukke for hønsene!

Engang da hun besøgte os, kom hun trillende med en barnevogn. Der var kommet en lille ny i familien og farmor vidste, at den gamle barnevogn ikke kunne mere og så havde hun opsporet en brugt, som hun nu kom trillende med, da vi boede ovre ved skoven. Mor blev overhovedet ikke spurgt, om hun brød sig om den!

Når jeg var på ferie hos farmor, så sov jeg i en såkaldt "tospænderseng", et gammelt ord for dobbeltseng, og tit sammen med en søster eller kusine. Sengen stod i forlængelse af farmors seng og over hendes hang et reb med et træhåndtag, så hun kunne hejse sig op i sengen. På et bord stod der et vippespejl med skuffer i, det syntes jeg var så flot.

Vi børn elskede at komme på besøg hos farmor og moster Anna og farbror Marius. Som mindre har vi også gået fra Bårse til Snesere og når vi nåede Delhøjbakken kunne vi se ud over byen og så pegede vi og sagde: der ligger farmors kirke og der er farmors brugs!

Farmor lavede en slags ost, som hun kaldte knapost. Hun varmede sødmælk og kærnemælk op til de tyknede, hældte det op i et stykke stof i en si, der lå det så til vollen var løbet fra. Så æltede hun den med lidt salt og kommen, og et stykke hvedekage med knapost på var noget af det bedste jeg vidste.

Om sommeren sad farmor gerne på en stol i køkkenet med døren åben, så hun kunne se over stengærdet på naboen Rasmus' mark. Hun havde gang i sin bindehose og på køkkenbordet stod en flaske med citron sodavand med en slags flaskeåbner, der også kunne sættes over flaskehalsen, så fluerne ikke druknede i flasken.

Med til sommerferierne hørte også luftgyngerne og karrusellen. Engang da jeg var på ferie, så kom Ernst Winther, som ejede luftgyngerne, ind til farmor og efter at han havde hilst og de havde udvekslet nyheder om familien på begge sider, så sagde Ernst Winther: Nå, Maren, hvad siger du så, vi kan vel få lov til at stille op på marken dernede ved vejen som vi plejer? Og jo, det måtte de godt.

Jeg tror ikke der var penge mellem dem, måske har farmor fået en ny kost og skurebørste, for Ernst Winther var også børstenbinder. Han boede i Næstved og om vinteren tog han ud på landet og solgte sine koste og børster, han var meget vellidt rundt omkring, hvor han kom, for det var gode ting han solgte. Hjemme hos os kom han også med sine børster og han blev altid budt på kaffe, og så gik snakken ellers.

Men inden han forlod farmor den dag, så sagde hun: Ja, og tøsen der, hun kan vel få lov til at køre gratis i karrusellen? Ja, selvfølgelig kunne hun det, men jeg var dengang en genert pige på 5-6 år og kunne ikke lide at gå derned alene, men så tog farbror Marius mig i hånden og sørgede for at jeg fik en gratis tur i svingkarrusellen.

Når jeg som stor pige var cyklet en tur til Snesere, så var det ikke velset, hvis jeg først gik ind og hilste på moster Anna. Moster sagde, at det var bedst jeg gik til farmor først!

Og så gik jeg om til hendes køkken og når det var godt vejr, så sad hun der i døråbningen og "bandt" på sin hose. Så blev jeg altid budt på noget at drikke og en småkage eller andet godt. Efter at hun havde spurgt mig ud og jeg havde fortalt om familien, så sagde farmor: "Nu må du nok også hellere gå ind og hilse på din moster".

Sommetider havde farmor fået et stort stykke myseost af farbror Frederik, som arbejdede på et mejeri på Fyn, hvor de lavede myseost. Det delte hun ud af og vi fik også tit et stykke.

Vi kunne så godt lide den ost og mor forstod at "holde hus" med det, hun snittede fine flager på brødet, helst sigtebrød, så holdt osten længere, end hvis den blev skåret i skiver.

Når jeg var på sommerferie, så har jeg også nogle gange været med farmor på visit. Så pyntede vi os og gik til Askov eller Snesere Torp, jeg tror det var disse steder, det var i hvert fald langt at gå i sommerheden.

Vi blev altid godt modtaget hos hendes bekendte og de fik nøje forklaret hvem jeg var datter af og så blev der serveret kaffe med hjemmebag til, men jeg fik gerne en sodavand eller et glas "majdrik". Det var noget pulver, der blev blandet op med vand og som smagte lidt kemisk af appelsin eller hindbær, det var meget brugt dengang.

Og når snakken gik mellem de voksne og jeg begyndte at kede mig, så blev jeg sendt ud i haven, hvor der var ribs- og stikkelsbærbuske, som jeg måtte spise af. Et af stederne var der et par børn, men jeg kan desværre slet ikke huske, hvad disse mennesker hed.

Engang lå farmor på Næstved sygehus, hun var blevet opereret for galdesten. Far tog mig med op for at besøge hende. Der var også andre besøgende, bl.a. et par fastere.

Farmor havde lige fået middagsmad og der var citronfromage til dessert, men den kunne hun ikke spise og så sagde hun: Den kan du da spise, min pige! Og så spiste jeg citronfromage, mens de andre snakkede. Jeg har nok ikke været mere end en 5-6 år dengang og vi var taget med rutebilen derop.

Faster Mary og hendes mand Aksel var i flere år med til at spille dilettant i Bårse og når der skulle være generalprøve lørdag og premiere og bal bagefter om søndagen, så kom farmor for at passe deres børn imens, dengang boede de ovre bag Risby skov.

Det var lidt ensomt at sidde derovre om aftenen, for børnene kom jo tidligt i seng. Men så blev jeg tilkaldt for at holde hende med selskab og det ville jeg hellere end gerne. Så jeg tog afsted til aften, havde gerne min skoletaske med, for jeg sov også derovre.

Om aftenen sad vi og hyggede os, farmor med sit strikketøj, hun havde altid noget i hænderne, og jeg læste i deres ugeblade. Hvor alle vi mennesker har ligget om natten, husker jeg ikke, men Mary og Aksel kom først hjem ud på natten, Aksel gerne ret opløftet og højt talende.

Mandag morgen skulle jeg i skole og så havde farmor smurt en madpakke til mig, det var altid spændende, om der var et stykke med myseost.

Gennem årene er det blevet til mange besøg hos farmor, hvor vi også mødte nogle af den store familie, farbrødre, fastre, kusiner og fætre. Som voksen skrev jeg til hendes fødselsdag og til jul, og jeg fik også fødselsdagskort og julekort fra hende.

Og altid underskrev hun sig med: Din farmor i Snesere. Jeg ærgrer mig over, at jeg ikke har gemt dem. Jeg har et lille sort/hvidt amatørfoto, som jeg tog af hende i 1940, der står hun i sin have ved siden af en stor, hvid marguerit.

I min poesibog skrev hun i 1936: "Når engang i fremtidsdage, du er munter, fro og glad, vend da tankerne tilbage, til den som skrev på dette blad. Din farmor i Snesere" og nederst i hjørnet: Husk den 28.9.

Farmor døde i 1952, 85 år gammel. Farmor er den af sine søskende, der fik den største efterslægt. I 1997 var der 344 efterkommere, ifølge en slægtsbog skrevet af Ole Pilegaard Hansen i 1998.

Inge Larsen, juli 2012.